

3005

1. C64uyp

Ansön u Dnyptep

82

2-53

nytp 1912p

82

Շ-53

23 JUN 2005
2 NOV 2009

ՇԷՅՔՍԲԻՅՐ

ՌՕՍԷՕ ԵՒ ԺԻՒԼԻԷԴ

ՈԳՐԵՐԳ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐԲՈՎ

ԲՆԱԳՐԷՆ ԹԱՐԳԱՆՆԵՅ

ՄԵՍՐՈՎ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

Ի Ձ Մ Ի Ր

Տպագրւորին Մամուրեան

1912

15.07.2013

3005

62211-67

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ռումեո և ժիւլիէյի Հայ թարգմանութիւնը մե-
րայնոց նուիրելու առթիւ նպատակ չունինք նեղինա-
կին՝ անմահ Շէշքսբիւրի ընդարձակ և ոչ իսկ հսկիրձ
կենսագրականն ընել, և (ոչ իսկ գովեստներն հիւսել
այդ անդուզական հսկայ հանձարին՝ այդ եղբրեղակ
ու կատակերգակ Տիտանին՝ որ ընդհանուր գրագիտա-
կան աշխարհի հիացում պատճառած է իր ամենա-
բարձր թռիչով, վառվռուն ամենայանդուզն երեւա-
կաութեամբ, իսկական գորեղ նկարագրութիւններով,
կարգ ըստ կարգէ անարկու և չնորհալի պատկերնե-
րով՝ ուր ստէպ կը բարձրանայ վսեմի, փիլիսոփայա-
կան խորիմաստ մտածումներով՝ որք մէյմէկ օգտակար
դաս կամ հրահանգ կամ խորհրդածութեան նիւթ կը
թրջարեն ընթերցողին, ինչպէս նաև իր սրախօսու-
թիւններով, անթիւ անհամար բառախաղերով ու
բանախաղերով (calembours)՝ որք յատուկ ու մաս-
նաւոր դրոշմ մը կուտան իր գործոց՝ գրեթէ անխառն
ընձայելով անոնց թարգմանութիւնը։ Մեր նպատակն
է միայն ամփոփել մեր՝ տեղութիւնն այն տեղերա-
հոչակ սքանչելի խաղին վրայ՝ զոր թարգմանի փոր-
ձելինք, և մասնաւորապէս ծանօթացնել մեր այս այ-

խատասիրութեան նկարագիրն, ընդհանուր ուղղութիւնը:

Ռօմէօ և ժիւլիէյ՝ մարդկային մտքի պմնէ հի. ասքանչ մէկ արտադրութիւնը՝ Շէյքսպիրի հրաշա. կերտներէ մին համարուած է իրաւամբ, և Հակոբի. Մաքսիմի, Օթելլօի, Յուլիոս Կեսարի, Լեար արհաւի. են. ևն. քով իր սեփական փայլուն տեղն ունի. բնականապէս մարդկային զանազան կրից և մոլութեանց վրայ դարձող խաղեր ամէնքն ալ՝ որք լու. սաւոր ա՛նջինջ շաւիղ մը ձգած են համազգային գրա. կանութեան մէջ: Ռօմէօ և ժիւլիէյ, ամենարուեստ նկարագիր մ'անձնուէր և անյողդող սիրոյ, իր տե. սակին մէջ աննմանելի և աննման կը դատուի: Իր երկրորդական նպատակն է ցուցնել երկու գերդաստան. ներու մէջ տիրող անհաշտ ռիսի և ատելութեան մ'աղէ. տալի հետեանքները: Ողբերգութեանս նիւթը խաղա. կան մատենագրութենէ առնուած է, և անոր մէն մի էջէն Խալիւան կը ճանչնաս՝ այս առասպելս հնարող գեղեցիկ Խալիւան. իր քնարերգական չեւոր, ան. խորհուրդ տարփանքի մը խանդը, զարդարուն յորդա. ռատ ոճը, չողչողուն պատկերները, խիզախ բաղդա. տութիւնները այդ զգայնիկ դասական երկերը կը յի. չեցնեն մեզ ամէն վայրկեան: Բեղբարքայի հնչեակի (sonnet) մը նման կը խօսի Ռօմէօ. միւնո՛յն սեթեւե. թը, միւնոյն չնորը, միւնոյն հալաղրութիւնները: Համակ Խալուէնի մ'է նաև ժիւլիէյ. անմեղունակ, անհեռատես և իր անբծութեան մէջ խանդավառ . . .:

Հոս որոշակի կ'ուրուագրուի Հարաւի և Հիւսիսի ժողովուրդներու մեծ երանդը. հարաւային բոլոր ներշունչն իր աղբիւրը սիրոյ խանդավառութեան մէջ

ունի՝ հիւսիսային բոլոր ներշունչը՝ զննութեան ու դիտողութեան մէջ. խանդ, գիւտ, ստեղծագործու. թիւն, դիւրասահութիւն, յորդաբանութիւն, ներդաշ. նակութիւն Հարաւի բնորոշ յատկութիւններն են. իսկ խորհրդածութիւն, խորաթափանց միտք, ներգործ. թիւն (intensité), կեդրոնաւորում, կոբով, վեհութիւն յատուկ են Հիւսիսի: Այս կրկնակի ազդեցութեանց արդիւնք են ահա մեծ և ճշմարիտ հրաշակերտները՝ որոնց կարգը կը գտնուի Ռօմէօ և ժիւլիէյ:

Հաճոյական և ալլազան են խաղիս տեսարանները, ձախտղւածքը անդիմադրելի կերպիւ վշտառիթ, իսկ գործողութեան ընթացքն ա՛յնքան ճշմարտանման՝ որքան կրնայ պահանջուիլ թատերական խաղէ մը: Նշանաւոր են, (և ո՞ր մասն արդէն չէ նշանաւոր), երիտասարդ աղնուականներու խօսակցութիւնները՝ ուր խօլ և վառ երեակայութիւնը կը փայլի հաւասար իրենց սնափառութեան: Նշանաւոր է մանաւանդ Մերքուզիօյի զուարթութիւնը, քաջասրտութիւնը ու մասնաւորապէս իր անվերջ ու անսպառ հանճարա. բանութիւնն ու սրախօսութիւնը: Վնահաղատ մը կ'ը. սէ թէ Շէյքսպիր պարտաւորած է երրորդ արարքի մէջ մեռցնել այդ վառվառն, հանճարով պնդուն երիտասարդը, այդ նորօրինակ Ֆիկարօն՝ որու համար կեանքը խաղ մ'է և բանացայտերու (saillies) չա. րունակութիւն մը, վախճալով որ մի գուցէ նա մեռցնէ զինք: Վնասողատին յայտնած այս կարծիքն աւելի զուարթաբանութիւն մը, չափազանցական ձև մը պէտք է համարել՝ Մերքուզիօյի սրախօս փայլուն հանճարը չեւտող՝ քան թէ աւելի կամ նուազ հիմնա.ւոր ճշմարտութիւն: Շէյքսպիրի մտքի արտակարգ

կորովը իր ստեղծած Մերքուզիոյի սրախօսութիւնն. և ընկճելու բնութիւն չունէր ամենեւին . . . : (*)

Ճիշդ միենոյն թուականին ուր Շէյքսպիրյի սիրոյ անձնութիւնը կ'անմահացնէր Ռօմէօ և ժիւլիէդիօ՝ զորս խորհրդանշան կուտար անոր, հանձարի տէր Սպանիացի հեղինակ մը՝ Լօրենզ տէ Վելլա միենոյն նիւթը տեսարանին վրայ կը հանէր հուրով ու յոյզով լի թատերադրութեան մը մէջ՝ ուր սակաւն բնաւորութիւնք ի յայտ չեն դար Շէյքսպիրյի՝ հիւսիսային հանձարի այդ գերազանց ներկայացուցչին յատուկ եղող յստակութեամբ ու խորութեամբ: Անոր պահուած էր երկու սիրահարներն սրտայոյզ կերպիւ անմահացնելու փառքը, որոնց անուանց հետ անբաժան եղանակաւ կապուած է նաև իր մեծ անունը: Այդ անմահ խաղին ազդեցութեամբն է որ ուղեւորն անոր հանդիսաւայրն եղող Վերոնայի մէջ Ռօմէօ և ժիւլիէդի հետքերը մինչև ցայսօր կը փնտռէ հետաքրքրութեամբ. և իրօք ալ բակի մը խորը հին դամբան մը ցոյց կը տրուի իրը Ռօմէօ և ժիւլիէդիներ: Ենթադրեցէք թէ սուտ է աւանդութիւնը. այլ միթէ մեծ բան մը չէ

Միենոյն ժամանակ որ Մերքուզիոյի եւ իւր ընկերաց բուսախաղերն ու սրախօսութիւններն հնար եղած չտով վերածնունդին հայեւելի, հոգ արիւնք՝ ամէն մէկուն յատուկ նկարագիրը պահելու համար՝ հատարակ ու ռամբլիան ոճերով ու մեղերով Թարգմանիկ սոսնուին եւ ծառաներուն գոհնիկ խօսակցութիւնները, հեծելով (Թեպէ՛ս միշտ արծակ լեզուաւ) հեղինակին այն անհեծելի կերպիւ սրանցիկ ճարտարութեան՝ որով Մոլիւրի կասկեղզական արծակէն կ'անցնի Արիստոփանի երգիծական տահուն կշռութեան (rhythme), եւ մերթ՝ երբ Հայր Լօրենզօ սեւաւանի վրայ է՝ վսեմ եւ ծանրախոհ ոճ մը կ'առնու...

այն հաստիչ կարողութիւնը՝ որ անմոռանալի հռչակ և հմայք տուած է Ռօմէօ և ժիւլիէդ անուններուն: Վերոնա քանդուի անգամ՝ երկու սիրահարներու կարծեցեալ չիրմը պիտի մատնանշեն տակաւին:

Ռօմէօ և ժիւլիէդի պատմութիւնը մեզ հասցնողը Լուիճի տա Բօրթօ Իտալացին եղած է, ժՁ դարու մէջ ապրող վիպագիր (conteur): Ահաւասիկ խաղին նիւթ կազմող այդ պատմութեան չոր և հակիրճ համաօտութիւնը, պատմութիւն՝ որու սրտայոյզ շահեկանութիւնը և անոր յատուկ եղող անուշակ ու վեճր ինչ մեղի չնորհր սեպէ թէ ազդած է ամէն սրտերու վրայ: Իտալիոյ ազգային յիշատակներէն, իր ներքին հին կռիւներէն, տարիսցին դաւերով չաղուած իր արիւնազանգ տարեգրութիւններէն քաղուած առասպել մ'է այն, որ զարմանալի կերպով կը յիշեցնէ՝ դէ՛թ մեր խոնարհ կարծիքով՝ (զի չենք զիտեր քննադատ կամ մեկնաբան մ'որ այս զիտողութիւնս ըրած ըլլայ), Բիրամ և Թիզպէի՝ Բաբելոնի այդ երկու սիրահարներուն զիցարանական առասպելը:

Իտալիոյ Վերոնա քաղաքին մէջ Մոնդակէ և Բարուելո գերդաստանները դարաւոր անհաշտ ստեղծութեամբ վառուած են իրարու դէմ, որու կը մասնակցին նոյնիսկ ծառայք: Առաջին տեսարանը կը բացուի այդ սպասաւորներու մէկ բուռն կռիւով: Ռօմէօ՝ Մոնդակէի որդի՝ որ Ռօզալին անուն օրիորդի մը զարնուած է, իր Պենվօլիո բարեկամին յորդորներուն ան-

սայով կը հաւանի զիմակաւոր երթալ Քարուլեղեանց մէկ խրճանին՝ ուր երեսը բանալով կը մօտենայ ու կը խօսի իր թշնամւոյն աղջկան՝ Ժիւլիէղի հետ՝ զոր չճանչնար և որ բռնու սէր մը կը ներշնչէ իր խանդավառ սրտին։ Ռօմէօ արդէն մոռցած է Ռօզալինը, և գիշերայն Քարուլեղներուն տան պատին վրայէն մագլցի պարտէզը կ'իջնէ՝ ուր կսկծալի տրտունջները կը լսէ սիրահարեալ Ժիւլիէղի՝ որ պատուհանը կեցած է։ Քարուլեղներու այդ աղջիկը իմացեր է թէ այն և բիտասարդն՝ որու իր սիրտը տուած էր, իր գերդաստանին թշնամի Մոնդակէներու զաւակ Ռօմէօն է։ Անդիմադրելի սէրն իր դերը կը կատարէ հոս, և Ժիւլիէղ կը խոստանայ Ռօմէօյի՝ հետեւեալ օրն իր դայ-եակը խրկել անոր որպէս զի իմանայ թէ ինչ միջոցով իրենց ամուսնութեան արդէն իսկ րոշուած խորհուրդը զուլս պիտի ելլէ։ Ռօմէօյի թախանձանաց վրայ Հայր Լօրենսօ անուն Յրանչիսքեան կրօնաւոր մը կը խոստանայ առանց անոնց ծնողաց գիտութեան կատարել այդ պսակը՝ որ ապագային մէջ երկու տոհմերու միութեան զօղ մը պիտի ըլլար, և իրօք ալ կը կատարէ գաղտնի։ Նոյն օրը Ռօմէօ իր Մերքուզիօ ու Պենվօիօ բարեկամներու հետ Տիկին Քարուլեղի եղբոր զաւակ խիզախ Թիպալտօյի կը հանդիպի՝ որ ժլպիր՝ խօսքերով ասպարէզ կը կարգայ, և Ռօմէօյի յորդորներու հակառակ կը մարտնչի Մերքուզիօյի հետ ու կ'սպաննէ զայն, ետքն ալ Ռօմէօյի հետ կուռի ելլելով՝ կ'սպաննուի անորմէ, որու վրայ այս վերջինը աքսորի կը դատապարտուի։ Ժիւլիէղի ծնողք իրենց աղջկան ամուսին կ'ընտրեն Պարիս կոմսն՝ որ ազգական է Վերոնայի իշխանին։ Օրիորդը յետին յուսահա-

տութեան մէջ Հ. Լօրենսօյի զիմելով՝ սա սև զեղաջուր մը կը յանձնէ իրեն, զոր խմելով մահաթմբի մը կուգայ վրան, և հարսնիքի օրն իրը մեղած կը թաղուի Քարուլեղներու դամբարանին մէջ։ Այս միջոցին Հայր Լօրենսօ Մանդուա մարդ կը խրկէ աքսորական Ռօմէօյի որ շուտով Վերոնա գալով Ժիւլիէղն իր խոր քունէն սթափած պահուն առնէ հետը Մանդուա տանի։ Կրօնաւորին խրկած պատգամաւորը զիպուածով մը կ'արգիլուի ճամբան ու չկրնար նամակը տեղը հասցնել։ Այլ Ռօմէօյի ծառան արդէն իր տիրօջ քով փութացած է Ժիւլիէղի կարծեցեալ մահն անոր իմացնելու։ Ռօմէօ աննկարագրելի յուսահատութեան մէջ զօրեղ թոյն մը ծախու առնելով կը վազէ Վերոնա կուգայ և չինակ Ժիւլիէղի դամբարանը կը դիմէ։ Բայց հոն Պարիսի կը հանդպի՝ որ իր կողմէն եկած էր նշանածին վրայ լալու, և որ կը թշնամանէ զինք։ Ռօմէօ զրդուած կ'սպաննէ զան դամբանատան մէջ և ինքն ալ բերած թոյնը խմելով կը մեռնի իսկոյն։ Այս միջոցիս Հայր Լօրենսօ կուգայ կը հասնի ճիշդ այն կէտին՝ ուր Ժիւլիէղ կենդանացած՝ մեռած գտեր էր Ռօմէօն։ Կրօնաւորը զուրսն աղմուկ լսելով կը փախչի ու հոն կը թողու Ժիւլիէղը՝ որ յուսահատութենէ ինքզինք զարնելով՝ տարաբաղդ ամուսնոյն վրայ կ'իջնայ կը մեռնի։ Երկու թշնամի գերդաստաններն բանն իմանալով կը վազեն կուգան իշխանին հետ, և իրենց ատելութեանց դառն հետեւանքներուն ակնաստեալ իշխանին յորդորներուն անսալով հուսկ ուրեմն կը հաշտուին իրարու հետ։

Ռօմէօ եւ Ժիւլիէի ողորդութիւնը՝ որ Շէյքսպիրի միւս գործերէն կը տարրերի իր յատուկ ոճով, խորճախօս հեղինակին ամենէ զժուարակնձիւ խաղը կը համարուի ըստ վիպութեան բոլոր թարգմանչաց։ Զգացումով ու ներշունչով լի մասնաւոր ստեղծագործութիւն մ'է այն՝ որ զատ եւ առանձին տեղ մը կը բռնէ իր ձեւով, իր բանաստեղծութեամբ, իր յատուկ չափականութեամբ, ինչպէս նաեւ այն փափուկ ու չողջողուն խօսքերով ու ձևերով, ձայնախաղերով ու բառախաղերով՝ որք եղիտարէթի արքունեակի ջոջերուն քով այնքան յարզ ունէին եւ որք ափեւ գրուած կը տեսնուին այս պըռճուկ մանուածոյ խաղի մէջ։

Ինչպէս համարձակեցանք անդիւրեմի մեր խիստ տաճմանաւոր հմտութեամբ — քանզի գործը բուն իսկ բնագրին վրայէն կ'առարկէ կ'ուզէինք — ձեռք զարնել այս ամենագիտար թարգմանութեան։

Մեր հաստատուն համոզումն այն է որ աշխատութիւնը կը յաղթէ ամէն բանի։ Կը խորհէինք թէ խրդճամիտ աննկուն ջանք, մանրակրկիտ ուշադրութիւն բնագրին մէն մի տողերուն ու մէն մի բառին, եւ ըստ որում՝ գրական լեզուն միւսնոյնն է ամէն բարբառներու մէջ՝ առանց սնապարծութեան թարգմանական մեր հին փորձառութիւնը զուգնաքիայ հմտութեան մը պակասը թերեւ յաջողապէս կրնային լեցունել։

Ասիկէ զատ ունէինք ուրիշ ապաւէն մը, այն է հմուտ մեկնարանութիւնները բաղմամբիւ ձեռնհաս քննադատներու՝ որոնց այսպիսի բնագիր մը՝ որքան հոգակաւոր այնքան ալ խորթին՝ ծնունդ պիտի տար անվրէպ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսերէն ընտիր թարգմա-

նութիւն մը՝ զոր միշտ մեր աչաց տակ գտնուող բնագրին հետ բաղդատեւ էական պարտքն ի գործ պիտի դնէինք ամենայն ուշադրութեամբ։ Այսպիսի ամենագիտար ձեռնարկի մը մէջ այս զէնքերուն դիմել չէ թէ միայն մեր իրաւունքն էր ակնյայտ, այլ նաեւ պարտքը, որ եւ է թարգմանչի մը պարտքն աննահանջելի։

Այս տրամադրութեամբք եւ այս միջոցներով ճամբայ ելանք։ Ի սկզբան մեր աչաց տակ ունէինք Ֆիլարէթ Շալի (Philarète Chasles)՝ Ֆրանսացի այն աւանաւոր գրագէտին եւ քննադատին գովարանեալ թարգմանութիւնը՝ որ բնագրին հետ բաղդատութեան պիտի ծառայէր, եւ որու հետ առաջին արարքն ամբողջ ճամբայ ըրինք։

Կը դիտէինք սակայն — եւ բանն երթալով կը ծանրանար, — ի մեծ յուսախաբութիւն մեր պատրեալ մտքի, թէ այդ հաճելի ու սահուն թարգմանութիւնը որ ընթերցման միջոցին մեր սքանչացումը գրաւած էր՝ չունէր բուն եւ ներքին արժէք. այսինքն քմահաճ եւ ինքնաշարժ ընթացք մը բռնած՝ բնագրէն եւ քանզիս կը հեռանար՝ անիոյթ իսպառ պահելու անոր բուն գոյնը, ինքնատիպ յատուկ դրոշմը, բառերու նոյնութիւնը եւ նոյն իսկ իմաստներու իսկութիւնը։ Քմածին թարգմանութիւն մ'էր այն՝ Ռօմէօ եւ Ժիւլիէի զուգահեռական՝ հեռւանց հեռու բնագրին միտքը չլափող՝ զոր ակործիւ կը կարգայիր — զի ճարտար՝ կարի ճարտար գրիչ մ'է Ֆիլարէթ Շալինը, — այլ ոչ եւս անմահ Շէյքսպիրի նկարագրել Ռօմէօ եւ Ժիւլիէին էր այն, այն Շէյքսպիրի՝ որու հանձարին իսկապիսի հիասքանչ դրոշմը անաղաւաղ մերայնոց

ճանչցնել մեզ բուն նպատակ ընտրած էինք :

Սրբապաշտութիւնն մ'երեւցաւ մեզ՝ Յիշարէզ Շալի թարգմանութիւնը՝ որքան և հաճելի ու գրաւիչ ձեռք մը տակ երևար ան :

Մեզ համար զիւրին ճամբայ մ'էր անշուշտ առանց քննութեան և առանց հակակշիռի անցնել այդ արդէն հարթուած ուղիէն , խոյս տալ բոլոր կնճիռներէ որք յարստամ մեր զիմաց կ'ելլէին , ցատքել մութ , անթափանցելի և հայեցի ոճ ու ձև տալու տեսակէտով անքան զժուարամատոյց հատուածներէ , և վերջապէս ընծայել Ռովիո ևւ ժիւշիւկ մ'որու ընթերցումն անքան հեշտ ըլլար ու ախորժ՝ որքան բուն իսկ ֆրանս . թարգմանութիւնը : Այլ չէինք կարող բռնել այդ ճամբան՝ որ ուղիւր չէր անշուշտ և որ պիտի խոտորէր զմեզ բնագրին հարադատութիւնն ու ամբողջութիւնը պահելու՝ և անթերի ու հաւատարմօրէն պահելու մեր անխախտ սկզբունքէն :

Մէկ կողմ ձգելով Յիշարէզ Շալի անուշ թարգմանութիւնը կը մնայինք ուրեմն զուրյ բազդատելու և հակակշիռութեան թանկադին տպուէնէն , կը մնայինք մեր բոլոր անբաւականութեամբ անգէն և առանձին՝ Շէյքըրիյրի ամենէ զժուարին զործին հանդէս :

Մեր առաջադրած նպատակին անխոտոր զիմելու համար մեզ ուրիշ առաջնորդ մը պէտք էր և ընտրեցինք Շէյքըրիյրի վրայ անհուն սքանչանք յայտնող մեծանուն Վիքթօր Զիւլայի որդւոյն՝ Փրանսուա Վիքթօր Զիւլայի գերբնաիր թարգմանութիւնը , և ճշմարիտ գոհունակութեամբ գտանք հոն ինչ որ կը փրկուէինք : Անգղիացի վեհապան ձեղինակին բոլոր գործերու հոշակաւոր թարգմանիչը՝ մեր ընդունած սկզբ-

բանց ծառայող՝ բնագրին ամբողջութիւնն ու կարելի աստիճանաւ՝ ոճն ու դոյնն խղճմտօրէն պահելով գլուխ հանած էր իր ծանր աշխատասիրութիւնը՝ առանց զայն ծաղրելի ընծայելու ֆրանսերէնի մէջ , ինչ որ իր գերազոյն արժանիքն է անտարակոյս , և ինչ որ կ'արգարացնէ լիովին այդ պատուական թարգմանութեան վայելած գերազանց համբաւը :

Բազդատեցինք զայն ինամով մեր արդէն իսկ զըլուխ հանած մասին հետ , և կթէ գտանք ինչ ինչ անճշդութիւններ՝ զորս փութայինք ուղղել , սակայն բնագրին հետ նորէն նորէն բազդատելէ ետք՝ անփոփոխ պահեցինք բազմաթիւ հատուածներ՝ որք կը խոտորմանինք թէ աւելի յատկապէս ճշգրիտ և հեղինակին սղուոյն ու ոճին աւելի համապատասխան երևցան մեզ , աշխարհի կէտերու մէջ մանաւանդ՝ ուր ֆրանսերէն լեզուի յատկութիւնն ու ոգին հաւատարիմ բացատրութիւն մ'անհնար կ'ընծայէր : Թարգմանիչն հարադատութիւն պահելու իր գովելի ջանից հակառակ՝ պարտաւորած էր զոնկ հեղինակին ինչ ինչ սեփական ու զօրեղ գոյները , լեզուի ինչ ինչ բառերն ու ձևերն՝ որք անոր յատուկ ու մասնաւոր դրոշմը կը կազմեն : Պարզ , անսեթեթ , նրբութեամբ բազմաթիւ ու սքանչելի ֆրանսերէնը չէր կրնար մանուածապատ զարձուածներու , խելագար կրից անսանձ թռիչներու , և բուն սիրոյ մը հրավառ պաշտօնութեան մատք չնորհել՝ առանց գրեթէ ծաղրելի հանդիսանալու : Այս պարագայ առիթ տուաւ (թեպէտ զործին մէջ չէին պակսեր ներքին անխոտորմանի շարժառիթներ ևս) պարզ ու մաքուր ֆրանսերէնի մէկ ակնաւոր այլ յոյժ կրքոտ ներկայացուցին՝ Վօլ-

թէրի՝ հեգնել ու նշաւակել անիրաւարար վիպական դպրոցի հսկայ ներկայացուցիչը, զոր սակայն երկինք հանած էր ժամանակաւ և որու փառքը այդպիսի թշնամական յարձակումներէ նսեմանալու վտանգ չունէր ընաւ . . . :

Մեր կոկիկ, սահուն և դիւրադարձ աշխարհաբառը բարեբաղդարար ունէր ամէն պատշաճ յատկութիւններ արտայայտելու այդ բոլոր հատուածները իրենց սեփական դրոշմով և ուժգնութեամբ առանց արուեստական ճիգերու՝ որք գործին յաջողութիւնը պիտի վտանգէին, և իր խելութեամբ թափել հոն Շէյքսպիրի բովանդակ ոգին: Իրր թարգմանիչ՝ մեզ ինկած բաժինն անթերի կատարելու համար մասնաւոր պարտք կը ծանրանար մեր վրայ աչքէ երբէք չի հեռացնել ընազրին մէկ տողն անգամ, Շէյքսպիրի հանճարին սեփական ամենապզտի մէկ զոհարն իսկ ի կորուստ չմատնելու համար:

Ամբողջութիւն և հարադատութիւն պահելու մեր նախանձախնդրութիւնը բանախաչելու և բառախաղերու առթիւ իսկ փոյթ ունեցանք պահել, ինչ որ մասնաւորապէս կը զժուարացնէր մեր գործը: Տառական թարգմանութիւն նիւթս պէս անկարելի էր այս պարագայի մէջ, և մէկ հնարք կը մնար միայն. Շէյքսպիրի այդ սիրական խաղերուն ի դէպ եկող հայ բառեր գտնել և մեր տեսութեամբ կարեւոր դատուած պէտք մը գոհացնել: Հարկ եղած է երբեմն չէ թէ տող մը կամ մասնաւոր հատուած մը կերտել՝ այլ բառախաղերու յուսահատեցուցիչ տարափին տակ ամբողջ տեսարաններ սկսիլ և ընցնել՝ զորս վերակազմած ենք հայ համազօրեր գտնելով ու միանգամայն

պահելով անոնց ընթացքն ու նկարագիրը: Ի վերջ ողբերգութեան զրուած ծանօթութեանց մէջ աւելի մանրամասն ճառուած է այդ բառախաղերու մասին՝ որոնցմէ հազիւ մէկ քանին՝ համեմատաբար մանր և աննշան՝ զոհուած են ի հարկին:

Մէկ պարագայի մէջ միայն հարկադրուեցանք հեռանալ ընազրէն, փոփոխել ու մեղմել անոր քաջատրութիւնները, ու մէկ կամ երկու անգամ յապաւել իսկ տողեր, այն է պատշաճութեանց պարագան: Շէյքսպիր այլ և այլ դերակատարներու և երբեմն նոյն իսկ խաղին դիւցադնուհոյն՝ մանկամարդ ժիւլիէդի բերանը կը դնէ այնպիսի ազատ խօսքեր՝ որք արդի քաղաքավար և նրբացեալ բարքերու առջև խորշելի և նոյն իսկ անպայել պիտի երևէին: Ֆրանսուա Վիքթօր Հիւլիօ այս կէտին կարեւորութիւն չտալով՝ զանոնք զրած է ամբողջապէս, իսկ Ֆիլարէդ Շալ՝ այն ոչ այնքան խղճոտ թարգմանիչը՝ յապաւած բոլորովին: Մենք միջին ճամբայ մը բռնեցինք և գոհ եղանք պարզապէս հանդուրժելի ձև մը տալով անոնց, և կարծենք լաւագոյն ճամբան ալ այս էր: Այս կերպով թարգմանութիւնս կրնայ ամէն ձեռքեր յանձնուիլ անխտանգ: Ֆիլարէդ Շալ ժիւլիէդի մէկ սքանչելի մենախօսութիւնը այն պահուն՝ ուր իր աքսորական ամուսնոյն կսպստէր զաղտնի, զոհած էր ծայրէ ի ծայր՝ մանկամարդ աղջկան յուզմանց և մտածմանց բուռն և հրավառ յայտարարութեան պատճառաւ: Մենք ինչ ինչ զեղչմամբ և անոր քանի մը քաջատրութիւնները բարեփոխելով կրցանք հայացնել այդ հատուածը՝ առանց պատշաճից զէմ մեղանչելու, զի ամէն ինչ ձեռք կախում ունի . . . :

Ռօմիօ եւ Ժիւլիէի խաղը՝ քննադատներու կարծիքով 1591 ին շարագրուած՝ տեսակ տեսակ բարեփոխութեանց առարկայ եղած է մինչեւ 1599: Յրանսուա Վիքթօր Հիւկօ ծանօթութեանց մէջ բոլոր հին ձեւերն ալ զրած է բաղդատութեան համար: Հետաքրքրական է տեսնել թէ Շէքսպիրի այս սքանչելի ողբերգութիւնը քանի՜ տեսակ կազապարներէ անցած է մինչեւ 1599՝ իր կատարելագործեալ յետին ձեւն առնելու համար:

Սհաւասիկ վերջնական սրբագրութեան ճակատի մակագրութիւնը՝ զոր կ'արտագրենք հոս իբր հետաքրքրութիւն:

Ամենապատուական և ամենացաւալի

Ողբերգութիւն

Ռօմէօ և Ճուլիէյի

Նորոգապէս սրբագրեալ, յաւելեալ և բարեփոխեալ, ինչպէս բաղմիցս ներկայացած է հրատարակաւ պատուարժան Սենեկապետ Լորտի հաւատարիմ ծառաներէն:

Լոնտրա

Տպագրեալ ի Թովմաս Բրիտէ՝ Բրդպերդ Պրըպիի համար, և վաճառողրեալ անոր խանութը Սակա րանի մօտ:

1599

Յայտնի է թէ պարտք էր մեզ Ռօմիօ եւ Ժիւլիէի

այս վերջին սրբագրութեան վրայ կատարել մեր թարգմանութիւնը, և այնպէս ալ ըրինք:

Այս ամէն կարեւոր բացատրութիւններէ ետք՝ վերջ կուտանք ներածութեանս՝ ազգայնոց բարեսէր ներողամտութիւնը խնդրելով սոյն գործին մէջ և կամայ սուրբացած թերութեանց նկատմամբ, և յուսալով թէ Ռօմիօ եւ Ժիւլիէի հաճոյալի ընթերցում մը պիտի ըլլայ մերագնեայց համար, և առիթ մը՝ Շէքսպիրի սքանչելի հանճարին վրայ անգամ մը ևս հիւսնալու: Երջանիկ կը համարենք զմեզ եթէ հասած ենք մեր նպատակին:

ԱՆՉԻՆՔ

ԷՍՔԱՂԷ

ՊԱՐԻՍ

ՄՈՆԴԱԿԷ

ՔԱՐՈՒԼԵԴ

ԾԵՐ ՄԻ

ՌՕՄԷՕ

ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ

ՊԵՆՎՈՒԻՕ

ԹԻՊԱՂՏՕ

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆԶՕ

ՀԱՅՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ՊԱՂԹԱԶԱՐ

ՍԱՄՓՍՈՆ

ԳՐԻԳՈՐ

ԱՐՐԱՀԱՐ

ԴԵՂԱՎԱՅԱՌ ՄԻ

ԵՐԵՔ ԵՐԱԺԻՇՏԵՐ

ՊԱՐԸ

ՄԱՆԶ ՄԻ

ՄԱՆԿԱՍԻԿ ՄԻ

ՊԵՏՐՈՍ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՂ ՄԻ

Իշխան Վերոնայի.

Ազնուական երիտասարդ, իշխանին ազգական.

Երկու Թճնամի գերդաստաններու գլուխներ.

Հօրեղբայր Քաբուլեղի.

Մոնդակեի որդին.

Իշխանին ազգական եւ բարեկամ Ռամէօյի.

Մոնդակեի եղբօրորդի, եւ բարեկամ Ռամէօյի.

Եղբօրորդի Տիկին Քաբուլեղի.

Ֆրանչիսկոյան կրօնաւոր մը.

Կրօնաւոր նոյն կարգէն.

Ծառայ Ռամէօյի.

Ծառայք Քաբուլեղի.

Ծառայ Մոնդակեի.

Պարիսի Ծառայութեան մէջ.

ՏԻԿԻՆ ՄՈՆԴԱԿԷ

ՏԻԿԻՆ ՔԱՐՈՒԼԵԴ

ԺԻԼԻԷԴ

ԱՆԿԵԼԻՔԱ

Կին Մոնդակեի.

Կին Քաբուլեղի.

Քաբուլեղի աղջիկ.

Ստնտու Ժիլիէղի.

Վերոնայի Քաղաշացիք, երկու հսկառակ գերդաստաններու ազգական Արք եւ Կանայք, Գիմակաւորք, Պահապանք, Գիշերապանք եւ Ծառայք:

Խաղարկութեանս մեծ մասը Վերոնայի մէջ տեղի կ'ունենայ. իսկ հինգերորդ Արարի մեկ մասը՝ Մանդուայի մէջ:

ՆԱԽԱԲԱՆ

Հանցիսապատիւ երկու գերդաստան
Վերոնայի մէջ՝ ուր է տեսարան,
Նորեկ կ'սկսին հին կոխ ու ֆէն,
Եւ իրենց ձեռքեր արեամբ կ'ոռոզեն:
Երկու տնկերէ իրար թշնամի
Ծնունդ առնելով սիրահար զոյգ մի՝
Իրենց աղետներ եւ ի վերջոյ մահ
Երկու ընտանեաց կռուոյն վերջ կուտայ:
Ահեղ անցքն իրենց սիրոյ մահաբոյր
Ու ծրեօղաց ֆէն անհաշտ, անհամբոյր՝
Որ մահուամբ միայն իրենց զաւակաց՝
Կարի անագան՝ վախճան է գտած,
Երկու ժամ տեղոյ այս քաւերգութեան
Կ'ըջան առարկայ եղերերգական.
Ուր երեւնում ունկնդիր լինի՞ք՝
Մենք ալ կը քանակն ուղղելու քերիք:

Ռ Օ Մ Ք Օ ԵՐ Ժ Ի Ի Ն Ի Է Գ

Ա Ր Ա Ր Զ Ա.

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ՍԸ

ՍՍՄՓՍՈՆ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐ՝ ստրերով ու վահաններով
զինուած .

ՍՍՄՓՍՈՆ. — Էհ, Գրիգոր, անոնք մեզի հետ
զլուխ չեն կրնար ելել, այնպէս չէ:

ԳՐԻԳՈՐ. — Մեզի հետ զլուխ ելլել. ո՛հ, ո՛հ, այլ
իրենց զլուխները կ'եղէ տեղէն:

ՍՍՄՓՍՈՆ. — Անշուշտ այդպէ՛ս. մէյ մ'որ զլուխս
տաքնայ՝ ա՛լ այն տունն անոնց զլուխները միկթ
կրնան իրենց տեղը մնալ:

ԳՐԻԳՈՐ. — Մէյմը զլուխդ տաքնայ, կ'ըսես, այլ

այդ սաւեղէն գանկը կը տաքնայ երբէք :

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Չտաքնա՞ր մի. թող Մոնղական չուն մ'երեւայ աչքիս, այն ատեն կը տեսնես թէ ի՞նչ-պէս կը տաքնայ, և ի՞նչպէս կը շարժիմ խալոյն :

ԳՐԻԳՈՐ. — Դուն շարժիս. եթէ շարժիս երբէք՝ փախչելու համար է միայն :

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Մոնղական չուն մը թող մաղձս շարժէ՝ սուրս ալ միասին պիտի շարժէ :

ԳՐԻԳՈՐ. — Մաղձը շարժել՝ կարելի է. այլ ժանդոտ սուրը ալ մէկտեղ շարժել՝ այդ չեմ հաւատար, թեպէտ հա՛րկ է որ շարժենք՝ թէ՛ մեր տէրերն և թէ՛ մենք ծառայքս յարատեւ կռուոյ մէջ ըլլալով :

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Պիտի տեսնես թէ ի՞նչպէս գիտեմ շարժիլ անպիտան Մոնղականն չեմ, այլ ըլլան թէ կին. ուղած մտքովդ ա՛ն խօսքս :

ԳՐԻԳՈՐ. — Իրենք և իրենց կիները թող մտածեն, և իրենց ուղած մտքով առնեն խօսքդ...

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Կամ զգան անոր ոյժը :

ԳՐԻԳՈՐ. — Է՛հ, հասկցանք. կորած մէկը չես և դեր : Ահա երկու Մոնղականներ կուզան. քաշէ՛ նսւյիմ սուրը (1) :

ԱՅՐԱՀԱՄ ԵՒ ՊԱԼԹԱԶԱՐ կը մտնեն :

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Սուրս քաշեր եմ. դուն կռուէ՛, Գրիգոր. ես քեզ կռնակ կ'ըլլամ :

ԳՐԻԳՈՐ. — Այսինքն կռնակդ կը դարձնես փախչելու :

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Ինձմէ մի՛ վախնար :

ԳՐԻԳՈՐ. — Բեզմէ չեմ վախնար, փախչելէ՛դ կը վախնամ :

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Նայի՛նք որ իրաւունքը մեր կողմն ունենանք. անո՛նք թող սկսին :

ԳՐԻԳՈՐ. — Իրենց անցած պահուն ընթալներս պիտի ժողվեմ (to frown). թող վրանին առնեն՝ եթէ կ'ուզեն :

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Այսինքն եթէ կը համարձակին : Իրենց երեսը գիտելով բթամատս պիտի խածնեմ. եթէ կլեն՝ ամօթ իրենց (2) :

ԱՅՐԱՀԱՄ. — Սաւիտունին դիմաց կանգ առնելով. — Բթամատդ խածնելով մե՛զ կը դիտես, պարո՛ն :

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Ես իմ բթամատս կը խածնեմ, աչքան, պարո՛ն :

ԱՅՐԱՀԱՄ. — մօտեցալով և աւելի քարձ. — Բթամատդ խածնելով մե՛զ կը դիտես, կը հարցնեմ :

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Գրիգորիւն. — Իրաւունքը մեր կողմը կ'ըլլայ եթէ հա՛րկ եմ :

ԳՐԻԳՈՐ. — Ո՛չ, չըլլար :

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Ո՛չ, պարոն. բթամատս խածնելով ձեզ չեմ դիտեր. ես իմ բթամատս կը խածնեմ, ատոր կրնաս խառնուիլ :

ԳՐԻԳՈՐ. — Ի՛նչ, կռիւ կ'ուզէք, պարո՛ն :

ԱՅՐԱՀԱՄ. — Մենք կռիւ չենք ուզեր, պարո՛ն :

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Դուք գիտէք, ահա ձեր գիմացը կուրծք տուած կայներ եմ. իմ տէրս ձերկնին չափ լաւ մէկն է :

ԱՅՐԱՀԱՄ. — Այլ ոչ լաւագոյն :

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Է՛հ, թող լաւագոյն չըլլայ :

ՊԵՆՎՈՒԹՈ կը տեսնուի հեռուանց :

ԳՐԻԳՈՐ. — Սաւիտունին. — Լաւագոյն է ըսէ՛... :

ՍԱՄՓՍՈՆ, — Եթէ կարիճ էք՝ քաշեցէ՛ք նայկիւք
ձեր սուրերը: Դրիդո՛ւր, նշանաւոր թրահարուածը
ցուցո՛ւր սուռնց որ տեսնեն թէ ի՞նչ բան է:

Ասեմբլեի և Ներկայի: Արդև չեղարարուներ: Տարեկաներ և Ժողովի կազմի կառույց: Տեղ յարեց: Բացառուի ժողովի և հանդիսի ժողով:

ԻՇԽԱՆԸ (կը մտնէ հետեւորդներու) .— Խաղաղու-
թեան թշնամի խնդրեալս և ըմբոստ հպատակներ՝ որք եղ-
բայրական արիւնով կը սղծէք ձեր սուրերը . . . : Ի՞նչ,
չէ՞ք լսեր ձայնս . . . : Ինչ նայեցէ՞ք զուր ամէնքդ .
մարդիկ կամ վայրի գաղտնիներ՝ որք մոկեցին կատ-
ղութեան մը հուրը ձեր երաններէն բխող կարմրագոյն
արիւնով մարկ կ'ուզէք : Եթէ չհաղանդուիք՝ զձեզ
տանջանքի սկստի ենթարկեմ ամէնքդ ալ : Հապա՛, ձեր
արիւնոռչա ձեռքերէն գետին նետեցէ՞ք ոճիւրի մէջ
վատամուլս (mis - tempered) ձեր գէշքերը, ու ձեր
բարկացած իշխանին վճիռը մտիկ ըրէ՞ք : Այս երէք

անդամ է որ փուճ խօսքէ մը ծագում առած քաղաքային կռիւներ քո՛ւ ձեռքով , ձերունի՛ Քարուբիդ , և քո՛ւ ձեռքով , Մոնղակէ՛ , մեր փողոցներու հանդիսար վրդովեցին . երեք անգամ ալեգարդ Վերոնացիք իրենց յատուկ ծանրաշուք հանդերձները մերկացած՝ ձերունի՛ ձեռքերով խաղաղութեան մէջ ժանդոտած իրենց հինաւուրց գեղարդները (partizans) չողացուցին՝ որպէս զի ձեր ժանդոտած թշնամութիւնները զատեն բաժնէն իրարմէ : Գիտցած ըլլա՛ք որ եթէ երբէք մեր փողոցներուն մէջ նորէն խռովութիւն հանէք՝ խաղաղութեան տրուած մեծար ձեր կեանքով տուժէք պիտի . . . : Այս անգամ թող ամէնքն իրենց դործին երթան : Դուն , Քարուբիդ , հետս եկո՛ւր . դուն ալ , Մոնղակէ , այսօր կեսօրէ ետք Վիլլաֆրանքայի զդեակը գտնուիս՝ որ մեր արդարութեան կայանն է սօխորական . այս խնդրիս վրայ իմ վերջին կամքս հո՛ն պիտի խմանաք : Նորէն կ'ըսեմ . թող ամէնքն հեռանան ասկէ , եթէ ոչ՝ մահը պատրաստ է իրենց համար :

ԻՇԽԱՆԸ դուրս կ'երդէ հետեւորդներով , ինչպէս նաեւ Քաթարէ , Տէլէ Քաթարէ , Թէպուր , Քաթարէ և Մաւադ :

ՄՈՆԴԱԿԷ .— Խօսէ , եղբորորդիս , ո՞վ արծարծեց այս հին կռիւը . դու հո՛ն էիր երբ վէճն սկսաւ :

ՊԵՆՎՈԼԻՅ .— Երբ ևս հասայ՝ ձեր և Քարուբիդի ծառաները գիւրդնդիստոն կը կուռէին արդէն . թուրաքաչեցի որ զատեմ զանոնք : Նոյն կէտին խիզախն Թիպալտօ թուրը բարձր բռնած վրայ հասաւ , և զոռոզաբար ասպարէզ կարգաւով ինձ՝ միևնոյն ժամանակ պողպատն զլսուն շուրջը ճօճեցուց՝ վերէն վար

պատռտելով օդն՝ որ անոր անկարողութիւնը կ'անգոսնէր սուլիւններով : Բախիւնք և հարուածք փոխանակուելու վրայ էին . երկու կողմանէ ալ մարդիկ աւելցան , կռիւը սաստկացաւ , մինչև որ Իշխանը վրայ հասնելով՝ մարտնչողք զատուեցան իրարմէ :

ՏԻԿԻՆ ՄՈՆԴԱԿԷ .— Բայց մեր սիրելի Ռօմէօն ո՛ւր է . տեսա՛ր զինք այսօր . ո՛րքան ուրախ եմ որ այս իրարանցումին մէջ չգտնուեցաւ :

ՊԵՆՎՈԼԻՅ .— Այս առտու , տիկին , նուիրական արեղակը իր արեւելի ոսկեղէն պատուաններէն երեսը ցուցնելէ ժամ մը յառաջ՝ մտքիս վրդովեալ վիճակը մղեց զիս չրջագայութիւն մ'ընել ժանտաթղիներու անտառակին մէջ՝ որ քաղաքին արեւմտեան կողմն վրայ կը տարածուի : Ձեր որդին նշմարելով՝ որ պտոյտի ելած էր արդէն , դէպ ի իրեն ուզողուցայ : Նա զիս տե՛սնելուն պէս՝ անտառակին խորերը մտաւ անհետացաւ : Ես իր մտքի յուզմունքներն իմի՛ններուս վրայ կշռելով՝ որոնք որքան առանձին՝ այնքան աւելի կը խորասուզեն զմարդ , առանց իր քմայքն հետապնդելու՝ իմինիս ետեէն դացի , ու կամակար հեռացայ ձեր զաւկէն՝ որ ինձմէ կը խուսէր կամակար :

ՄՈՆԴԱԿԷ .— Քանի քանի առաւօտներ զինք տեսեր էին այդ անտառակին մէջ՝ ուր իր արցունքներուն ցօղովն առտուան ցօղը կ'աւելցնէր՝ խոր հառաչանքներով ամպերուն նորանոր ամպեր խառնելով : Բայց գեղազուարճ արփին արեւելի ծայրագոյն կողմէն Սրչալուտոյ անկողնոյն նսեմաստուեր վարագոյրները քա՛չելուն պէս՝ նայիս վշտաբեկ զաւակս լոյսէն փախուստ տալով տուն կը զառնայ , իր խուցին մէջ կը փակուի առանձին , պատուանները կը գոցէ , նի-

գերը կը դնէ պայծառագեղ լուսոյ դէմ, ու չինտլի գիշեր մը կը ձևացնէ իրեն համար: Իր այս տխուր վիճակն ազգտալի վախճան պիտի ունենայ՝ եթէ իմաստուն խրատներ անոր օտիթ տուող պատճառը մէջտեղէն չվերցնեն:

ՊԵՆՎՈՂԻՍ.— Այդ պատճառը գիտէ՞ք զուգ, աղ-նուական հօրեղբայր:

ՄՈՆԴԱԿԷ.— Ո՛չ գիտեմ, և ոչ ալ մինչև ցայսօր ի՞նչ ըլլալը կրցոյ տանել իր բերնէն:

ՊԵՆՎՈՂԻՍ.— Այլ հասկնալու համար ետե՛ն ինկա՛ք:

ՄՈՆԴԱԿԷ.— Թէ՛ ևս և թէ՛ ուրիշ շատ բարեկամներ փորձեր ըրինք, բայց նա միակ խրատտուն է իր մտածմանց, միակ խորհրդականն է իր անձին, խորհրդական թերեւ անխորհուրդ՝ բայց ա՛յն աստիճան գաղտնապահ և անթափանց՝ ա՛յն աստիճան անքննելի և անհետազօտելի՝ որքան իր թարմ տերեւներն օղին մէջ տարածելէ կամ իր գեղեցիկութիւնն արեւու ընծայելէ յառաջ նախանձատ օրդէ մը կը ծուած ընծիւղը: Ո՛ւր էր որ խմանայինք իր տխրութեան ներքին պատճառը. խմանալը և դարձան տանկը միևնոյն ժամանակի դործ պիտի ըլլար:

ՌՕՄԷՍ կը տեսնուի հետեւին:

ՊԵՆՎՈՂԻՍ.— Տեսէ՛ք, ահա կուգայ. խնդրեմ մէկ կողմ քաշուեցէ՛ք. կա՛մ իր ցաւը պիտի խմանամ, կա՛մ իր սիրտը պէտքէ ամբապէս փակուած ըլլայ ինձի դէմ:

ՄՈՆԴԱԿԷ.— Կը մաղթեմ որ կենալով կատարեալ խոստովանութիւն մը լսելու բազմն ունենայիր... Օ՛հ, տիկին, երթա՛նք մենք:

Տէ՛ն Մոնդակէ՛ն հետ և Տէ՛ն:

ՊԵՆՎՈՂԻՍ՝ Ռօմէայի՝ որ կը յառաջանայ.— Բարի լոյս, զարմիկ (cousin):

ՌՕՄԷՍ.— Բարի լոյս կ'ըսես... և այդքան նո-րասկիզբ է առաւօտը:

ՊԵՆՎՈՂԻՍ.— Հիմայ ժամը ինք զարկաւ:

ՌՕՄԷՍ.— Ախ, տխուր ժամերն սրբան երկար կ'երևան... Հայրս չէր որ արտօրնօք հեռացաւ առկէ:

ՊԵՆՎՈՂԻՍ.— Այո՛, հայրդ էր: Բայ՛ ինձ, Ռօմէօ, ի՛նչ թախիժ է այն՝ որ ժամերդ կ'երկնցնէ:

ՌՕՄԷՍ.— Զանոնք կարճեցնելու միջոցը չունե-նալուս թախիժը:

ՊԵՆՎՈՂԻՍ.— Ի՞նչ, սիրահարած ես:

ՌՕՄԷՍ.— Խեղափրոյց եմ:

ՊԵՆՎՈՂԻՍ.— Սէրէ՛ խեղափրոյս:

ՌՕՄԷՍ.— Ո՛չ, սիրուհւոյս արհամարհանքէն (A):

ՊԵՆՎՈՂԻՍ.— Բարէ՛, սէրն ա՛յնքան անոյշ ըստ երեղթին՝ այդքան դաժան ըլլայ և անողորմ:

ՌՕՄԷՍ.— Բարէ՛, սէրը թեպէտ աչքերը կապուած ու գոց՝ իր համբան գտնէ՛ միշտ գէպի նպատակ... Ո՛ւր պիտի ընենք հայր... Վա՛յ ինձի... Ի՞նչ գոռուճադուծ էր այս տեղ. այդ բան մի՛ բեր, զի գիտեմ՝ տա՛ն ինչ: Հոս շատ գործ կայ բնեկէք ասե-լութեան հետ, այդ սիրոյ հետ ա՛լ աւելի... Սէր. ո՛չ չանդալից սէր: Ո՛ր տարիաւէտ ասելութիւն: Ո՛ր տա՛ն ինչ՝ գոյսցած ոչինչ: Ո՛ր ծանրաբեւոյն թեթեւութիւն. յո՛ւրճ ունայնութիւն: Ո՛ր խառնափնդոր քառու սիրայի տեսիլներու: Կապարեանց փետուր, լուսաւոր ծուխ, սառնասառնոյց հուր, փայտածէտ առողջութիւն: Մշտաբ-թո՛ւն քուռ՝ որ ինչ որ է՝ այն չէ: Ահա սէրը՝ զոր

կ'զգամ, և յոր չեմ զգար սէր... : Երեւոյդ չարմիր :

ՊԵՆՎՈՂԻՍ . — Ո՛հ, սիրելիս, մանաւանդ որ լացս կը չարմիր :

ՌՕՄԷՅՈ . — Ո՛հ, բարի հոգի, և ի՛նչ բանի վրայ լացդ կը չարմիր :

ՊԵՆՎՈՂԻՍ . — Քու բարի հոգւոյ վշտաբեկ և նըկուն վիճակին վրայ :

ՌՕՄԷՅՈ . — Այո՛, այդպէս է համակրութեան ազդեցութիւնը : Վիշտը ծանրացած է կուրծքիս վրայ, և քու վշտիդ ճնշման տակ կ'ուզես դաշն աւելի ևս ծանրացնել, ցուցած սէրդ արդէն ունեցած ցաւերուս վրայ նոր ցաւ մ'ալ կ'աւելցնէ : Սէրը ծուխ մ'է՛ որ հառաչանքի դուրջեաց հետ կը բարձրանայ, ազատ վիճակի մէջ՝ բոց մ'է տարփաւորին աչաց մէջ փայլատափող, ճնշման տակ՝ ծով մ'արշուճներով լծացած : Ուրիշ ի՛նչ բանի կրնայ նմանցուիլ սէրը, յիմարութիւն մ'է այն յոյժ խոհեմ, դառնութիւն մը յոյժ մղձուկ, և անուշութիւն մը կենսաւէտ... : Մ'նստ' բարով, զարմիկ :

ՄԵՆԵԼ՝ ԿԵԼԵ՛՛ :

ՊԵՆՎՈՂԻՍ . — Կեցի՛ր, ևս ալ հետզ պիտի գամ, այսպէս զիս թողուլ երթալդ անիրաւանք մ'է ինձի դէմ :

ՌՕՄԷՅՈ . — Ի՛նչ հետս պիտի գաս, ևս կորուսած եմ ինքզինքս, ևս հոս չեմ : Տեսածդ Ռօմէօն չէ, նա ուրիշ տեղ է :

ՊԵՆՎՈՂԻՍ . — Ռօմէօ՛, ըսէ՛ ինձ լրջօրէն, զո՞վ կը կը սիրես :

ՌՕՄԷՅՈ . — Լրջօրէ՛ն բռն, Ռօմէօ հեծկոտանքեւրո՞վ միայն կրնայ բռն այդ բանը :

ՊԵՆՎՈՂԻՍ . — Հեծկոտանքեւրո՞վ, չէ՛, ինչո՞ւ հեծ-

կըրտաս, լրջօրէն ըսէ՛ ինձ ո՞վ ըլլալը :

ՌՕՄԷՅՈ . — Գնա՛ ըսէ՛ հիւանդի մ'որ իր կտակը չինէ լրջօրէն, «լրջօրէն» բառը ծանր կուգայ այնպիսի մէկու մ'որ լրջօրէն հիւանդ է : Է՛հ ուրեմն, զարմիկ, լրջօրէն խօսիմք քեզ, կին մը կը սիրես :

ՊԵՆՎՈՂԻՍ . — Ի՛նչպէս ճիշդ զարկեր եմ նպատակին՝ զուշակելով թէ սէր մ'ունիս սրտիդ մէջ :

ՌՕՄԷՅՈ . — Քաջ նշանառու մը յիշաւի... : Եւ քան զարկի պայծառ կին մ'է այն :

ՊԵՆՎՈՂԻՍ . — Է՛հ, սիրուն զարմիկ, որքան պայծառ ըլլայ առնուած նշանը՝ ա՛յնքան դիւրաւ կը զարնուի այն :

ՌՕՄԷՅՈ . — Այդ նշանառութիւնդ ահա ձախող էր, Կուսկոտնի նեւէն անխոց կը մնայ այդ չքնաղ կինը : Անահիտի նման սէգ է նա, և անաստան ողջախոհութեամբ մ'սպառազէն՝ անհարուածելի է մանուկ Սիրոյ աղեղին հարուածներէն : Նա սիրահարական խօսքերէ կը մնայ անազգելի, սիրարկու աչաց պայքարին կը տոկայ և իր ծոցը կը փակէ սուկոյ առջեւ՝ որ կարող է սակայն ամենէ զգաստ աղջիկը գլխէ հանել : Ո՛հ, ինք գեղեցկութեամբ մեծահարուստ, սա՛ նկատմամբ ազքատ է միայն՝ որ երբ մեռնի իր գեղեցկութեան գանձերն ալ իրեն հետ մեռնին պիտի :

ՊԵՆՎՈՂԻՍ . — Ուրեմն երդուած է միշտ կոյս մը նայու :

ՌՕՄԷՅՈ . — Այո՛, և այդ վերապահումը անհաշուելի քնաս յատուց կը բերէ : Նա ապագայ սերունդները պիտի գրկէ այսպիսի հաշխարհիկ գեղեցկութենէ մը, ու իր խստալար բարուց պատճառաւ սովամահ կը մնայ : Յոյժ գեղանի է նա, յոյժ խմաստուն, յոյժ ի-

մաստնորէն գեղանի՝ քանզի զիս յուսահատութեան մասնելով՝ ինք կ'արժանանայ սրբայութեան։ Նա ուխտ ըրած է սիրոյ զէմ, և այս ուխտը կ'ապաննէ զիս՝ թեպէտ ողջ, զի կենդանի մէկն է այս պահուս քեզ հետ խօսողը։

ՊԵՆՎՈՒԻՈ.— Խօսքս մտիկ ըրէ՛, Ռօմէօ, մոռցի՛ր այդ կինը, գաղթէ՛ իր վրայ խորհի՛լ։

ՌՕՄԷՕ.— Ո՛հ, սորվեցու՛ր ինձ նայիմ, ի՞նչպէս կրնամ երբէք գաղթիկ խորհիլ։

ՊԵՆՎՈՒԻՈ.— Աչքերուդ ազատութիւն տալով, ուրիշ գեղունիներ զիտէ՛, Ռօմէօ։

ՌՕՄԷՕ.— Ի՛նչ լաւ միջոց սիրունուոյս գեղեցկութիւնը աւելի բարձրացնելու։ Այն բաղդաւոր զիմակները՝ որոնց սե թաւիջը գեղանի կանանց զէմքը կը համբուրէ, ուրիշ բանի չեն ծառայի՛ր՝ բայց եթէ այդ զէմքի պայծառութիւնը յիշեցնել իրենց սեռութեամբ։ Կուրացած մէկը կրնայ մոռնալ իմանկազին գանձը՝ զոր կորոյս։ Յուցու՛ր գեղեցիկ ճանչցուած կին մը, իր գեղեցկութիւնն ի՛նչ պիտի ըլլայ ինձ համար՝ բայց եթէ զրութիւն մ'ուր կը կարդամ թէ ո՞վ էր ան որ կը գերազանցէր այդ գեղեցիկ ճանչցուած կինը։ Ծառայ կմ, դուն չես կարող մոռնալը սորվեցնել ինձ։

ՊԵՆՎՈՒԻՈ.— Կա՛մ ծախու կ'ստնում զայդ սորվեցնելու զխոսութիւնը, և կա՛մ կը մեռնիմ անհատոյց։

Ի՛րկուսն ալ կ'եւէին։

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

ՓՈՂՈՑ ՄԸ

ՔԱՅՈՒԼԵՂ, ՊԱՐԻՍ ու ՄԱՆՉ մի կը մտնեն։

ՔԱՅՈՒԼԵՂ.— Մոնղակէ և ևս միենոյն տաղանքի ենթարկուած ենք։ Մեզ նման ծերունիներու համար այսքան դժուար բան է կղեր խաղաղ ապրիլ։

ՊԱՐԻՍ.— Երկուքդ ալ յարգի ու վարկի տէր անձինք էք, և ցաւալի բան է որ այսքան երկար տարիներ դժտած ու խռով մնաք...։ Բայց հիմայ, տէր իմ, ի՛նչ պիտի ըսէք ըրած առաջարկիս։

ՔԱՅՈՒԼԵՂ.— Կը կրկնեմ ինչ որ լսած եմ արդէն, աղջիկս տակաւին աչեարհք չճանչնար, և տասն և չորս տարին իսկ չէ բոլորած։ Երկու գաբուններ ևս թող փթթին ու խամրին՝ այն ժամանակ իր ամուսնութեան վրայ կրնանք խօսիլ։

ՊԱՐԻՍ.— Իրմէ մատաղ աղջիկներ արդէն երջանիկ մայրեր կ'զած են։

ՔԱՅՈՒԼԵՂ.— Եւ այդքան կանուխ կարգուողները չուտ ալ աւերուած են։ Սե հողը ժլւլիէզէս գատ լմ բոլոր յոյսերս կուլ տուաւ. ժլւլիէզ վերջին յոյսն է ընտանեկան բոյնիս։ Այլ ասով մէկտեղ սիրտդ բաց իրեն, ազնիւ Պարիս, և չանէ՛ իր հոգին. իմ կամքս սնոր հաւանութեան մէկ մասը կը կազմէ միայն։ Եթէ ինք հաճի՛ իր որոշումէն և ընտրութենէն կախ-

եալ է հաճութիւնս ու հաւանութիւնս... Ի դէպ, երկարամիտ սովորութեան մը հաւատարիմ՝ խորամանկ մը կուտամ այս գիշեր՝ ուր հրաւիրած եմ բոլոր սիրելիներս. մեծ հաճութեամբ կ'ընդունիմ քեզ ալ եթէ անոնց մէջ գտնուիս։ Խոնարհ տանս մէջ այս գիշեր պիտի տեսնես մի շատ երկրային աստղեր՝ որք երկնային լոյսը կը խաւարեն։ Ինչպէս դալարագեղ Ապրիլը կաղացեալ ձմեռի հոտէն գալ հասնելուն աշխոյժ երկատարգութիւնը հրծիւ կ'զգայ՝ նոյնպէս ալ դուն պիտի հրճուիս այս գիշեր նորաբոյս նորածագիկ գեղունեաց մէջ։ Տէ՛ս ամէնքն ալ, ամէնքն ալ մտիկ ըրէ՛, և նախապատուութիւնդ տո՛ւր անոնց արժանաւորագոյնին։ Այդ գեղեցիկ հոյլին մէջ ժխլիէդս ալ պիտի գտնուի, այլ իր խօսքը չըլլար, նա թիւ մը կը կազմէ միայն։ Օ՛ն, երթա՛նք։ (Ծառայ մը կը կանչէ)։ Ինձ նայէ՛, մանչ։ (Յուցակ մը կուտայ)։ Գնա՛՛ բոլոր գեղեցիկ Վերոնան գարծի՛ր, գա՛ի՛ր նշանակուած անձերը, ու ըսէ՛ որ տունս և ընդունելութիւնս իրենց արամադրութեան տակ է։

ՔԱՅՈՒԼԵԴ ԵՒ ՊԱՐԻՍ Կ'ԵԼԷ՛։

ՄԱՆՉ՝ առանձին, աչկերը թուրքին վրայ սեւեռած. — Գնա՛՛ բոլոր գեղեցիկ Վերոնան գարծի՛ր, գա՛ի՛ր նշանակուած անձերը։ Գրուած է... թէ կօշկակարն իր կանգունով՝ դերձակն իր հերիւնով՝ ձրկնորսն իր ուռկանով և պատկերահանն իր մատիտով պիտի պարծապի (5)։ Բայց ինձմէ կը պահանջուի որ այս նշանակուած անուններն երթամ գտնեմ, երբ չեմ կարող կարգալ թէ կրողն երթալիք գրողը ի՞նչ անուններ գրած է հոն։ Երթամ կարգալ գիտցող մը

գտնեմ...։ Հա՛, բուն ատենին կը հասնին սրահք։

ՊԵՆՎՈԼԻԹ ԵՒ ՌՕՄԷԹ Կ'ԵԼԷ՛։

ՊԵՆՎՈԼԻԹ՝ խօսքը շարունակելով. — Բա՛, սիրելիդ իմ Ռօմէօ, կրակ մ'ուրիշ կրակով կը մարի. վիշտ մ'ուրիշ վշտով կը թեթեւայ. գլուխդ պտուտկած ատեն՝ դարձի՛ր ետիդ ու կ'օգտուիս...։ Չարեք մ'ուրիշ չարիքով կը բուժուի. նոր թոյն մը դի՛ր աչքիդ մէջ, ու պիտի տեսնես թէ հին ժահրը՝ որով վարակուած էր այն, պիտի անհետի՝ դրած թոյնիւ ազդեցութեամբ։

ՌՕՄԷԹ՝ հեղճօրէն. — Կեցցէ՛ գառնալեզուն (plain-tain)՝ որու տերէն այդ բանին լաւ կուգայ (6)։

ՊԵՆՎՈԼԻԹ. — Ո՛ր բանին, խնդրեմ։

ՌՕՄԷԹ. — Կոտրած սրունքին։

ՊԵՆՎՈԼԻԹ. — Ի՞նչ կ'ըսես, Ռօմէօ, խենթեցիկ ես։

ՌՕՄԷԹ. — Խենթեցած չեմ, բայց խենթեցած է միակ աւելի չղթաներու տակ եմ, բանտարդել. անդազուրկ, գանակոծ, տուայտուն և...։ (Մանչը յուցակիւ անհետ կը փախչի)։ Օ՛, բարի՛ առաքեցար, բարեկամ։

ՄԱՆՉ. — Բարի տեսանք, տէր իմ...։ Կարգալ գիտէ՛ք արդեօք։

ՌՕՄԷԹ. — Այո՛, թշուառութեան գրքին մէջ սեբաղդս լաւ կը կարգամ։

ՄԱՆՉ. — Գրքի հարկ չկայ այդ այբուբէնը սորվելու համար...։ Այլ կատակը մէկդի՛ ըսէ՛ք, կ'աղաչեմ, տեսածնիդ կրնա՞ք կարգալ։

ՌՕՄԷԹ. — Այո՛, կրնամ՝ եթէ մէջի գրերն ու լեզուն գիտեմ։

ՄԱՆԶ. — Է՛հ, հասկցայ: ծառայ յարգութեանդ:

Մեկեւ — ՎԵԼԵՅ:

ՌՕՄԷԾ. — Կեցիր, տղայ, գիտեմ կարգալ: (Կր կարգայ): Տէ՛ր Մարգէն, է՛ր ահա՛նք և դա՛ստերը. Անեւ Տէ՛ր Կհալ և է՛ր քեզնի՛ն տա՛րերը. Տէ՛ր Բլաշչին և է՛ր Զաքէն և Է՛ր Բարդէյանքը. Մերսուլիս և է՛ր Վալենտին և Է՛ր Բարդ. Զարեմայի Բարդէյ, է՛ր ահա՛նք և դա՛ստերը. Շարհալ և Է՛ր Բարդէյանք. Ռաշալ, Լիլի. Տէ՛ր Վալենտին և է՛ր Զարեմայի Թեոֆիլ. Լաշի և Է՛ր Զաքէն և Է՛ր Զաքէն: (Թուղթը և՛ տալով): Գեղեցիկ ընկերութիւն: Եւ ո՛ւր պիտի գտնուի բոլոր այդ բազմութիւնը:

ՄԱՆԶ. — Հոն, վերը:

ՌՕՄԷԾ. — Ո՛ւր հոն, վերը:

ՄԱՆԶ. — Մեր տունը. հարկիք կայ:

ՌՕՄԷԾ. — Է՛հ, որն է ձեր տունը:

ՄԱՆԶ. — Ո՛րը պիտի ըլլայ. տիրոջ տունը:

ՌՕՄԷԾ. — Ամենէ յառաջ պէտք էի հարցնել թէ ո՞վ է իր տէրը:

ՄԱՆԶ. — Հարցնելու պէտք չունիք, բանն ըսեմ ձեզ. Բարուկի կրեկի մեծատունն է իմ տէրս, ու թէ որ Մոնղակեան ընտանիքէն չէք՝ հրամայէք մեր տունը գինիի բաժակ մը կոնծելու... Ծառայ յարգութեանդ:

ՊԵՆՎՈԼԻԾ. — Բարուկիներու հանդիսաւոր հարկիքն է այս՝ որու Ռոզալին սիրուհիդ ալ սեղանակից է, ինչպէս նաև Վերոնայի բոլոր գեղունիները: Գնա՛ հոն, ու անտարբեր աչքով մ'այդ քու սիրուհւոյդ զէմքը բաղդատէ՛ ուրիշ քանի մը զէմքերու հետ՝ զոր պիտի ցուցնեմ քեզ որպէս զի հասկնաս թէ քու գո-

ված կարապղ պարզապէս աղուա մ'է կղեր:

ՌՕՄԷԾ. — Եթէ աչքերուս ջերմեանդ հաւատքը ընդունի երբէք այդպիսի ստույգիւն մը՝ թող արցունքներս տոչորիչ հուր մը դառնան, և այդ թանձրացիկ հերթիկները՝ ստեղծ արտասահեղձ այլ ոչ հեղձամահ՝ թող մասնուլին ի հուր իրրեւ մէյակ խաբերայ ստախոսներ: Իմ սիրուհիս գեղեցկագոյն կին գտնուի. ո՛չ, արեւն որ աշխարհիս ստեղծումէն ի վեր ամէն բան կը տեսնէ՝ անոր նմանը չէ՝ տեսած երբէք:

ՊԵՆՎՈԼԻԾ. — Բա՛. զինք գեղանի գտեր ես՝ որովհետեւ միմանին ես տեսեր. քու երկու աչքերուդ մէջ զինքն իրմով միայն կշռեր ես: Թող քու սիրուհիդ այդ թափանցիկ նժարներու մէջ դրուի ուրիշ անձկան այդ թափանցիկ նժարներու մէջ դրուի տամ և որ չքանապէս մը զիմայ՝ զոր քեզ ցոյց պիտի տամ և որ չքանապէս պիտի փայլի, և պիտի տեսնես թէ քու Ռոզալինդ այդ անմահ գեղեցկութեան քով հաղիւ ուրեմն բան մը պիտի երևի:

ՌՕՄԷԾ. — Է՛հ, կուգամ չէ թէ այդպիսի գեղեցկութիւն մը տեսնելու՝ այլ սիրուհւոյս գերի վեր գեղեցկութեամբն հրճուելու զիտումով:

ՏԵՍԵՐԱՆ Գ.

ՔԱԲՈՒԼԵԴԻ ՏԱՆ ՄԷՋ ՍԵՆՇԱԿ ՄԸ

ՏԻԿԻՆ ՔԱԲՈՒԼԵԴ ԵՒ ՍՏՆՏՈՒ.

ՏԻԿԻՆ ՔԱԲՈՒԼԵԴ. — Ծծմար, աղջիկս ուր է, կանչէ՛ զինք:

ፊኮኮሊኮኔጥ ኒድ ስጥጋቴ :

ՄՏՆՏՈՒ. — Վեր կամ վար ի՞նչ հող : Տարիին բու-
լոր օրերուն մէջ ձիչդ Պօղոս - Պետրոսի տօնին առջի գի-
շերը ժիւլիէդ տասն ու չորսին պիտի մտնայ : Շուշա-
նիկիս հետ — Աստուած հրկշտակներուն կարգն անցու-
նէ — մէկ տարօք է... : Շուշանիկս հիմայ Աստուծոյ քովն
է. ան ի՞նչ բարի գաւակ էր Շուշանիկս : Ինչպէս ըսի՝

Պօղոս — Պետրոսի առջին գլխերը ժիւլիէզս տասնութ հոր-
սը պիտի մտնայ, տասնութ հորսը, հասկցաք. իմ շատ
աղէկ միտքս է։ Տասնութէկ տարի առաջ, ուր է,
մտքերնիդ է, չարժ մը չեղաւ. տարիին բոլոր օրե-
րուն մէջէն ճիշդ այն օրն ահա ժիւլիէզս ծծէ կտրե-
ցինք. մտքէս չկար, տարիին ճիշդ այդ օրն էր. գի-
տէք ի նչու. ես այն օրը ծիծերուս պակունքներուն
տէք ի նչու. ես այն օրը ծիծերուս պակունքներուն
օշինդը քսած էի՝ աղանդոյին պատին տակ արեւին
նստած. այն ատենները դուք և տէրս Մանգուս գա-
ցեր էիք... : Տեսաք ինչպէս աղէկ միտքս է ամէն
բան... : Բայց երբը ծիծերուս պակունքն որոնց՝
ինչպէս ըսի՝ օշինդը քսած էի, ժիւլիէզիս բերանը
տուել ու լեզի համն առաւ՝ ատենիւս բան էր ի նչպէս
խեղճ գառնուկս երեսը դէմքը ծոմրիկով կը կողը-
տէր օշինդըս ծիծերուս հետ... : Աղանդոյին տակ
էի՝ ինչպէս ըսի. «Վտա՛նդ կայ, փախի՛ր շուտ», ը-
սաւ երերտկող աղանդոյը։ Ո՛հ, հարկ չկար աղանդոյին
«փախի՛ր» ըսելուն... : Եւ այն ատենէն մինչև հիմայ
տասնութէկ տարի է. գառնուկս այն ատեն ոտքի վրայ
կրնար կայնիլ. ի նչ կ'ըսեմ, կրնար ինք իր գլխուն
տըմպլը տըմպլը հոս հոն վազվոտել. ինչու որ մէկ օր
յառաջ գետինն ինկեր ու ձակաւոր ճղքեր էր։ Այն
ատեն գլխաւորս — Աստուած ողորմի հողուն՝ ի նչ
այլ խնդում սիրող չէնչող մարդ էր — ժիւլիէզս վեր-
ցուց գետնէն, և՜ «Պղտի՛ բղէղ, ալլպէս ուրեմն
երեսդ ի վար կ'իյնաս» ըսաւ, և անանկ խօսք մ'ալ
աւելցուց՝ որ հիմայ ժիւլիէզիս առջև բերան չառ-
նուէր։ Եւ ժիւլիէզս՝ որպէս թէ էրկանս միտք բանին
հասկցած ըլլար՝ — անմիջ գառնուկս հիմայ անդամ
չկրնար հասկնալ այդ խօսքին ոյժը — ձայնը կտրեց և

ՏԻԿԻՆ ՔԱՐՈՒԼԵՆ.— Ուրեմն, ա՛յ հիմայ խորհէ
ամուսնութեան վրայ ժիւլիլդ . յեզմէ առելի ծաղ-

ՀԻԿԻՆ ՔՍՖՈՒԼԵՒ. — Ի՞նչ կ'ըսես, փրկվե՞լ
կրնաս սիրել այդ երիտասարդը: Այս գեշեր մեր խն-
ճոյքին պիտի գտնուի. ծաղկահասակ Պարխի գէմ-
քին հատորը կարդա՛ և զխո՛հ հոն գեղեցկութեան
գրիչին դժած շնորհները. զոնե՛ր իրեն չափափուած զի-
մագծերը, և զխո՛հ թէ անոնցմէ մէն մին միւսին հրա-
պօյրն ո՛ր. քան կ'աւելցնէ, և ինչ որ կրնայ մութ մնալ
այդ գեղեցիկ հատորին մէջ՝ իր աչքերու լուսանցքին
վրայ պիտի գտնես սլարդաբանուած: Սիրոյ այս թան-
կադին մատնանը, ցարդ որ և է կապէ ազատ այդ
տարվաւորը՝ կատարեալ բլլալու համար կազմուելու
հատոր ըլլալու պէտք ունի միայն...: Զուկը ալիքնե-
րուն տակէն կը փայլի, և արտաքին գեղեցկութեան
համար ծայրագոյն փառաւորութիւն է ներքին գեղեց-
կութիւնը ծածկել. չատերու աչքին ա՛յ աւելի չքեղ
այդ զերքը՝ որու ոսկեղէն ճարմանդին տակ ոսկեղէն
վէպ մը կայ սլարփակուած: Այսպէս, անոր հետ սը

սակուելով՝ բոլոր իր ունեցածին հաղորդ պիտի ըլլաս՝ առանց զինքն ունենալու համար քու կողմէ՞ դան մը պակսելու:

ՍՏՆՏՈՒ.— Բան մը պակսի աղջիկէս. ո՛չ ամենին. ընդհակառակն ամէն կերպով պիտի վրայ դնէ. չէ՞ք գիտեր թէ կարգուող կնիկներն ի՞նչպէս կ'աճին կ'ուռճանան:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՂ.— Մէկ խօսքով ըսէ՛, Ժիւլիէ՞դ, Պարիսը կրնաս սիրել:

ԺԻՒԼԻԷՂ.— Սիրելու համար պիտի գիտեմ՝ եթէ դիտելը կը բաւէ սիրելու համար. սակայն իմ ուշադրութիւնս իր մասին՝ ձեր տուած խրախօյսէն անդին չպիտի անցնի:

ԾԱՌԱՅ ՄԸ ԿԸ ԴԵՂԷ:

ԾԱՌԱՅ.— Տիկին, հիւրերը եկած են, կերակուրը սեղանն է արդէն. զձեզ կը կանչեն, օրիորդը կը հարցնեն, խոհանոցին մէջ հայհոյանք կը կարգան ծծմարին, ամէն բան կազմ ու պատրաստ է: Ես կ'երթամ սեղանին ծառայելու. մի՛ ուշանաք, տիկին, կ'աղաչեմ:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՂ.— Հիմայ կուգանք. Ժիւլիէ՞դ, կոմսը մեզ կ'սպասէ:

ՍՏՆՏՈՒ.— Ժիւլիէ՞դիկ.— Հապա՛, աղջիկս, դնա՛, դնա՛, կըջանիկ գիշերներ աւելցո՛ւր քու արդէն երջանիկ օրերուդ վրայ:

ԱՆԵՆԷ ԿԵԼԷՆ:

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

ՓՈՂՈՑ ՄԸ

ՌՕՄԷՕ՝ ուխտաւորի հագուստով, ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ,
ՊԵՆՎՈԼԻՕ՝ հինգ - վեց դիմակաւորներով,
ջահակիրներով եւ երաժիշկներով.

ՌՕՄԷՕ.— Ի՞նչ ընենք. ներողամտութիւն խնդրելու համար ճառի պէս բա՛ն մը խօսինք, կամ պարզապէս մտնենք՝ առանց բան մ'ըսելու:

ՊԵՆՎՈԼԻՕ.— Հիմալ ա՛յլ այնպէս պլպլիկ երկար բարակ բաներ չեն խօսիր. ոչ ներկայացուցիչ մը կ'առնենք՝ կուպիտոնի հագուստով, աչքերը կապուած եւ ըստ Թաթարականին ներկած կապարձով, ներկայացուցիչ՝ որ ճամբայ բանայ եւ միւնչոյն ժամանակ իբր խրտուիլակ կիներ, փախցնէ, եւ ոչ ներս մտնելու համար գոց սերտուած նախարան մը կը թոթովենք յուշարարի (prompter) օգնութեամբ: Մէկ երկու անգամ կը պարենք ու կը ձգենք կ'ելլենք, ա՛յսչափ (8):

ՌՕՄԷՕ.— Զահ մը տուէ՛ք ձեռքս, որովհետեւ ցատկոտելու տրամադիր չեմ ընաւ, ես մութ ուրբաթն եմ, ու կ'ուզեմ լոյսը կրել (9):

ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ.— Ո՛չ, Ռօմէօ. մենք յօրու պարելը կ'ուզենք, սիրելիս:

ՌՕՄԷՕ.— Զէ՛, չեմ պարեր ես. դուք բարակ ներքաններով թեթեւ չղուականներ ունիք պարի յար-

մար. ևս հողի մ'ունիմ կապարի նման ծանր՝ որ գետին կը գամէ զիս՝ որ և է շարժում անկարելի ընելով:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՅՈՒՆ. — Դուն՝ սիրահարդ՝ Կուսկիտոնի թեւերն ա'ռ՝ որոնցմով պիտի ճախրես թեթեւ թռչունի մը նման:

ՌՕՄԷՅՈՒՆ. — Կուսկիտոնի նետեր՝ այնպէս չարաչար վիրաւորած են զիս՝ որ չեմ կրնար ճախրել իր թեթեւութիւն թեւերով. այնպէս կապուած եմ ու կաշկանդուած՝ որ վրաս ծանրացած ցաւերէն թի'գ մ'ալ վեր չեմ կրնար բարձրանալ. կ'ընկճիմ, աւաղ, սիրոյ ճշիւ բռնին տակ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՅՈՒՆ. — Սիրոյ տակ ընկճելու տեղ, Ռօմէօ, սիրոյ վրան ե'լ ու դո'ւն ընկճէ՛ դայն. ինք՝ քնքոյշ տղեկ մը՝ չ'ընար դիմանալ ծանրութեանդ:

ՌՕՄԷՅՈՒՆ. — Սէրը քնքոյշ տղեկ. նա ժանտ, դաժան ու դժնդակ մէկն է՝ որ կը խայթէ, կը խոցոտէ իր փուշ և տատասկ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՅՈՒՆ. — Եթէ քեզ հետ դաժան է սէրը՝ դուն ալ դաժան եղի'ր անոր հետ. եթէ կը խթէ գրեզ՝ դուն ալ խթէ՛ դանի, այն տունն յաղթող կ'ելլես: (Ծառակերուէ): Պատեան մըջտուէ՛ք որ երես անցընեմ: (Դիմակը կը դնէ): Դիմակի վրայ դիմակ. հող չէ. հետաքրքիր աչք մը թող ելլէ հիմայ տգեղութիւններս դիտէ. դիմակիս թանձրախիտ ահագին ընթուիները պիտի ամչնան իմ տեղս:

ՊԵՆԷՎՈՂԻՅՈՒՆ. — Օ՛հ, դուռը զարնե'նք ներս մտնենք. դուռը բացուելո'ւն պէս՝ մեղմէ ամէն մէկը ոյժը տայ սրունքներուն:

ՌՕՄԷՅՈՒՆ. — Զահ մը տուէ՛ք ձեռքս. թող այս չէն ու չող խնդիրը տախտակամածը պատող անզգա

փախաթը խողանն իրենց թեթեւաստ ոտքերով: Իմ մասին հետեող կ'ըլլամ պապենական այն խօսքին թէ՛ «Ճրագը պիտի բռնեմ ու զիտող ըլլամ»: ... Այսպիսի չէն բարկեղանքի գանուած չեմ երբէք, այլ ի՛նչ օգուտ՝ երբ ընկղմած կորսուած եմ խորասոյգ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՅՈՒՆ. — Եթէ կորսուած ես՝ մենք կը գտնենք գրեզ, եթէ ընկղմած ես՝ գրեզ կը բռնենք վեր կը հանենք սիրոյ այն թանձրամած ցեխն՝ ուր կը տապալկիս ոտքէդ մինչև ցլուխ... (10): Երթա'նք չուտ. մեր ջահերը ցորեկի լոյսին կը վառին կը հասնին:

ՌՕՄԷՅՈՒՆ. — Ի՛նչ բտել է այդ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՅՈՒՆ. — Բտել կ'ուզեմ թէ մեր ջահերը՝ ցորեկ ժամանակ ճրագ վառելու պէս՝ փուռ տեղը կը հասնին կ'երթան...: Դուն միտքս նայէ՛, մեր մտածումներն հինգ անգամ մեր դիտմանց մէջ կը գլուխուին, և մէ'կ անգամ միայն՝ մեր խելքին մէջ:

ՌՕՄԷՅՈՒՆ. — Եւ մեր գիտումը լաւ է այս դիմակահանդէսն երթալով, բայց խելք չէ՛ երթալը հոն:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՅՈՒՆ. — Ի՛նչու, Ռօմէօ:

ՌՕՄԷՅՈՒՆ. — Այս գիշեր երազ մը տեսայ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՅՈՒՆ. — Ես ալ տեսայ:

ՌՕՄԷՅՈՒՆ. — Դուն ի՛նչ երազ տեսար:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՅՈՒՆ. — Տեսայ որ երազատեսները կը խարսկն տեսայ:

ՌՕՄԷՅՈՒՆ. — Այո՛, անկողնոյ մէջ՝ ուր քնացած ատեն իրաւ բաներ կ'երազէ մարդ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՅՈՒՆ. — Ո՛հ, Ռօմէօ, կը տեսնեմ թէ և բազմերու պարթի Մապ դժխոյն այցեր է քեզ: Պարկներու դպեկն է Մապ (11), հասակը կախկոպոսի

մը ցուցամատի մասնին քարէն աւելի մեծ չէ, և փոքր հիւլէներու իր աննշմարելի սնորհովարովը (team) քնացողներուն քթին մէջ կ'սպրդի կը մտնէ: Իր կառքին անիւներու շառաւիղները լամպակներու երկար թաթիկներէ շինուած են. ծածկոցը՝ մարախներու թււերէն. երասանները՝ սարդի նրբաւոյն ոստանէ. սարքը՝ լուսնի տամուկ ճառագայլներէ. խարազանը՝ ծղրիղի ոսկրէ և ծայրի լարափունջը՝ օդաթիւղէ (films): Գորշագգեստ պղտի մծղուկ մ'է կ'առաւարը՝ որ սպասուէնայ մը ծոյլ մատէն դնդասեղի ծայրով հանուած պղտի կլորակ ճճիկ մը կէսին չափ խակ չկայ: Կաղնի մնամէջ կեղև մ'է իր սայլը՝ շինուած սկիւռ հիւսնէն և կամ որդ վարպետէն՝ որք անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր կառագործներն են պարիկներու: Այս կազմածով ահա Մապ դչխոյ ամէն գիշեր կ'արշաւէ սիրահարներու ուղեղներու մէջէն՝ որք այն ժամանակ կ'երազեն տարփանք. դրանիկներու ծունկներուն վրայէն՝ որք կ'երազեն դարպաս ու մեծարանք. օրէնագէտներու մատերու վրայէ՝ որք կ'երազեն առատ առատ դանք. տիկնանց չրթունքներուն վրայէն՝ որք խկոյն կ'երազեն պաղիկի գգուանք: Այլ Մապ գայրաջած այս վերջիններուն չունին օծանակներու գործածութեամբ ապականուած բլլալուն՝ դանտնք կը չարչրկէ պալարներով: Մերթ կը սլանայ հայցարկուի մը քթին վրայ՝ որով նա պաշտօնի մը հոտն առնել կ'երազէ, մերթ տասանորդուած խոզի մ'ազիով կուգայ խորաքուն ժողովրդապետին ունչքը կը խտղտէ, և նա այն առնել կ'երազէ աւելի շահաւոր հասապաշտօն (benefice) մը. մերթ գինւորի մը չնիքին վրայէն կ'անցնի, և նա այն պահուն կ'երազէ փողոտուած պարանոցներ,

խրամասներ, դարանակալութիւններ, Սպանիական թուրեր, հինգ գրկալտի կորութեամբ բնակեաց գաւաթներ, և յետոյ թմբուկներ՝ որք կը գոռան իր աւանջին: Ատոր վրայ կը սարսոփ, կ'արթնայ, ու խուճապի մէջ մէկ-երկու հայտալից աղօթքներ մրմռալէ ետք՝ նորէն քուն կը մտնէ: Այս միւսնոյն Մապն է՝ որ ձիոց բաշերը կը հիւսէ գիշերայն, և ահոնց խառնշտուած վարսերուն մէջ կը ձեւացնէ մոգական այն սեղմ հանգոյցները՝ զոր քակելու ելողը դժարագութեան կը հանգալի անվրէպ: Իսկ նորատի օրիորդներու խաղացած խաղերը...: Ա՛ն է, ա՛ն է որ...:

ՌՕՄԷՅՕ. — Լո՛ւ՛ ա՛լ, Մերքուզիօ, բաւ է այդքան զրաբանութիւն:

ՄԵՐԲՈՒԶԻՅՕ. — Է՛հ, ի՛նչ պիտի ըլլայ. երազներու վրայ կը խօսիմ՝ որք ցնորեալ ուղեղներու զաւակներ են, փուճ երեակայութեան ծնունդներ. նրբին են անոնք օղին գոյացութեան պէս, և հովէն ալ աւելի յողզող. հովէն, կ'ըսեմ, որ այս պահուս հիւսիսի սառուցեալ գողը կը գգուէ, և որ ընդ հուպ յեղտկարծ ցասումով դէպի ցօղաթուրմ հարաւ պիտի դարձնէ երեսը:

ՊԵՆՎՈՂԻՅՕ. — Այդ հովը՝ որու վրայ կը խօսիս, գմեզ յոյժ հեռուները կ'առնու կը տանի. ընթրիքը լնացած է, և մենք խիստ ուշ պիտի հասնինք:

ՌՕՄԷՅՕ. — Վախճամ որ շատ կանուխ չհասնինք: Երեակայութիւնս կարծես կ'ըսէ ինձ որ դառն աղէտ մը՝ տոկաւին կախուած իմ աստղէս՝ իրեն չարագոյժ թուական պիտի ունենայ այս գիշերուան հանդէսը, և տարածամ մահուան մ'եղեռնաւոր հարուածով վերջ

պիտի զնէ գողիս մէջ պարտականութեամբ արհամարհ էալ թեան: Բայց նա որ դեկավարն է բաղդիս՝ թող ուղղէ նաւուս առաջաստը...: Օ՛հ, յառաջ, խրախ բարեկամներ:

ՊԵՆՎՈՒԻՍ.— Զարկէ՛ք, թմրուկք:

Կ'ԵԼԷՆ:

ՏԵՍԵՐԱՆ Ե

ՔԱՐՈՒԼԵԴԻ ՏԱՆ ՄԷՋ ՍՐԱՀ ՄԸ

ԵՐԱԺԻՇՔ ԿՍՊԱՍԵՆ: — ԾԱՌԱՅՔ ԿԸ ՄՏՆԵՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ԾԱՌԱՅ.— Համբիկն ո՛ւր է. ի՞նչու չգար չօգներ սեղանը վերցնելու. չո՛ղը, պնակ մը փոխէ՛ պնակ մը սրբէ՛ Աստուած չընէ. կարծես ձեռքը կը չորնայ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԾԱՌԱՅ.— Երբ տան մ'ամէն հոգ մէկ-երկու ձեռքերու յանձնուին, և այդ ձեռքերը լուացուած իսկ չըլլան՝ ո՛ւր կը մնայ մաքրութիւն:

ԱՌԱՋԻՆ ԾԱՌԱՅ.— Սա ամբողջները դուրս տա՛ր, սպասակար (court-cup-bcand) վերցո՛ւր. ու չաղրութիւն սեղանամաններուն: (Իր ընկերներէն մեկուն): Իսկ դուն, խնամի, կտր մը նշաքաքար (marchpane) պահէ՛ ինծի համար, և իմ սիրոյս ըսէ՛ դռնապանին որ Սեղաքեան Շուշանը նաև Գէորգեան Վառվառէն ազատ թողուն ներս մտնելու...: Անտո՛ն, Համբիկ:

ԵՐՐՈՐԴ ԾԱՌԱՅ.— Ահա եկայ:

ԱՌԱՋԻՆ ԾԱՌԱՅ.— Քեզ կ'սպասեն, քեզ կը կանչեն, քեզ կը հարցնեն, քեզ կը վնասեն մեծ սենեակէն:

ԵՐՐՈՐԴ ԾԱՌԱՅ.— Տասն ձեռք չունիմ որ ամէն տեղ հասնիմ...: Շուտ ըրէ՛ք, տղայք. չարմէ՛ք քիչ մը. վերջի մնացողը ամէն բան վերցնէ տանի:

ԿԸ ԵՂԷՆ:

ՔԱՐՈՒԼԵԴԻ և այլն կը մտնեն կոյնականներով և ղիմակաւորներով.

ՔԱՐՈՒԼԵԴԻ.— Պարոնայք, բարի եկաք հազար բարով. արդեօք ո՛րքան անվերջ պարերով պիտի յոգնեցնեն զձեզ այն կանայք՝ որոնց ոտքերը զ'ընդ են կոշտերէ: Է՛հ, է՛հ, տիկնայք. ձեր մէջէն ո՛վ պիտի մերժէ հիմայ պար բռնելու. ձեզմէ՛ ո՛վ որ բեկբեկի ու ծանրէն քաշէ՛ զրաւ կը դնեմ որ կոշկոռներով վարակուած պիտի ըլլան ճիւղերը: Ի՞նչպէս է. դպայ ձեր փափուկ թիկին: (Նոր հիւրեր կը հասնին): Բարի եկաք, Տեարք: Ատենօք ես ալ երեսս զիմակ անցուցած՝ հաճելի բաներ փափացած եմ սիրուն կանանց ականջին. ո՛ւր են այն օրերը. բարէ, անցան, անցան բողբոլին: (Նոր հիւրերուն): Բարի եկա՛ք, Տեարք: Օ՛հ, նուագածուք, սկսէ՛ք նայինք: Տեղ ըրէ՛ք, տեղ բացէ՛ք, յառաջ անցէ՛ք, օրիորդներ: (Եւս ծիծաղելով կը նուագեն, պարեր կ'սկսին: Ծառաներուն): Ուրիշ ճրագներ ալ բերէ՛ք, շատ մը ճրագներ բերէ՛ք: Դուրս հանեցէ՛ք սեղանները. մարեցէ՛ք բուխերիկը, սրահը չափազանց տաքցած է: (Սերունի ալ նուականի մ'որ նոր կուգայ): Սգնիւ զարմիկ, ո՛հ,

ինչ ուրախութիւն է այս, խնդրեմ նստիր. մեր երկուքին ալ պարելու ժամանակն անցած է. կը յիշենք քան տառն է որ դուն և ես վերջին անգամ դիմա-կաւոր պարահանդէս գացինք:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ.— Էհ, երեսուն տարի մ'ըլլալու է:

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ.— Ի՞նչ կ'ըսես, այդքան չկայ, այդքան չկայ բնա՛ւ. Լուսնդիօյի հարսնիքն էր. Հոգեգալուստն երբ դայ՝ քսան ու հինգ տարի մ'ըլլած պիտի ըլլայ: Մենք դիմակաւոր կը շրջէինք այն տառն:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ.— Աւելի է, աւելի. իր տղան աւելի տարեց է. երեսուննոց մը կայ:

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ.— Ո՛հ, ո՛չ. դեռ երկու տարի յառաջ անչափահաս էր տակաւին:

ՌՕՄԷՕ՝ ծառայի մը.— Ո՛ր տիկինն է այն որ այն պարոնին թեւ կը զարդարէ:

ՄԱՌԱՅ.— Չգիտեմ, պարոն:

ՌՕՄԷՕ՝ աջեւր ժիւղիկի վրայ սեւեռած.— Ո՛հ, նա կը սորվեցնէ ջահերուն աւելի պայծառ վառիկ (12). իր գեղեցկութիւնը դիչերուն դէմքին վրայէն այնպէս կը կախուի ճառագայթաբա՛կ ինչպէս չքեղ գոհար մը եթովպուհուոյ ականջէն: Գործածութեան համար կարէն ձիւ գեղեցկութիւն, և մանաւանդ կարէն յոյժ թանկ այս մեր աշխարհի համար. ինչպէս ձիւնաթոյր աղաւնի մ'ազուաներու երամին մէջ՝ այնպէս կ'երեւի այդ չքնաղագեղ օրիորդն իր ընկերակցաց մէջ: Պարը լմնալուն՝ պիտի դիտեմ թէ ո՛ր պիտի նստի և իմ կոշտ ձեռքս երջանիկ պիտի ընեմ անոր հիանալի ձեռքին հպումով: Մինչև հիմայ սիրտս սէր զգացած էր

միթէ. ուրացէ՛ք զայն, ո՛ աչքերս, մինչև այս գիշերս զուք տեսած չէիք ճշմարիտ գեղեցկութիւն:

ԹԻՊԱՆՏՕ.— Սըւոր ձայնէն կը ճանչնամ ի՛նչ Մոն-դակեան մը պիտի ըլլայ...: (Մանկաւիկի վ): Ո՛հ, դուն, չո՛ւտ, բե՛ր թուրս: Ի՞նչ ըսել է. այդ դարչեւին դարչելի դիմակով մը երեսը ծածկած համարձակի՛ գալ հոս՝ մեր հանդէսը հեգնելու և ծաղրելու դիտումով: Կ'երգնում մեր ազգատոհմի հնամենայ պատուոյն լրայթէ դի՛ք դիտապաստ գետին փոխը ինձ մեղք չպիտի սեպեմ:

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ.— Մօսկալով Թիպալսօի.— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղար, եղբորորդի, ի՞նչու կը բորբոքիս այդքան:

ԹԻՊԱՆՏՕ.— Սա մարդը Մոնդակեան մ'է. հօրեղբայր, մեզի թշնամի մը. լիբը ծպտեալ յանդիւներ է հոս գալ այս գիշերուն հանդէսը ծաղրելու դիտմամբ:

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ.— Երիտասարդ Ռօմէօն է:

ԹԻՊԱՆՏՕ.— Նոյն ինքն, աներես Ռօմէօն:

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ.— Հանդարտէ՛, երիտասարդ, մի՛ գպիր իրեն. խիստ ազնիւ պարոնի մը ձեւեր ունի, և ճշմարիտը խօսելով բոլոր վերոնա կը գտի՛նք իրը առաքինի և բարեկիրթ երիտասարդ մը: Աշխարհք ինձ պարգեւէն դարձեալ չեմ ուզեր որ հոս իմ տանս մէջ թշնամանք մ'ըլլայ իրեն: Համբերէ՛ ուրեմն, անոր ուշադրութիւն մի՛ ընեք. այս է կամքը՝ զոր եթէ կը յարգես՝ խնդումներս եղի՛ր, ու թո՛ղ այդ խոժոռ դէմքն՝ որ ուրախութեան հանդէսի մը չվայելի բնաւ:

ԹԻՊԱՆՏՕ.— Շա՛տ ազեկ կը վայել երբ այսպիսի աներես անպիտան մը կուգայ հիւր կ'ըլլայ մեզի, ես չեմ կրնար համբերել այդ բանին:

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՐՈՒԼԵՒ.— Պիտի համբերե՛ս, կը լսե՛ս, պիտի համբերե՛ս, կ'ըսեմ. ո՛վ է հոս ամառու-տէրն, ե՛ս կրամ զուէն. չես կրնար համբերել, հէ՛: Ի՞նչ, հիւրերուս ուրախութիւնը պիտի խռովես. ի՞նչ, հոս կարճութիւն ծախել կ'ուզես:

ԹԻՊԱՆՏՈ.— Այլ համբերելն ամօ՛թ է, հօրեղբայր:

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՐՈՒԼԵՒ.— Է՛հ, խօսք մոռոզ չես և դեր. այդ թեթեամտութիւնդ քեզ սուղի պիտի նստի, ըսածս գիտես ես...: Ի՞նչ, դիմադրութիւն ընես ինձ...: Գտա՛ր ժամանակը...: (Պարողներուն): Պատուակա՛ն, սքանչելի: (Թխպաշոյին): Գնա՛ բանդ, կռուարար: (Մառախներուն): Ճրագներ, նոր ճրագներ բերէ՛ք, ամօթ է: (Թխպաշոյին): Ես քեզ կը խելօք-ցնեմ: (Պարողներուն): Հա՛ նայիմ, ձեզ տեսնեմ. ուրախութիւն ուրախութեանց:

ԹԻՊԱՆՏՈ.— Բռնազրօսիկ համբերութիւնը ներսի-դիս կը մաքառի կամակոր ցամառն հետ, և անոնց ընդհարումը բոլոր անդամներս զոդ կը հանէ: Կ'ելլեմ կ'երթամ ասկէ, բայց այս ներս զարկած կատու-թիւնս՝ որ այս պահուս մեղմացածի պէս կ'երեւայ, դառնադառն ոխի փոխուի պիտոր:

Կ'ԵՆԷ:

ՌՕՄԷՅՈ՝ ԺԻՆԴԵՐԻՆ ՄՈՏԵՆԱՅՈՒՆ ՈՐ ձեռքը բռնե-լով.— Եթէ անարժան ձեռքովս կը սղծեմ այս սուրբ մասունքը՝ ահա ի՞նչ է անոր քաղցր ապաշխարու-թիւնը. իմ չրթունքներս՝ երկու չիկնած ուխտաւոր-ներ՝ պատրաստ կեցեր են այդ կոշտ հպումը. անուշիկ համբոյրով մը քաւելու: (Ժինդերին ձեռքը կը պսպ-նէ (13):

ԺԻՆԴԵՐԻՆ.— Աղնիւ ուխտաւոր, կ'անիրաւիս քու ձեռքիդ զէմ՝ որ յարգալի ջերմանողութիւն մը յայտ-նեց միայն. սրբունք ալ ունին ձեռքեր՝ որոնց ուխ-տաւորներու ձեռքերն կրնան հալիլ, և այդ հպումը համբոյր մ'է բարեպաշտիկ:

ՌՕՄԷՅՈ՝.— Միթէ սրբունքներն ուխտաւորներու նման չունին չրթունք:

ԺԻՆԴԵՐԻՆ.— Այո՛, ունին չրթունք, այլ աղօթե-լու համար:

ՌՕՄԷՅՈ՝.— Ո՛հ, ուրեմն, անուշիկ սրբունք, թող չրթունքներն ալ ընեն ինչ որ կ'ընեն ձեռքերը. ա-նոնք կ'աղօթեն քեզ. հապա՛, կատարէ՛ իրենց խնդիրն՝ որ մի գուցէ զիրենք արծարծող հաւատքն փոխուի անց: Լսութեան:

ԺԻՆԴԵՐԻՆ.— Սրբունք խնդրուածները կատարած ժամանակ իրենք անչարժ կը մնան:

ՌՕՄԷՅՈ՝.— Մ'նայի՛ր ուրեմն անչարժ, ո՛ սրբունք, որպէս զի քաղեմ աղօթիս պատուը: (Բերնին հաւ-րոյ մը կուտայ): Շրթունքդ իմ չրթանցս մեղքը քա-ւեցին:

ԺԻՆԴԵՐԻՆ.— Ուրեմն չրթունքս իրենց պահեցին այն մեղքը՝ զոր քաղեցին չրթունքէդ:

ՌՕՄԷՅՈ՝.— Իմ չրթունքներս տուին այդ մեղքը. ո՛հ, մեղքերուն ամենէ՛ն անոյը. ետ դարձուր ու-րեմն մեղքս:

Ե՛ՐԷՆ ԿԸ ՀԱՐՔԱՐԷ:

ԺԻՆԴԵՐԻՆ.— Ո՛րքոն քաջամուտ ես համբոյրներու արուեստին:

ՍՏՆՏՈՒ.— Օրիորդ, մայրիկը քեզ խօսք մ'ունի:

ԺԻԻԼԻԵՂԻ ԴԵՎ Ե ԺՅՐԸ Կ՛ԵՐԵՅ :

ՌՕՄԷՅՈ՝ ԱՏՆՏՈՒՆ.— Օրիորդին մայրն ո՞վ է :

ԱՏՆՏՈՒ.— Օրիորդին մայրը կը հարցնես : Օրիորդին մայրը, կտրիճ զաւակ, այս տանտիրուհին է . Ի՛նչ բարի, Ի՛նչ խմաստուն, Ի՛նչ առաքինի կին : Այդ օրիորդին՝ որու հետ կը խօսէիր, ծծմարն ես եղած եմ . պատուական հարսնացու . անոր հետ կարգուողը երջանիկ պիտի ըլլայ և շատ ալ ոսկիի տէր :

ՌՕՄԷՅՈ՝.— Ի՛նչ, նա Բարուկեղներու աղջիկ մը . ո՛հ, ծանրադնի առնկիք . կեանքս թշնամույն պա՛րտք կը մնայ :

ՊԵՆՎՈԼԻՅՈ՝ ՌՕՄԷՅՈՅԻ.— Երթանք ա՛լ, ՌՕՄԷՅՈ, հանդէսը վերջանալու վրայ է :

ՌՕՄԷՅՈ՝ մեկուսի.— Այդպէս է, բարէ, և սրտիս յոյզքն ալ իր ծայրագոյն աստիճանին մէջ :

ԲԱՅՈՒԼԵՂԻ ԿՆՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ.— Ո՛հ, պարոններ, մի՛ պատրաստուիք մեկնելու . պզտի թեթեւ ճաշ մ'ալ պիտի հանեմ ձեզ... : Իրաւ, պիտի երթա՞ք . Ի՛նչու այդքան շուտ... : Ուրեմն չտո՛հակալ եմ, ամէնքնէդ ալ, բարի գիշեր կը մաղթեմ ձեզ : (Ծառաններուն) : Տղայք, ջաներ բերէ՛ք այս կողմը... : Երթա՛նք պառկինք : (Իր զարմիկին) : Ժամանակն անցած է, երթամ հանգստանամ :

ԱՏԵՆԸ Կ՛ԵԼԸՆ ԲՅՅ Ե ԺԵՒԵԴԵ Ե Ա՜ՆՆԵՒԷ :

ԺԻԻԼԻԵՂԻ.— Բարի ծծմարս, ո՞վ է սա աղջիկ երիտասարդը :

ԱՏՆՏՈՒ.— Ծերունի Տիբերիոյի տղան ու ժա՛ռանդն է :

ԺԻԻԼԻԵՂԻ.— Հապա ո՞վ է ան՝ որ դուքս կ'ելլէ դռնէն :

ԱՏՆՏՈՒ.— Երիտասարդ Բեդրուկիօն է կարծեմ : ԺԻԻԼԻԵՂԻ.— Իսկ այն միւսը՝ որ ետեքն կ'երթայ և որ չէր ուզեր պարել :

ԱՏՆՏՈՒ.— Չեմ գիտեր ո՞վ ըլլալը :

ԺԻԻԼԻԵՂԻ.— Գնա՛, անունն հարցո՛ւր : (ԱՏՆՏՈՒՆ պահ մը կը հեռանայ) : Եթէ կարգուած է այդ երիտասարդը՝ իմ հարսանեկան անկողինս զագա՛ղը պիտի ըլլայ :

ԱՏՆՏՈՒ՝ և՛ դառնալով.— Անունը ՌՕՄԷՅՈ է, Մանգակեան մը, ձեր թշնամույն մէկ հատիկ զաւակը :

ԺԻԻԼԻԵՂԻ.— Իմ մէկ հատիկ սիրածս իմ մէկ հատիկ թշնամույս զաւակը . խիստ կանուխ տեսայ զինք առանց ճանչնալու և խիստ ուշ ճանչցայ : Տարօրինակ սէր մը ծնունդ առաւ սրտիս մէջ՝ որ կը պարտաւորէ զիս սիրել ատելի թշնամի մը :

ԱՏՆՏՈՒ.— Ի՛նչ է այդ ըսածդ, զաւակս :

ԺԻԻԼԻԵՂԻ.— Հատուած մի՛ զոր քիչ մը յառաջ պարընկեր մ'ինձ սորվեցուց :

ԴՅՐԵՆ ԺԵՒԵԴԵ ԵՆ Կ՛ԵԼԸՆ :

ԱՏՆՏՈՒ.— Հիմայ, հիմայ, երթա՛նք զաւակս, բոլոր հիւրերը մեկնեցան :

Կ՛ԵԼԸՆ :

ՊԱՐԸ կը մտնէ :

Պ Ա Ր Ը

Եռացին սէրն իր դագաղին մէջ է հիմայ .
Ներսէս մ'անեմ ահա ժառանգ հանդիսանայ :

Այն գեղունին՝ որ կը սիրուէր սաստիկ սիրով,
 Կորոյս իր ոյժ ժիւլիէդի հմայից բով,
 Արդ Ռօմէօ թէ կը սիրուի թէ կը սիրէ,
 Երկուքնին ալ կարծես դիւթուած են իրարմէ,
 Մանչըն ինչպէս թշնամիին իր սիրս բանայ,
 Զի սիրոյ խանձն ահեղ կարծի մըն է վրայ,
 Նա մի ոստիս՝ ինչպէս երթայ անոր մօտիկ,
 Արեայայտել զգացումներն սիրոյն սաստիկ,
 Իսկ օրիորդն՝ որ կը սիրէ զինք խանդավառ,
 Ի՞նչպէս խօսի, ինչպէս հետնայ իր սիրահար,
 Այլ սէր ոյժ քայ, իսկ ժամանակ՝ պատահումիւն՝
 Մտադողով վայելելու բերկրանք անհուն:

(Կ'ԵԼԼԷ):

Ա Ր Ա Ր Զ Բ.

ՏԵՍԵՐԱՆ Ա.

ՔԱՐՈՒԼԵԴԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ ԲԱՑ
 ՏԵՂ ՄԸ: ԳԻՇԵՐ Է:

ՌՕՄԷՕ կը մտնէ.

ՌՕՄԷՕ՝ պարտեզին պատը ցուցնելով. — Կրնամ
 ասկէ անդին երթալ՝ երբ հո՛ս նե՛րսն է սիրտս: Դար-
 ձի՛ր ետ, զանգուած հողեղէ՛ն, ու գտի՛ր քու կեղ-
 րոնդ (14):

Պարէն շրջա խաչակալ աշայր կ'ԵԼԼԵյ:

ՊԵՆՎՕԼԻՕ ՈՒ ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ կը մտնեն:

ՊԵՆՎՕԼԻՕ. — ՈՅՄՅՕ, ՌՕՄՅՕ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ. — Նա մեզմէ խելացի է. գացած
 տեղը պատկած պիտի ըլլայ:

ՊԵՆՎՕԼԻՕ. — Ո՛հ, տեսայ զինքը. այս կողմէն
 վազելով սա պարտեզին պատին վրայէն վար ցատ-
 քեց: Կանչէ՛ զինք, Մերքուզիօ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՐՈ .— Աւելին պիտի ընեմ. զինք պիտի երգուընցնեմ որ զայ. . . . Ռօմէօ . քմայք, մոլեգնութիւն, կիւրք, սէր, հառաչի մը կերպարանքին տակ երեցիւր մեզ, յանգատող մ'ըսէ՝ միայն, ու ես գոհ կ'ըլլամ: Այնպէս մը միայն պօռա՛, սերը քերի հետ զուգորդէ՛ միայն, ընկեր Աստուծոյ համար արտասանէ՛ միայն հաճոյալի բառ մը, հեղինակուն (nick - name) մը միայն տո՛ւր անոր դաւելին, անոր կոյր ժառանգորդին, այդ զեռատի Ազամ - Կուսկոնին՝ որ այնքան անկրէպ նշան առաւ երբ Քօրեգուստ արքայն սիրահարեցաւ մի մուրացուհւոյ . . . (15): Նա չսեր, տեղէն չջարժիր, չմնդար. նա չխօսիր, նա մեռեր է: Ռօմէօ, Ռօզալինի սքանչելի աչքերը սիրեա, անոր բարձր ձակառը սիրեա, կարմրածիր չրթունքը սիրեա, պարտիկ տոտիկը սիրեա, նրբին ճվիկը սիրեա՝ երեցիւր մեզ խկութեամբ:

ՊԵՆՎՈՒԻՐՈ .— Եթէ խօսքերդ լսէ՛ բարկանայ պիտի:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՐՈ .— Խօսքերս չեն կրնար բարկացնել զինք. ի՛նչ անվայել բան ըսի որ բարկանայ: Իմ ըրածս պարկեշտ ու քաղաքավար ոգեկոչում (invocation) մ'է միայն, և սիրուհւոյն անուամբ զինք կ'երդմնեցնեմ միայն որ մէջտեղ ելլէ:

ՊԵՆՎՈՒԻՐՈ .— Քալէ՛ երթանք նա այս ծառերուն մէջ պահուրտեցաւ՝ որպէս զի իր մեղամտազնութիւնը գիշերի մեղամտազնութեան զուգորդէ: Կոյր է իր սէրը, և խաւարը խիտ լաւ կը յարմարի անոր:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՐՈ .— Եթէ կոյր է իր սէրը՝ ապա ուրբեմն չկրնար նպատակին զարնել. . . . Նա հիմակ նըստած պիտի ըլլայ խնձորենու մը տակ՝ խնդրելով Բարձրեալէն որ իր սիրուհին երկնքէն վար իջնայ՝

ինչպէս հասուն պտուղ մը վա՛ր կը թափի ոստերէն: Բարի՛ գիշեր, Ռօմէօ . . . : Երթամ իմ պատուական անկողինս մտնեմ: Այս բացօթեայ անկողինը մէջը պառկելու ցուրտ կուգայ: Է՛հ, երթա՛նք պիտի:

ՊԵՆՎՈՒԻՐՈ .— Մյո՛, երթանք. փուճ բան է փրկուռել մէկը՝ որ չուզեր գտնուիլ:

Կ'ԷԼԷ՛:

ՏԵՍՏԱՆՆ Բ.

ՌՕՄԷՐ

ՌՕՄԷՐ կը մտնէ.

ՌՕՄԷՐ՝ (Պասիկ տակ և իր բարեկամաց կասակները մտնի ընելի ետք).— Նա որ վէրք չէ առած՝ կը ծիծաղի վէրքի վրայ: (Ժխիկեղ պատահանի մը մեջ կ'երեւի): Լուսթիւն. ի՛նչ լոյս է ան որ սա պատուհանէն դուրս կը ցայտէ: Արեւըն է, իսկ Ժիւլիէզ՝ արեւ. . . . Ծաղէ՛, լուսափայլ արփի, և սպաննէ՛ նախանձարեկ լուսինը՝ որ արդէն կը նուաղի տեղոյն ու վշտահար, զի դուն՝ իր քրմուհին՝ իրմէ ա՛լ աւելի գեղեցիկ ևս ու պայծառ: Մի՛ ըլլար իր քրմուհին, զի նա նախանձոտ սիրտ ունի, իր Վաստական նշանազգեստը (livery) գունատ է ու ախտազին, և յիմարք միայն կը կրնն զայն. նետէ՛ ուրեմն վրայէդ. . . . Ո՛հ, իմ տիրուհիս է, իմ սիրեցեալս է. ո՛ւր էր թէ զիմանար այդ բանը. . . . Կը խօսի, բայց բան մ'ալ չըսեր. ի՛նչ

փոյթ, իր աչքերը կը խօսին. պատասխան տա՛մ իրեն... : Ի՞նչ յաւակնութիւն, ինծի հետ չխօսիր նա : Երկնքի ամենէ շողջողուն աստղերէն երկուքը ուրիշ տեղ գործ ունենալով՝ կը պաղատին անոր աչուքնեւրուն՝ որ բարեհաճին մինչ ցլերաշարձ փողփողիլ իրենց պարունակին մէջ... : Ո՛հ, եթէ աստղերն սիրունհոյս աչքերուն տեղը բռնէին, և իր աչքերն ալ աստղերուն տեղը՝ իր այտերուն լուսափայլ պայծառութիւնը պիտի աղօտացնէր այդ աստղերուն շողիւնը, ինչպէս արեւը կանթեղ մը կ'աղօտացնէ. իր աչքերն այնպիսի լոյս մը պիտի սփռէին մթնոլորտի տարածութեան մէջ՝ որ թռչունք գեղգեղէին պիտի՝ կարծելով թէ օր արեւ է : Տե՛ս, ի՞նչպէս ձեռքը կ'ոթնեցուցեր է երեսին. ա՛խ, ի՞նչու չըլլայի այդ ձեռքը պատող թաթպանը՝ չքնաղ սցտերուն հպելու համար : ԺԻԻԼԻԷԴ.՝ զինք առանձին կ'արծեղով. — Ափսոս, բըւր ափսոս :

ՌՕՄԷՕ. — Կը խօսի : Ո՛հ, խօսէ՛ նորէն, պայծառագեղ հրեշտակ. դու՝ գլխուս վերեւ այնպէս կը ճառագայթես այս գիշերի մթութեան մէջ՝ ինչպէս երկնից թեւաւոր պառագամաւորը՝ երբ զինք նկատելու համար ետ ետ քաշուող մահկանացւոց հիացեալ աչքերուն առջև՝ յամրագնաց յառաջ կ'անցնի ամպերէ և մթնոլորտի գոգին վրայէն կը սահի թեթեւօրէն :

ԺԻԻԼԻԷԴ. — Ա՛խ, Ռօմէ՛օ, Ռօմէ՛օ, ինչու Ռօմէ՛օ ըլլայիր : Ուրացիր հայրդ, մերժէ՛ այդ անունդ, կամ՝ եթէ չես յօժարիր՝ երդունցիւր զիս սիրելու, և ես պիտի դադրիմ Քարուելդ մ'ըլլալէ :

ՌՕՄԷՕ. — Թողո՛ւմ որ խօսի տակաւին կամ՝ պատասխանեմ :

ԺԻԻԼԻԷԴ. — Լոկ անունդ թշնամի է ինձ. դուն Մոնդակէ մը չես, դուն՝ զո՛ւն ես : Մոնդակէ մը ի՞նչ է. ոչ ձեռք, ոչ ոտք, ոչ թեւ, ոչ դէմք և ոչ մարդկային մարմնոյ որ և է մաս : Ո՛հ, ուրիշ անուն մ'ա՛ռ վրադ, Ռօմէ՛օ, անունի վրայ ի՞նչ կայ : Ինչպէս մեր վարդ կոչած ծաղիկը ուրիշ որ և է անուան տակ իր անոյշ բոյրը պիտի տար միշտ՝ նոյնպէս Ռօմէ՛օ ալ եթէ Ռօմէ՛օ կոչուած չըլլար՝ առանց այդ անունն իր չնաչխարհիկ բարեմասնութիւններէն և ոչ մին պիտի կորսնցնէր : Ռօմէ՛օ, նետէ՛ անունդ վրայէդ, և այդ անունն տեղ՝ որ քու մէկ մասդ չկազմեր, ա՛ռ, ընդունէ՛ զիս իմ բովանդակ էութեամբս :

ՌՕՄԷՕ. — Կ'ընդունիմ խօսքդ անդէն խի. զիս քու սիրականդ կոչէ՛ միայն, և ես նորէն պիտի մղըրտուիմ. այսուհետեւ Ռօմէ՛օ չե՛մ ես :

ԺԻԻԼԻԷԴ.՝ պատռ հանիմ ճակը նայելով. — Ո՛վ ես դուն որ գիշերային մթութեան մէջ պարուրուած՝ կուգաս սրտիս զաղտնիքը կորզել ինձմէ :

ՌՕՄԷՕ. — Չգիտեմ ի՞նչ անունով յայտնել քեզ ո՛վ ըլլար : Անունս, սիրուն հրեշտակ, զարչելի է ինձ՝ ըստ որում քեզ թշնամի : Եթէ գրուած ըլլար այն՝ պիտի պատռէի տառերը :

ԺԻԻԼԻԷԴ. — Ականջներս քիչ բառեր լսած են այդ ճայնով արտաբերուած՝ և սակայն կը ճանչնամ անոր հնչիւնը. դուն Ռօմէ՛օն չե՛ս, Մոնդակեան զաւակ մը :

ՌՕՄԷՕ. — Ոչ մէկն եմ և ոչ մէկալը, պաշտելի հրեշտակ, քանի որ ոչ մէկը և ոչ մէկալը հաճելի են քեզ :

ԺԻԻԼԻԷԴ. — Ըսէ՛ ինձ, ի՞նչպէս եկար հոս, և ի՞նչու եկար. պարտէզին պատերը բարձր են և մա-

գըլցեին ալ դժուար : Մտածէ՛ թէ ո՛վ ես : Այս վայրս մահ է քեզի համար՝ եթէ ազգակ...ններէս միմ գրեզ գրեզ հոս գտնէ :

ՌՕՄԷԾ . — Սիրոյ թեթեւութիւն թեւերով ելայ մա- գըլցի այս պատերուս վրայ , զի քարեղէն թումբեր չեն կարող սիրոյ արդեւք ըլլալ , և ինչ որ սէրը կը զօ- րէ ընել՝ զայն ընելու համարձակութիւն ալ կ'ունենայ . ուստի ազգականներդ չեն կրնար արդեւք ըլլալ ինձ :

ԺԻԻԼԻԻԿԻ . — Ո՛հ , եթէ տեսնե՛ս կ'սպաննե՛ն գրեզ :

ՌՕՄԷԾ . — Ափսո՛ս . ինձ համար աւելի վտանգ կայ քու աչքէդ՝ քան թէ հարիւր մերկացած թուրերէ , քու կողմէ քաղցր նայուած մը՝ և ա՛լ չեմ վախնար անոնց թշնամութենէն :

ԺԻԻԼԻԻԿԻ . — Աշխարհի թագաւորութիւնը պար- գեկն ինձ՝ պիտի չուզէի որ տեսնեն գրեզ :

ՌՕՄԷԾ . — Իրենց աչքին չերևալու համար գիշեր- ուան վերաբերուն վրաս առած եմ . դուն սիրէ՛ զիս միայն , ու թող անոնք զան զիս հոս գտնեն : Կը նա- խընտրեմ որ կեանքս վերջանայ անոնց ատելութեամբ քան թէ մահս յետաձգուի առանց քու սիրոյդ :

ԺԻԻԼԻԻԿԻ . — Եւ ո՛վ առաջնորդեց գրեզ մինչև հոս գալու :

ՌՕՄԷԾ . — Սէրը՝ որ նախ ներշնչեց ինձ գտնել տեղդ . նա ինձ դաս տուաւ , և ալ աչքերս տուի ի- րեն : Նաւուղիդ մը չեմ , սակայն գտնուէիր իսկ ա- մենահեռուոր ամիս՝ զոր անհէն ուղիւնոսք կը թըջեն , դարձեալ ամէն վտանգներու զիմադրաւ՝ այս- պիտի անգին գանձ մը գտնելու հետամուտ պիտի ըլ- լայի :

ԺԻԻԼԻԻԿԻ . — Գիտես որ գիշերուան զիմակը երե-

սիս վրայ է , եթէ ոչ՝ այս գիշեր բերնէս կ'աժ խօսքե- րը լսած ըլլալուդ համար պիտի տեսնէիր թէ կուտա- կան շառագնութիւն մը ծածկած է այտերս : Ո՛հ , պի- տի ուզէի չմեղանչել համեստութեան պահանջմանց դէմ , պիտի ուզէի ուրանալ բոլոր ըսածներս . . . : Բայց ա՛լ հեռի ինձմէ փուճ ու կեղծ ձեւեր : Կը սիրե՛ս զիս : Գիտեմ թէ Այո՛ պիտի՛ ըսես . ու ես պիտի հաւատամ խօսքիդ : Երգում մի՛ ըներ թէ կը սիրես . օր մը կըր- նաս դրժել երգմանդ . Արամազդ շատ կը խնդայ եզեր սիրահարներու երդմանցութեան . . . : Ո՛ ազնիւ Ռօմէօ , եթէ կը սիրես զիս՝ խօսէ՛ զայդ ուղիղ և ան- նեկ սրտիւ , և եթէ կը կարծես կարի չուտ չահած ըլլալ սիրտս՝ պիտի խոժոժիմ , քարսիրտ պիտի ըլլամ ու չե՛ պիտի ըսեմ քեզ՝ որպէս զի դարպասես զիս (to woo) . եթէ ոչ՝ աշխարհք ինձի պարգեկն՝ դարձ- եալ չեմ համոզուիր . . . : Ապաքէն մեծ է սրտիս սէրը , ո՛ր գեղեցիկդ Մոնղական , ասոր համար գուցէ ըն- թացքիս մէջ թեթեւութիւն եմթաղրես . ալ հաւատա՛ ինձ , ազնուական երիտասարդ , զիս աւելի հաւատա- րիմ պիտի գտնես քան թէ այն օրիորդներն՝ որք ինձ- մէ աւելի զիտեն զգուշաւորութիւն կեղծել : Կը խոտ- տ վանիմ սակայն թէ աւելի զգուշաւոր պիտի ըլլայի՛ թէոր՝ յանգէտս իմ՝ սիրոյս խանդավառ յայտարա- րութիւնը բերնէս լսած չըլլայիր : Ներէ՛ ուրեմն ինձ , և սիրային թեթեւութեան մի՛ ընծայեր այս տկարու- թիւնս՝ զոր գիշերի մշուութեան չնորհիւ միայն կարող եղար խանալու :

ՌՕՄԷԾ . — Ազնիւ օրիմ'րդ , կ'երդնում նուիրական լուսնին վրայ՝ որ սա պողատու ծառերուն կատար- ները կ'արծաթագօծէ . . . :

ԺԻՒԼԻԻՏԻՆԻ.— Ո՛հ, մի՛ երդնու՛ր լուսնին վրայ, այն յեղեղուկ լուսնին՝ որու չ՛րժուէ գունտը կը փոխուի տմսէ ամիս. կը վախճամ որ քու սէրդ ալ յեղեղուկ չըլլայ անոր պէս:

ՌՕՄԷՅՕ.— Ի՞նչ բանի վրայ է՛ ուզես ուրեմն որ երդնում:

ԺԻՒԼԻԻՏԻՆԻ.— Երդում մի՛ ընելի՛ր բնաւ, կամ՝ եթէ կը յօժարիս՝ երդու՛նցի՛ր քու շնոյ հազեղ անձիդ վրայ՝ որ իմ պաշտելի կուռքս է, ու այն ատեն կը հաւատամ քեզ:

ՌՕՄԷՅՕ.— Եթէ սրտիս մաքուր ու անկեղծ սէր...:

ԺԻՒԼԻԻՏԻՆԻ.— Չէ՛, չէ՛, մի՛ ել դնու՛ր: Ձեմ՝ կարող մեր միութեան բոլոր ուրախութիւններն այս գիշեր ճաշակել՝ թեպէտ սրտիս միակ ուրախութիւնս ըլլաս. այդ միացումը խիստ բուռն է: Խիստ յանդուգն, խիստ յեղեղեղ, խիստ անսխալաւ և չափազանց նըմանող փայլակի՝ որու գոյութիւնը «անա փայլա՛կը» ըսելէդ յառաջ կը դադրի...: Բայ՛ի՛ գիշեր, անուշիկ բարեկամս, սիրոյ այս կոկոնը՝ ամառնային չունչով հասունցած՝ իբրեւ չքնաղ ծաղիկ պիտի փայլի մեր յաստիկայ տեսութեան մէջ...: Դի՛չեր բարի, գիշեր բարի. ինչպէս հանգիստն ու անուշիկ անդորրութիւնը կ'իջնայ սրտիս վրայ՝ թող իջնայ քու սրտիդ վրայ ալ:

ՌՕՄԷՅՕ.— Ո՛հ, այսքան քիչ գոհացում տալով զիս կը թողո՞ւս այսպէս, անուշիկ հրեշտակ:

ԺԻՒԼԻԻՏԻՆԻ.— Քեզ ի՞նչ գոհացում կրնամ տալ այս գիշեր:

ՌՕՄԷՅՕ.— Քու անկեղծ սիրոյդ հանգիստութեան փոխանակութիւնն իմինիս հետ:

սիրուհւոյ մը ձայնը, և ի՛նչ անուշ գեղգեղ է այն՝ ուշադիր ականջի մը համար:

ԺԻՒԼԻԻՏԻՆԻ.— Ռոմէօ:

ՌՕՄԷՅՕ.— Հոգի՛ս, հրեշտակս:

ԺԻՒԼԻԻՏԻՆԻ.— Վաղը ժամը քանի՛ն մարդս խրկեմ քեզ:

ՌՕՄԷՅՕ.— Իննին:

ԺԻՒԼԻԻՏԻՆԻ.— Ժամն իննին ուրեմն անպատճառ. մինչև այդ երանելի ժամը հարիւր տարի կայ: Սակայն մոռցայ թէ ինչո՞ւ համար կանչեցի զքեզ:

ՌՕՄԷՅՕ.— Ուրեմն հոս կը մնամ մինչև որ միտքդ գայ:

ԺԻՒԼԻԻՏԻՆԻ.— Պիտի մոռնամ միշտ որպէս զի միշտ հող մնաս, յիշելով միայն թէ ո՛րքան սիրելի է ինձ քու ներկայութիւնդ:

ՌՕՄԷՅՕ.— Հոս պիտի մնամ տակաւին՝ որպէս զի շարունակես մոռնալ զիս, ես ինքս մոռնալով ամէն տեղ այս տունէն դատ:

ԺԻՒԼԻԻՏԻՆԻ.— Լուսնալու վրայ է, Կուզէի որ գացած ըլլաս, այլ սակայն խաղէ ակորժող աղջկան մը կը նմանիմ՝ որ իր ընտանի թռչունը, — կաշկանդեալ հէք բանտական, — թող կուտայ որ միջոց մը թռչտի իր ձեռքէն հեռու, և չուտ մը մետաքսեայ թևը քաշելով իր քով կը վերադարձնէ, այնքան նսխանձոտ սիրող մ'է անոր ազատութեան:

ՌՕՄԷՅՕ.— Կը փափաքէի քու թռչունդ ըլլալ:

ԺԻՒԼԻԻՏԻՆԻ.— Ես ալ կը փափաքէի զայդ, սիրական Ռոմէօ, այլ գգուանքներուս տակ պիտի խղդէի զքեզ: Բարի գիշեր, բարի գիշեր: Այն աստիճան քաղցր տրամութիւն մ'է քեզմէ բաժնուիլը՝ որ

մինչև լուսնալը «Բարի գիշեր» պիտի յեղյեղէի :

Կը հեռանայ :

ՌՕՄԷՅՕ՝ առանձին .— Քուներ աչացող վրայ հանդ-
չի, ու խաղաղութիւնը սրտիդ մէջ : Կ'ուզէի ես ինքս
քուն ու խաղաղութիւն ըլլալ այսքան հեշտաւէտ կեր-
պիւ հանգչելու համար : Հիմայ ելլեմ հողերը հօրս
խցիկն (cell) երթամ իր օգնութիւնը խնդրելու և եր-
ջանկութիւնս պատմելու իրեն :

Պարտէշի պարէն հոգեւոր է ելլէ :

ՏԵՍԵՐԱՆ Գ.

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕՅԻ ԽՑԻԿԸ

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ կը մտնէ՝ ձեռքը կոտորվ մը .

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ .— Գորչաչուի այգն իր ժպիտով
խոժոռոգէմ գիշերը կը ծածկէ, և լուսեղէն ճառա-
գայթներով կ'երկնազարդէ արեւելակողմի ամպերը :
Խայտաղուն մթութիւնը՝ երեքացող արբիւրի մը նման՝
կը հեռանայ ցերեկի շաւիղէն՝ զոր կը բանաւ ճառա-
գայթարձակ Տիտանին անիւները : Արեն իր բոցանուտ
նայուածքով դեռ օրը չկենդանացուցած և գիշերային
տամուկ ցօղը չցամքեցուցած տակաւին՝ երթամ սա
ոգորեայ (osier) կողովը մահատու բոյսերով և թան-
կահիւթ ծաղիկներով լեցնեմ : Երկիրը՝ մայր բոլոր ա-
րարածներու՝ նաև անոնց գերեզմանն է, նոյն իսկ իր

Ժիւլիէի .— Իմ անկեղծ սիրոյս . խնդրելիք յա-
ռաջ արդէն տուած եմ քեզ իմ անկեղծ սէրս, և սա-
կայն կ'ուզէի դարձեալ տալու պարագային մէջ ըլլալ :

ՌՕՄԷՅՕ .— Ի՛նչ, զայն ետ առնուլ կ'ուզես, և
ինչո՞ւ, Ժիւլիէ :

Ժիւլիէի .— Երկրորդ անգամ քեզ նուիրելու ա-
ռատածեղութիւնն ունենալու համար . այլ կը փա-
փաքիմ երանութիւն մը՝ զոր ունիմ արդէն . իմ ա-
ռատածեղութիւնս անհուն է ծովու նման, ու սէրս
ալ անոր պէս խորայատակ . որքան տամ քեզ՝ այն-
քան կ'ունենամ, ըստ որում երկուքն ալ անւզը են
ու անբաւ : (Սննդն կը կանչէ ներսէն) : Ներսէն
ձայն մը կը լսեմ . . . Մ'նայ բարով, անուշիկ սիրա-
կան : Հիմայ, հիմայ, բարի ծծմար . . . Սիրելի Մոն-
ղակեանս, հաւատարիմ ըլլաս : Պահ մ'սպասէ՛, կու-
գամ նորէն :

Պարտէշի կը հեռանայ :

ՌՕՄԷՅՕ .— Ո՛վ օրհնեալ, ամենօրհնեալ գիշեր : Այլ
ըստ որում գիշեր է՝ կը վախնամ թէ մի գուցէ այս
ամէնը երազ ըլլայ . այսքան մեծ երանութիւն կրնայ
իրական ըլլալ :

Ժիւլիէի .— Երբէն կ'անցնի :

Ժիւլիէի .— Երկու խօսք ալ լսեմ քեզ, սիրա-
կան Ռօմէօ, ու այն ատեն՝ իրաւցնէ գիշեր բարի :
Եթէ սէրդ պարկեշտ է ու միտքդ՝ ամուսնութիւն,
վաղը քեզ խրկելիք անձիս միջոցաւ իմացուր թէ երբ
և ո՞ւր կ'ուզես որ մեր պսակը կատարուի . այն ժա-
մանակ բոլոր անձս, բոլոր բաղդս պիտի դնեմ քու

ոտքիդ տակ, և մինչև աշխարհի ծայրը ետեկդ պիտի գամ, ո՛ր ամենասիրելի տէրս:

ՍՏՆՏՈՒ՝ (նեքսեն).— Օրիորդ:

ԺԻԻԼԻԻԿԻԴ.— Հիմայ կուգամ: Այլ եթէ միտքդ ուղիղ չէ՝ կ'աղաչեմ...:

ՍՏՆՏՈՒ՝ (նեքսեն).— Օրիորդ:

ԺԻԻԼԻԻԿԻԴ.— Է՛, հասկցա՛նք, եկայ... որ սիրոյ խօսք չընես հետս ու զիս թողուս կսկիծիս մէջ...: Վաղը իմ մարդս պիտի խրկեմ...:

ՌՕՄԷՕ.— Գեղեցիկ արեղ վկայ...:

ԺԻԻԼԻԻԿԻԴ.— Բիւր անգամ գիշեր բարի:

ՌՕՄԷՕ.— Բիւր անգամ բարի գիշերը կը յաբենայ՝ քու լոյսդ կորսնցնելով: Սիրողը կը վազէ իր սիրուհւոյն՝ ինչպէս դպրոցի աշակերտը կը վազէ դասարանէն դուրս. բայց ցաւով կը բաժնուի անկէ՝ ինչպէս կախարհա աշակերտը ցաւով կը զխմէ դպրոց:

Յ-հր-ու-յլ կը հեռ-ու-յ:

ԺԻԻԼԻԻԿԻԴ. նորեկ կուգայ պատահանը:

ԺԻԻԼԻԻԿԻԴ.— Ը՛սթ, Ռօմէօ, ըսթ...: Ո՛հ, ի՞նչու բազկաւորին ձայնը չունենայի՝ իմ ազնիւ վարուժնակս վերակոչելու համար: Գերութիւնն իր կերկերուն ձայնը չկրնար բարձր հանել, եթէ ոչ՝ պիտի դղրդէի, պիտի սասանէի այն անձաւն՝ ուր կը հանգչի արձագանք, և անդադար ու մինչև վերջ սիրական Ռօմէօյիս անունը կրկնելով՝ իմինէս աւելի կերկերուն պիտի դարձնէի անոր օգտին: Այնը:

ՌՕՄԷՕ՝ ևս դառնալով.— Ե՛, որ անունս կուտայ: Գիշերայն ի՛նչ արծաթեայ հնչւններ ունի

արգանդն է անոնց չիրիմը: Եւ կը տեսնենք թէ՛ այդ արգանդէն ելած կերպ կերպ դաւաններն իր ստինքնե-րու անսպառ կաթը կը ծծեն, և անոնցմէ չատերն օժտեալ են բազմադիմի յատկութիւններով. չկայ մէկն՝ որ իր յատուկ ազդեցութիւնը չունենայ, և սակայն ամէնքն ալ կը զանազանին իրարմէ: Ո՛հ, քանի՛ մեծ է և հզօր այն ոյժն՝ որ կը գտնուի խոտերու, բոյսե-րու, քարերու և անոնց ներքին յատկութիւններու մէջ. չկայ անպէտ և անպիտան համարուած բան մը երկրի վրայ՝ որ մասնաւոր օգուտ մը չընծայէ երկրի. չկայ նոյնպէս ամենալաւ բան մ'որ իր սովորական դորձածութենէ չեղելով՝ չկորսնցնէ իր հարազատու-թիւնը և չկնայ գեղծման մէջ: Նոյն խառաքնու-թիւնը չարաչար կիրառմամբ կը դառնայ կ'ըլլայ մո-լութիւն, և մերթ մոլութիւնն ալ այս ինչ գործքով կ'ազնուանայ: Սա փոքրիկ ծաղիկ բաժակը թէ՛ զօ-րաւոր թոյն կը պարունակէ և թէ՛ զօրաւոր դեղ. եթէ հոտուրտաս՝ իր բոյրը կը կաղուրէ մարմնոյ բո-լոր մասերը. եթէ համա առնուս՝ կը մահայնէ թէ՛ սիրտ թէ՛ զգայարանք: Երկու ներհակ թշնամիներ ինչպէս բոյսերու՝ նոյնպէս և մարդոց մէջ զիմամարտ պայքար մը կը մղեն. շնորհն՝ որ Աստուծմէ կուգայ և բիրտ կամքն՝ որ մեղմէ կը բխի: Այն անձն որ այս երկութիւն վատթարին տիրապետութեան տակ է՝ մա-հու քաղցկեղով կը փճանայ չուտ և անհետ կ'ըլլայ:

ՌՕՄԷՕ կը հր-ու-յ:

ՌՕՄԷՕ.— Օրհնէ՛ք սուրբ հայր:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆ՝ Երհնեալ ըլլաս: Ի՞նչ աւօտ-եայ ձայն է ան՝ որ այսպիսի քաղցր ողջոյն մը կու-

տայ... Երիտասարդ, այսքան կանուխ անկողինը ձգել կլիլը մտային վրդով կենթադրէ։ Մտմտուքը դէտ կանգնած է ձերունւոյն աչաց մէջ, և ուր մտմտուքը կայան կ'ընտրէ՝ քունը չմտնել հոն։ Հետեւաբար քու առաւօտեայ այցէդ կը մակաբերեմ թէ ծանր վրդովութիւն մ'զքեզ անհանգիստ ըրած ու վերցուցած է մահճէդ։ Եթէ այս ենթադրածիս պէս չէ՝ կը դուշակիմ որ մեր երիտասարդ Ռամէօն այս գիշեր պէտք չէ անկողին մտած ըլլայ։

ՌՕՄԷՅՕ.— Վերջին կարծիքդ ուղիղն է, բայց ևս այս պատճառաւ աւելի քաղցր հեշտանք մը վայելեցի։
ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՕ.— Ռօզալինի հետ էիր արդեօք. Աստուած թողութիւն չնորհեսցէ։

ՌՕՄԷՅՕ.— Ո՛հ, պատուական հայր, Ռօզալինի հետ չէի. ես մոռցայ արդէն սոյդ անունը և այդ անունն յարակից մորմոքները։

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՕ.— Շատ լաւ, օրհնած. ուրեմն ո՛ւր գացեր էիր երէկ գիշեր։

ՌՕՄԷՅՕ.— Պիտի ըսեմ քեզ՝ հարցումդ նորէն չկրկնած։ Երէկ գիշեր թշնամւոյս խնճոյքին գտնուեցայ՝ ուր յանկարծ սիրաս Վիրաւորուեցաւ մէկէ մը, և այդ մէկին սիրան ալ վիրաւորուեցաւ ինձմէ։ Քու օգնութենէդ ու քու սրբազան կարգէդ կ'սպասենք մեր երկուքին բոյժը։ Կը տեսնես, պատուական հայր, որ ես սրտիս մէջ ատելութիւն չունիմ, ըստ որում ինչպէս ինձ՝ նոյնպէս և ոսոխիս համար կը բարեխօսեմ։

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՕ.— Օրհնա՛ծ, բայց ու մեկին խօսէ՛ որ միտքդ լաւ հասկնամ. առեղծուածաւոր խոստովանութիւն մ'առեղծուածաւոր արձակում կը գտնէ միայն։

ՌՕՄԷՅՕ.— Ուրեմն խօսիմ քեզ բայց ու մեկին թէ Բարուէղի գեղանի աղջկան նուիրեցի սրտիս ջերմաջերմ սէրը. ինչպէս իմ սէրս իր վրայ սեւեռուեցաւ նոյնպէս և անորն իմ վրաս։ Ամէն բան կարդին է, և մնացածը քու շնորհիւ կարգի պիտի մտնէ սուրբ պրմնացածը քու շնորհիւ կարգի պիտի մտնէ սուրբ պրմնացածը, սակով։ Թէ երբ, ո՛ւր և ի՛նչպէս տեսնուեցանք, սիրուեցանք ու նշանուեցանք իրար հետ՝ ճամբան կը պատմեմ, բայց ամէն բանէ յառաջ կ'աղակամ կը՝ պատիւ որ հաճիս այսօր իսկ մեր պսակը կատարել։

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՕ.— Տէր Աստուած, սոյդ ի՛նչ յանկարծական փոփոխութիւն։ Այդքան չուտ մոռնա՛ս Ռօզալինը՝ որու հոգի կուտայիր։ Չըսե՛նք ուրեմն թէ երիտասարդներուն սէրն իրենց սրտին մէջ չէ, այլ միայն աչքերուն մէջ։ Այն ի՛նչ յորդաբուխ արցունքներ Ռօզալինի սիրոյն կ'ողողէին քու տոգունա՛ծ այտերդ. ի՛նչ դառնահամ աղբիւր էր այն՝ որ կը պարսպէր վայրապար համեմելու համար սէր մ'որ անոր պատի մէկ համեմն իսկ չպահեր այս պահուս։ Արեն երկնքի երեսէն դեռ ցրուած փարատած չէ քու արձակած հառաչներդ. լացուկոծերդ կը հնչեն տակաւին հնա՛սի ականջներուս մէջ։ Այտիդ վրայ ահա մնացած կը տեսնեմ հին արցունքի մը հետքը՝ որ դեռ չէ սրբուած։ Ի թէ արդարեւ դուն դո՛ւն էիր այն առեղծուած, եթէ մորմոքներդ բուն քուկդ էին, դուն և քու մորմոքներդ ամբողջովին Ռօզալինի կը վերաբերէին, ու հիմայ չուտով մը փոխուե՛ր ես այդպէս։ Ուրեմն դու ալ հետս կրկնէ՛ սա խօսքը թէ՛ կանայք կրնան տկարանալ՝ երբ արքայսքան տկար նկարագիր կը կրեն։

ՌՕՄԷՅՕ.— Եւ միթէ Ռօզալինը սիրելուս համար չատ անգամ յանդիմանած չե՛ս դիս։

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ. — Խնթութիւններ ընկուող համար յանդիմանած եմ, օրհնած, չէ թէ սիրելուդ համար:

ՌՕՄԷՕ. — Ու խրատած իսկ՝ որ այդ սէրը թաղեմ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ. — Ես չլսի քեզ որ այդ սէրը գերեզման դնես՝ որպէս զի ուրիշ մը դուրս հանես անկէ:

ՌՕՄԷՕ. — Խնդրեմ, հայր, մի՛ սաստեր զիս: Ան՝ զոր կը սիրեմ հիմայ, կը պատասխանէ իմ սիրոյն. գիտես արդէն թէ Ռօզալին չէր սիրեր զիս:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ. — Գիտէր նա թէ քու սէրդ՝ առանց հեգել գիտնալու՝ իր դասն ունակութեամբ կը կարդար միայն: Բայց օ՛ն երթա՛նք, յեղյեղուկ դաւակ. ես պիտի օգնեմ քեզ սա՛ մտածմամբ թէ այս խնամութիւնը կրնայ բարեբաստիկ հետեւանք մ'ունենալ, այն է ձեր երկու գծտեալ գերդաստանները միացնել և անոնց հին թշնամութիւնը փոխել ճշմարիտ սիրոյ:

ՌՕՄԷՕ. — Ո՛հ երթա՛նք, երթա՛նք կորսնցնելու ժամանակ չունինք:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ. — Երթա՛նք յուշիկ ու խոհեմաբար. չուտ վազողին ոտքը կը գայթի:

Կ'եւէն:

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

ՓՈՂՈՑ ՄԸ

ՊԵՆՎՈՂԻՕ ԵՒ ՄԵՐՔՈՒՂԻՕ կը մտնեն.

ՄԵՐՔՈՒՂԻՕ. — Մեր Ռօմէօ բարեկամը որ սատանայի ծակը մտեր է, տուն չէ՞ եկեր այս գիշեր:

ՊԵՆՎՈՂԻՕ. — Եուն մը դացեր է այլ չէ թէ հօրը տունը, ծառան այդպէս ըսաւ:

ՄԵՐՔՈՒՂԻՕ. — Ա՛խ, ի՛նչ ըսեմ այն քարսիրտ տոգոյն աղջկան՝ այն Ռօզալինին՝ որ այսքան կը չարչրկէ խեղճ երիտասարդը. շատ չանցած նա պիտի խնթեմայ ճշմարիտ:

ՊԵՆՎՈՂԻՕ. — Թիպալտօ՝ ծերունի Բարուկիդի ազգականը՝ գիր մը խրկեր է անոր հօրը տունը:

ՄԵՐՔՈՒՂԻՕ. — Մարտադիր մ'անշուշտ:

ՊԵՆՎՈՂԻՕ. — Ռօմէօ գիտէ պատասխանել անոր:

ՄԵՐՔՈՒՂԻՕ. — Գիր գիտնալէ ետք՝ ամէն մարդ կը պատասխանէ նամակի մը:

ՊԵՆՎՈՂԻՕ. — Ըսել կ'ուզեմ թէ գրգիռի դէմ պիտի պատասխանէ գրգիռով:

ՄԵՐՔՈՒՂԻՕ. — Ափսոս, խեղճ Ռօմէօ, նա արդէն իսկ մեռած մէկն է՝ սպիտակագեղ աղջկան մը սեւ աչքերէն խոյուած, սիրերդով մ'ականջէն դարնուած, նետաձիգ կտր մանկան սլաքով վիրաւորուած ճի՛շդ սրտէն... Թիպալտօյի դէմ ելլող մարդ է ան:

ՊԵՆՎՈՂԻՕ. — Եւ ի՛նչ մարդ է այդ Թիպալտօն:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՍ.— Խիզախ ու անախ մէկը, կանոնաւոր սպանութեանց արխասիրտ հրամատար (16): Նա կը կռուէ ինչպէս մէկը կը գեղգեղէ եղանակ մը՝ կանոն, չափ ու ամանակ պահելով: Մէկ, երկու, երեք կ'ըսէ ու թուրը մէկէն կը մխէ կուրծքիդ ճիշդ կեդրոնը: Գերազանց մենամարտիկ մ'է թխալատ, առաջին կարգի մենամարտիկ մ'որ ջնջին պատճառով իր սուրը կը խաղցնէ ու մետաքսեայ բաճկոնակի մը խորը կը մխէ անախարան: (Սրամասթիկի դիւրստնեղով՝ սը սրուսիւր կը կտրկառէ): Ո՛հ, անմահ թրահարուած մը, սքանչելի խուսահարուած մը, և դիմացինը զարնուած է արդէն:

ՊԵՆՎՈԼԻՍ.— Ի՞նչ տեսակ բառեր են ատոնք, Մերքուզիս:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՍ.— Գրողին երթան այդ անհամանհոտ ծեփեք-բեկբեկ զեմքերը, ներմուծիչները այս նորանշան բառերու և անլուր արտասանութեանց: Անոնց խօսելու նորելուկ ձևերը ճշմարիտ զգուանք կը պատճառեն մարդուն: Ո՛ մեծ հայր իմ, ողբալի բան չէ՛ այս որ այսպէս պաշարուինք օտարամոլ մթղկներէ՝ այս նորոթներու փերեզակներէ՝ որք ա՛յնպէս պինդ յարած են իրենց ընդունած սովորութեանց՝ որ մեր հնաձև համարուած աթոռակներու վրայ այլ ևս չեն կարող նստիլ հանդիստ: Հոսպա իրենց պօնժուրը, պօնսուսը, մերսին, օնրիսուսը, քարսօնը. ո՛հ, զգուանք (17):

ՌՕՄԷՍ կը մտնէ մտախոհ:

ՊԵՆՎՈԼԻՍ.— Ռօմէ՛օն, Ռօմէ՛օն:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՍ.— Կաշի ու ոսկոր մնացած, ոսկոր-

ներուն ո՛ւղը պարպւած, չոր ոխնկա մը դարձած. ո՛հ, հէք և ազազուն մարմին, այդ ի՛նչպիսի ողորմելի պահք մը կը բռնես (18)...: Ռ՛ն, խօսէ՛ մեզ հաստ մ'այն մեղրածորան քերթութիւններէն՝ որոնցմով սիրահարն Բեդրարքա կը գեղուր, կը յորդէր: Անոր լաւրա սիրունին՝ լաւ ապրանք հոչակուած՝ քուկինիդ քով բան մ'ըսել չէր, թեպէտ իր երգիչը քեզմէ լաւ գիտնար յանգել. Դիդէ աննշան թոնթոնիկ մ'է միայն, Կղէոսատրա՝ պատրանք մը, Հեղինէ՛ յեղյեղուկ ջըլթիկ մը, Հերօ՝ խորթ գաւակ մը Երոսի, զեռօ՝ մը պարզապէս. իսկ Թիզպէ՝ իր ծաւի անփառ աչուլնեւրով հազար թիզ վար կը գտրուի քու Ռօզալինէդ...: Մօսիէօ Ռօմէօ, պօնժուր, քու գաղիական տափատիդ գաղիական պօնժուր մը կը վայլէ անշուշտ...: Երէկ գիշեր ազուր խաղ մը խաղացիր մեզ, Ռօմէօ:

ՌՕՄԷՍ.— Բարե՛ւ: Եւ ի՛նչ խաղ խաղացիր եմ ձեզ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՍ.— Ի՞նչ, չեն գիտեր. ի՛նչ խաղ պիտի ըլլայ, փախուստի խաղը, խուսափի խաղը:

ՌՕՄԷՍ.— Ներէ՛, սիրելի Մերքուզիս, կարևոր դործ մ'ունէի. կան պարագաներ՝ ուր մէկու մը ներելի է քաղաքավարութեան վրայէն ցատքել:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՍ.— Աւելի լաւ կ'ըլլար քաղաքավարութեան վրայէն ցատքած ատենդ՝ մէջն իյնալի, Ռօմէօ:

ՌՕՄԷՍ.— Դաղաքավարութեան մէջ իյնալի. այլ ի՛նչ ընես, հարկ եղաւ փախչիլ քաղաքավարութենէ՝ առաջադրեալ նպատակին համեմու համար:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՍ.— Առաջադրեալ նպատակին համեմու համար...: Նպատակ՝ որու, խեղճ Ռօմէօ, իբրեւ մի ճշմարիտ սագ՝ եղած ես կոյր հպատակ, (որու՝

ներէ՛ ինձ ըսել կը յանդի էշ-նահատակ), և որ ձեռ-
քէդ կը փախչի քան զնապաստակ չուտ և արագ՝ ձե-
ռացդ մէջ անքաղաքաւարութիւն զարտակ՝ թողլով
մինակ: Ռօմէօ, աւելի լաւ էր անշուշտ քաղաքաւա-
րութիւն հետապնդել քան անուրջ և երեակայու-
թիւն...:

ՌՕՄէօ.— Ո՛հ, ո՛հ, կը տեսնէ՞ք սա մեր Մեր-
քուզիօ բարեկամն՝ որ պահ մը յառաջ ինձ հրաւէր կը
կարդար բանաստեղծութեան, և ինք հիմայ յանկարծ
բանաստեղծ կը կտրի և արձակով անդամ ոտանաւոր
կը բարբառի, և ի՞նչ բանաստեղծ... քաղաքաւար,
որովհետեւ գուցէ տասն անգամ քաղաքաւարութիւն
բառը ելաւ բերնէն:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ.— Ա՛ռ, քաղաքաւար և քաղա-
քաւարութեան ալ վարդը՝ եթէ կ'ուզես:

ՌՕՄէօ.— Քաղաքաւարութեան վարդ. ի՞նչ դե-
ղեցիկ ձև խօսքի՝ անսկսելի և բնական:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ.— Ի՞նչ, չհաւնեցար...:

ՌՕՄէօ.— Է՛հ, հոտուրտամ անգամ մը սա վար-
դը: (Իր շղուականները ցուցնելով): Կը տեսնես սա
չղուականներս և անոնց վրայի երիզեայ դեղեցիկ
վարդը: Կը կարծէի թէ քաղաքաւարութեան վարդն
էր այն: Այլ քու հանձարդ չղուականներուս խօսք կը
թողո՞ւ... քու խելքը կը նսեմացնէ զանոնք:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ.— Գործածած ձեզ չղուականներէդ
աւելի նոր է և վարդերէդ ալ աւելի գեղեցիկ: Մաշէ՛
հինգրուր չղուականներդ, և պահէ՛ խնամով ճոռում-
բանութեանդ սիրուն ծաղիկը:

ՌՕՄէօ.— Ո՛հ, կօշկակարի մ'արժանի սրախօսու-
թիւն:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ.— Դուն ալ սրախօսութիւն որսու-
լու ելեր ես՝ որպէս թէ վայրի սագ որսալու ե-
լած ըլլայիր, մինչդեռ՝ ինչպէս ըսի՝ դու ինքդ սագ
մ'ես՝ խակ ու դարտակ՝ այն գիտցած գործիդ մէջ:

ՌՕՄէօ.— Ես արդէն կատարեալ սագ մը սեպած
եմ զքեզ, և եթէ առջեւ բուն սագ մ'եղած չըլլայիր՝
խեղճ Մերքուզիօ, բան մ'իսկ չպիտի ըլլայիր:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ.— Գիտե՛ս, Ռօմէօ, թէ խելքդ
ինձոր մ'է թթու և թացան (sauce) մը խիստ բարկ:

ՌՕՄէօ.— Է՛հ, պարարտ սագի մը հանդերձանքին
համար պէտք չըլլար բարկ թացան:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ.— Լա՛ւ, լա՛ւ. աւելի աղէկ չէ՞ այս-
պէս կատակել ու ծիծաղիլ քան թէ ախ ու վախ բնել
սիրոյ համար: Հիմայ ահա ընկերական եղար, Ռօմէօ,
հիմայ մեր հին գիտցած Ռօմէօն ես, ճշմարիտ Ռօմէօն
բնութեան և արուեստի: Սէրը մեծ յիմար մ'է, հա-
ւատա՛, որ թեկերն օրօրելով զէս ու զէն կը վազէ
առանց ըրածը դրածը գիտնալու, և որ...:

ՊԵՆՎՈՂԻՕ.— Ա՛լ բաւ է, Մերքուզիօ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ.— Կ'ուզես որ խօսքս կիսամ թո-
ղում:

ՊԵՆՎՈՂԻՕ.— Կը վախեմ որ չստ երկայն պիտի
տեւէ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ.— Ընդհակառակն չստ կարճ, զի
յոգնեցայ ու չեմ ուզեր այլեւս երկնցնել:

ՌՕՄէօ.— Այդ աղէկ լուր:

ՄՏՆՏՈՒ ԵՒ ՊԵՏՐՈՍ կը մտնեն:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՕ.— Տեղ բացէ՛ք, տեղ բացէ՛ք. ու-
ռած փշած առաքաստ մը կ'ուզայ ահա:

ՊԵՆՎՈՂԻՑ .— Զէ թէ մէկ՝ այլ երկու առաջատու .
մին՝ վտառակ . միւսը՝ տարատ :

ՍՏՆՏՈՒ . (քարձր ձայնով՝ ծառան կանչելով) .—
Պետրոս :

ՊԵՏՐՈՍ .— Համէ :

ՍՏՆՏՈՒ .— Հովահարս , Պետրոս :

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ .— Տո՛ւր , Պետրոս , հովահարն որ
երեսը ծածկէ . երկու երեսներէն քիչ մ'աւելի աղու-
լը հովահարինն է :

ՍՏՆՏՈՒ .— Բարի լոյս գայ վրանիդ , ազնիւ ա-
ղաներ :

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ .— Բար՛ իրկուն գայ վրադ , ազնիւ
խաթունիկ :

ՍՏՆՏՈՒ .— Բար՛ իրկուն մի . վայ եկեր է՝ գըլ-
խուս . իրիկուն եղա՛ւ որ :

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ .— Այո՛ , իրիկուն եղաւ . ինչպէս կը
ցուցնէ արեւացոյցին երկար սլաքը :

ՍՏՆՏՈՒ . հովահարովը խաղալով .— Աստուած
քեզ բարի տայ . ի՛նչ անդգրեղ բաներ կը խօսիս .
ի՛նչ տեսակ մարդ ես դուն :

ՌՕՄԷՑ .— Այնպիսի մարդ մը , ազնիւ խաթունիկ , զոր
Աստուած ստեղծած է իր շինած գործն աւրելու համար :

ՍՏՆՏՈՒ .— Մաս վկայ , աղէկ խօսեցար . իր շի-
նած գործն աւրելու համար , հէ՛ . . . : Աղաներ , մէջեր-
նէդ մէկը գիտէ՞ թէ ո՛ւր կրնամ գտնել երիտասարդ
Ռոմէօն :

ՌՕՄԷՑ .— Ես կրնամ ըսել . սակայն երիտասարդ
Ռոմէօն գտած ատենդ փնտռած առննէդ քիչ մ'աւելի
ծերացած պիտի ըլլայ . աւելի գէշը չգտնուելուն հա-
մար՝ ես եմ այդ անուամբ ամենէ՛ երիտասարդը :

ՍՏՆՏՈՒ .— Շատ լա՛ւ խօսեցար :

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ .— Այս խաթունիկը շատ գէշը
շատ լաւ կը գտնէ . խելացի՛ . յոյժ խելացի պատաս-
խան մը տուաւ :

ՍՏՆՏՈՒ . Ռոմէօյին .— Եթէ հրամանքդ ես Ռո-
մէօն՝ քեզ գաղտուկ խօսք մ'ունիմ ըսելիք :

ՊԵՆՎՈՂԻՑ .— Այս խաթունիկը մեր Ռոմէօ բարե-
կամը բարկենդանքի մը պիտի հրաւիրէ :

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ .— Խնամխօսուհի մը , խնամխօսուհի
մը . ասանկ բաներ հա՛ , Ռոմէօ :

ՌՕՄԷՑ .— Է՛յ դուն ի՛նչ հասկցար , դուն ի՛նչ կը
գտնես այս բանին մէջ :

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ .— Որ և է կերպով գտածս նապաս-
տակ մը չէ՛ . միայն թէ պահքուան հաստեայի մը մէջ
դրուած սպիտակահեր նապաստակ մը չըլլայ այն՝
ուտուելէն յառաջ ծխած :

Կ'երգի :

Մի պառւացած չոր նապաստակ՝
Թեպէ՛ մագերն ըլլան քերմակ՝
Մեծ պահոց մէջ լաւ ուտես մ'է .
Այլ ձեռ երէ՛ մ'որ ուտուելէ
Յառաջ ծխած կ'ստանայ համ՝
Մեղք է բ'ուան առնուլն անգամ :

Ռոմէօ , հօրդ տունը կ'երթանք ճաշելու , դուն ալ
կուգաս :

ՌՕՄԷՑ .— Այո՛ , կուգամ :

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ .— Մ'նաս բարով , հինօրեայ խա-
թուն , մե՛ծ խաթուն , ազնիւ խաթուն :

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ ԵՒ ՊԵՆՎՈՂԻՑ Կ'ԵԼԵՆ ԶԷՅՊԷԼԷԼ :

ՄՏՆՏՈՒ.— Բերա՛նդ չորնայ: Ըսէ՛ ինձ, պարոն, ո՞վ է այդ անձոնին՝ որ բերնին եկածը ավելոցփեղ դուրս տուաւ:

ՌՕՄԷՅ.— Իր խօսքերն հաւնած մէկը՝ որ մէկ բո-
ւալէի մէջ ա՛յնքան կը խօսի՝ որքան ինք չկրնար լսել
ամբողջ ամսուան մը մէջ:

ՄՏՆՏՈՒ.— Թող պատուոյս դպչելիք բան մը հա-
նէ բերնէն՝ և պիտի տեսնէ որ չէ լիքն պէս սրի-
կայի՝ այլ իրեն նման քսան սահամ-ապուրներու
չափը կը սորվեցնեմ, և եթէ ես չսորվեցնեմ՝ ուրիշ
սորվեցնողներ կը գտնուին: Անամոթը, լի՛րբը. ո՞վ
գիտցաւ զիս. իր ճանչցած երկու փարանոց փողոցի
ջլթիկներէն, հոտածներէն չե՛մ ես: (Պէտրոսին): Դու
ալ իշու պէս տնկուէ՛ կեցի՛ր քովս, ու թո՛ղ որ ամէն
չափտու ուղածը խօսի ինձի:

ՊԵՏՐՈՍ.— Բեղի ուղածը խօսող չտեսայ ես. եթէ
տեսնէի՝ չէի սպասեր ու սուրս կը քաշէի խօլոյն. ես
ալ սուր քաշող կտրիճ մ'եմ՝ երբ կուրն մէջ իրա-
ւունք ունենամ և օրէնքը իմ կողմն տեսնեմ:

ՄՏՆՏՈՒ.— Գետի՛նը անցնի լի՛րած չունը. այն-
չափ սիրտս խաղաց՝ որ սիրտս փորս դող ելաւ:
(Պէտրոսին) Անկոթին մէ՛կն ես: (Ռօսկոին՝ խորհրդա-
ւոր կերպով լնը): Պարոն, հրամանքիդ՝ խաթունիկս խրկեց
զիս որ քեզ փնտռեմ գտնամ...: Ապսպրեց որ ք-
սեմ... չէ՛, այդ չեմ ըսեր, այդ ինձի կը պահեմ...:
Բայց ամենէ յառաջ սա՛ ըսեմ որ իթէ միտքդ. զինքը
խաբել գլխէ հանել է՝ մեծ մեղքի մէջ պիտի մտնաս,
ինչու որ տակաւին շատ պզտիկ՝ գոհարի նման աղջիկ
մ'է: Եթէ անհաւատարմութեամբ վարուիս իրեն հետ՝

աղջկան արիւնը պիտի մտնաս, և քու կողմէդ խիստ
անվայել բան մը ըրած պիտի ըլլաս:

ՌՕՄԷՅ.— Դայեա՛կ, բարեւ տա՛ր քու խաթու-
նիկիդ, քու տիրուհւոյդ: Հաստատապէս կը յայտա-
բարեմ որ...:

ՄՏՆՏՈՒ.— Ո՛հ, բարի սիրտ, ո՛հ, աղնիւ սիրտ.
պիտի երթամ ըսածդ հասկցնեմ իրեն: Գառնուկս սր-
քան ուրախ պիտի ըլլայ:

ՌՕՄԷՅ.— Ի՞նչ պիտի ըսես նայիմ, բարի գայ-
եալ. դուն իմ ըսելիքս մտիկ չես ընել:

ՄՏՆՏՈՒ.— Ի՞նչ պիտի ըսեմ. պիտի ըսեմ թէ
դուն հաստատապէս կը յայտարարես. հաստատապէս
յայտարարելը՝ ինչպէս կը կարծեմ՝ աղնուական մար-
դու գործ է:

ՌՕՄԷՅ.— Ըսէ՛ իրեն որ այս կէսօրէ ետք խոս-
տովանանքի երթալու միջոց մը գտնէ. Հայր Լօ-
րենձօյի խցիկը թող գայ. հոն խոստովանանքէ ետք
պատկը պիտի կատարուի: (Բսակը կուտայ անոր):
Ա՛ռ, աս ալ քեզի:

ՄՏՆՏՈՒ.— Չէ՛, չէ՛, տէր իմ, չըլար. ես ստակ
չեմ ընդունիր:

ՌՕՄԷՅ.— Ա՛ռ կ'ըսեմ:

ՄՏՆՏՈՒ. (խալկն առնելով).— Կէսօրէ ետք ըսիք:
Լաւ, գառնուկս հոն պիտի գտնուի կէսօրէ ետք:

ՌՕՄԷՅ.— Եւ դուն, բարի ծծմար, վանքի պա-
տին տակ սպասես: Ժամ մը չանցած ծառաս պիտի
դայ գտնէ զքեզ ու չուանէ սանդուղ մը բերէ. այդ
սանդուղի չորհիւ գիշերուան խորհրդաւոր մթութեան
մէջ գէպի իմ ամենաբարձր երանութիւնս պիտի վե-
րկալեմ...: Երթաս բարով, ծծմար. Ռօմէօյի բարե-

ները տա՛ր քու պզտի սիրուն տիրուհւոյդ :

ԿԸ ԴԵՎԷ :

ՄՏՆՏՈՒ.— Աստուած հետդ ըլլայ : (Ռօմեօն կան-
չեղով) : Բան մը պիտի ըսեմ քեզի :

ՌՕՄԷՕ.— Ի՞նչ պիտի ըսես , բարի ծծմար :

ՄՏՆՏՈՒ.— Խուլի բերա՞ն է ծառադ . զիտնս ան
խօսքը թէ՛ առանց խորհրդականի գաղտնիքն է որ
միշտ գաղտնիք կը մնայ :

ՌՕՄԷՕ.— Այդ մասին անհոգ եղի՛ր . իմ մարդս
ամենահաւատարիմ մէկն է :

ՄՏՆՏՈՒ.— Բան մ'ալ ըսեմ . զիտցի՛ր որ չկայ
տիրուհւոյս նման աղուոր ու անոյշ արարած մը :
Տէ՛ր Աստուած , ի՛նչ ճշուրտացող պղտտիկ սիրուն դա-
ւակ մ'էր ան . . . : Ի՛նչ , զիտնս , հոս Պարիս անունով
աղնուական հարուստ մը կայ՝ որ աչք ունի ժիւլիէ-
ղիս . . . բայց այդ սիրելի գաւակը սատանան տեսնայ
աւելի աղէկ ունի քան թէ այդ Պարիս ըսուածը :
Տեսնես ի՛նչպէս սիրտը կը նեղանայ երբ հետը իյնալու
համար կ'ըսեմ թէ Պարիսի պէս աղնիւ մէկը չկայ , այս
խօսքը լսած ատենը՝ երեսը պատի գոյն կ'առնէ . . . :
Ռահան՝ այն անուշաոտ խոտը և Ռօմէօ միւսնոյն գրով
կ'սկսին , այնպէս չէ՞ (19) :

ՌՕՄԷՕ.— Այո՛ , ծծմար , երկուքն ալ Ռօմ կ'սկը-
սին . է՛ն , ե՛տքը :

ՄՏՆՏՈՒ.— Ո՛հ , զիս ծաղրել կ'ուզես . Ռօմ շունը
կը յիշեցնէ . շուներուն ը՛ռտ կ'ըսեն ժողովրդեան մէջ . .
(20) : Ապահով եմ որ Ռօմէօ անունը ուրիշ գիրով մը
կ'սկսի . . . : Գիտնայի՛ր թէ ժիւլիէդս ի՛նչ սիրուն բա-
ներ կը զրուցէ թէ՛ ոահանի ու թէ՛ քու վրադ . ո՛ր-

քան գո՛հ պիտի մնայիր լսելով . . . :

ՌՕՄԷՕ.— Ծծմա՛ր , բարեներս խօսիս սիրուն տի-
րուհւոյդ

Կ'ԵԼԷ :

ՄՏՆՏՈՒ.— Այո՛ , անթիւ անհամար բարեներ . . . :

Պետրո՛ս :

ՊԵՏՐՈՍ.— Հա՛մէ :

ՄՏՆՏՈՒ.— Հովահարս ա՛ռ ձեռքէս ու առջևէս
քալէ՛ :

Կ'ԵԼԷ :

ՏԵՍԱԲԱՆ Ե .

ՔԱԲՈՒԼԵԴԻ ՊԱՐՏԵԶԸ

ԺԻՒԼԻԷԴԻ կը մտնէ .

ԺԻՒԼԻԷԴԻ.— Ժամը ինն կը զարնէր երբ դայեակս
խրկեցի , որ խոստացած էր կէս ժամէն դառնալու . . . :
Գուցէ գտած չըլլայ զինք . . . : Բայց ո՛չ . . . խեղճը
կադ է : Մի՛տքն ըլլալ պէտք էր սիրոյ պատգամաւոր ,
մի՛տքն՝ որ հարիւր անգամ աւելի շուտ կը սրանայ
քան թէ մի՛տքին բլուրներուն վրայէն ստուերները
հալածող արեւուն լուսատու ճառագայթները : Այս
պտտճառա՛ւ է որ հողմաթոխ թեւեր ունի Կուպիտոն :
Արեւն իր այսօրեայ արշաւին ծայրագոյն կատարն

հասած է այս պահուս. իննէն մինչև տասն և երկու
լման երեք ժամ անցաւ ու պառաւը տակաւին պիտի
երևայ: Թէ որ երկտասարդական աւիւն ու կրակոտ
արիւն ունենար՝ զնդակի նման սրբնթաց կ'ըլլար. իմ
մէկ խօսքս զան խկոյն սիրողիս կը խրկէր, ու սիրո-
ղիս մէկ խօսքը ինձ հա կը դարձնէր զան: Խեղճ
դայեակս պառաւցած է հիմայ, ու պառաւութիւնը
մահու նման բան մ'է գողցես՝ եթէ տեսնես անոր
կատարեալ գունատութիւնը, ծանրութիւնը, զան-
դաղութիւնն ու անդործութիւնը:

ՄՏՆՏՈՒ ԵՒ ՊԵՏՐՈՍ ԿԷ ԲՈՒՆԷ:

ԺԻԻԼԻԵԴ.— Օրհնեալ է Աստուած, ահա կուգայ
վերջապէս...: Ի՞նչ լուր ունիս, անուշիկ ծծմար.
զտար վինք: Գոլի մարդուդ ճամբայ տո՛ւր:

ՄՏՆՏՈՒ.— Պետրոս, զուէն գնա՛ զուրաւ սպասէ:

ՊԵՏՐՈՍ ԿԷԼԷ:

ԺԻԻԼԻԵԴ.— Էհ, ի՞նչ լուր բերիր նայինք, իմ
բարի ծծմարս, իմ անուշիկ ծծմարս...: Տէր Աստ-
ուած, ինչու երեւոյ կախեր ևս այդպէս: Եթէ գէշ են
լուրերդ՝ հող չէ, զուէն գուարթ ձեռով մ'ըսէ՛ միշտ, իսկ
եթէ լուրերդ բարի են՝ քաղցր լուրերուն գեղգեղը
ամօթով կը ձգես՝ այդպէս կախած գէմքով նուազե-
լով զայն:

ՄՏՆՏՈՒ.— Վա՛հ, մարեցայ. թո՛ղ քիչ մը, տնա-
չէն, որ չունչ առնեմ. բոլոր ոսկորներս կը ցաւին:
Այն սրբան տեղ քալեցի:

ԺԻԻԼԻԵԴ.— Կ'ուզէի որ զուէն իմ ոսկորներս ու-
նենայիր, ևս ալ՝ քու լուրերդ...: Էհ, ըսէ՛ նայինք.

խօսէ՛, կ'աղաչեմ, սիրուն ծծմարս, անուշիկ ծծմարս:

ՄՏՆՏՈՒ.— Տէր ողորմա, այդ ի՞նչ արտորանք
է. քիչ մը համբերութիւն չունիս, աղջիկ. մօրդ փորը
ի՞նչպէս կեցար ինն ամիս. չե՛ս տեսներ թէ չունչս
հատեր է:

ԺԻԻԼԻԵԴ.— Շունչդ ի՞նչպէս կրնայ հատած ըլ-
լալ՝ երբ բաւական չունչ կը գտնես ըսելու համար
թէ չունչդ հատեր է: Բանն այդքան ուշադնելու ցու-
ցած պատճառանքդ աւելի երկար է խօսելու՝ քան
բուն իսկ պատմութիւնը՝ զոր ուշադնելու պատ-
ճառանքներ յառաջ կը բերես...: Բարի՛ լուր բերած
ևս թէ գէշ. ահա ատոր պատասխանը տո՛ւր. կա՛մ.
բարի է ըսէ՛ կամ գէշ, ու մանրամասն պարագաները
ըսելու համբերութիւն կ'ունենամ: Ասածու սիրոյն՝
ըսէ՛ բարի է թէ գէշ բերած լուրդ:

ՄՏՆՏՈՒ.— Ան ի՞նչ մարդ ընտրեր ևս, աղջիկ.
չըսես թէ մարդ ընտրել չես դիտեր եղեր: Մարդ է
Ռօմէօ ըսածդ. չեմ ըսեր թէ գէմքն ամենատիրուն չէ.
ճիւղերը ձեռուր չեն. հապա ձեռքը, հապա ոտ-
քը, հապա ամբողջ մարմինը. թեպէտ ասոնք մեծ
բաներ չեն՝ այլ անոնց նմանը ոչ մէկու մը վրայ տե-
սած եմ...: Մարդալարութեան վերջին աստիճանն է
չըսեմ, բայց հաւատա՛ որ ըստ ամենայնի գառնուի մը
հեղութիւն ունի...: Բանդ յաջող է, աղջիկ. Աստու-
ծամբան գնա՛...: Ըսէ՛ նայիմ, ճաչն ըրած էք թէ չէ:

ԺԻԻԼԻԵԴ.— Չէ՛, չըրինք գեռ...: Բայց ևս այդ
ըսած բաներդ քեզմէ աղէկ դիտեմ. ինձ պէտք չեն
ատոնք: Ամուսնութեան մասին ի՞նչ ըսաւ, ի՞նչ խօսք
ըրաւ, այդ նայի՛նք:

ՄՏՆՏՈՒ.— Տէր Աստուած, ի՞նչպէս ալ գլուխս

կը ցաւի. այս ի՞նչ գետինն անցնելիք զլուխ է. ա՛նա՛նկ կը զարնէ՝ որ կարծես հարիւր կտոր ըլլայ պիտի: Հապա կոնա՛կն... մարի՛կ, մարի՛կ, կոնա՛կս, կոնա՛կս...: Ի՞նչ ըսեմ, Աստուած քեզ բարի տայ, աղջիկ, որ զիս այսպէս հոս հոն վազցուցիր՝ որ մահս գտնեմ:

ԺԻԻԼԻԷԴ.— Իրաւ որ կը ցաւիմ ցաւով տառապիլդ տեսնելով. բայց սիրուն ծծմարս, սիրական ծծմարս, անուշիկ ծծմարս, խօսէ՛ նայիմ ի՞նչ ըսաւ իմ սիրական Ռօմէօս:

ՍՏՆՏՈՒ.— Սիրական Ռօմէօդ պարկեշտ, ազնիւ, քաղաքավար ու՝ աւելցնեմ նաեւ՝ առաքինի երիտասարդի մը պէս կը խօսի...: Մայրիկդ ո՛ւր է:

ԺԻԻԼԻԷԴ.— Ո՛ւր է մայրիկս: Տունն է, ո՛ւր պիտի ըլլայ: Ի՞նչ զարմանալի պատասխան: Սիրական Ռօմէօդ պարկեշտ երիտասարդի մը պէս կը խօսի.— Մայրիկդ ո՛ւր է:

ՍՏՆՏՈՒ.— Տէ՛ր ողորմեա, այդ ի՞նչ անհամբերութիւն է: Է՛հ, նեղսրտէ՛ տակաւին. ա՛յս է եղեր իմ խեղճ ոսկորներուս համար պատրաստած սպեղանիդ: Ասկէ ետք դո՛ւն ել գործերդ տեսնելու:

ԺԻԻԼԻԷԴ.— Աս ո՛րքան սիրտ հատցնել է...: Խօսէ՛ նայիմ, ի՞նչ ըսաւ Ռօմէօ:

ՍՏՆՏՈՒ.— Կրնա՞ս այսօր խոստովանանքի երթալ:

ԺԻԻԼԻԷԴ.— Կրնամ:

ՍՏՆՏՈՒ.— Վաղէ՛ ուրեմն Հայր Լօրենձօյի խցիկը՝ ուր փեսան պատրաստ կ'սպասէ զքեզ կնութեան առնելու: Տե՛ս ի՞նչպէս երիտասարդական խենթ արիւնդ կ'ելլայ այտերդ ի վեր՝ որք լուր մ'առնուելո՛ւն

պէս ծիրանկոյն կը դառնան: Շուտ ըրէ՛ ժամ գնա՛, ես ուրիշ ճամբէ կ'երթամ սանդուղ մը կը ճարեմ՝ որով սիրողդ զիջերուան մութը կոխելո՛ւն պէս քու թոչունի բոյնդ պիտի ելլէ մազկցի: Բոլոր նեղութիւնները քաշող էջը կ'ս եմ. քու հաճոյքիդ համար հոգիս կը հանեմ. դուն հաճոյքը կը վայելես, խօս ես՝ յողնութիւնը: Երթամ ճաշ ընեմ, դուն ալ Հայր Լօրենձօյի խցիկը վաղէ՛:

ԺԻԻԼԻԷԴ.— Շո՛ւտ, վաղեմ գերերջանիկ բաղդիս...: Մ'նա՛ս բարով, սիրելի ծծմարս:

Տ-ԷԷԷԷ Կ-ԷԷԷԷ Դ-ԷԷԷԷ Կ-ԷԷԷԷ:

ՏԵՍԱՐԱՆ Զ.

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕՅԻ ԽՑԻԿԸ

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ ԵՒ ՌՕՄԷՅՈ կը մտնեն.

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ.— Իցի՛ւ թէ երկինք ժպտի այս սուրբ միութեան վրայ, և ասպագայն մեր երեսը սեհանէ:

ՌՕՄԷՅՈ.— Ամէ՛ն: Բայց ամէն վշտեր, ամէն զրգազրուցութիւններ զլուխ ժողովուն՝ դարձեալ չեն կրնար ի կշիռ դալ այն երանութեան հետ՝ զոր ինձ կուտայ իր քով անցուած ամենէ կարճատեւ բոսկին: Դուն նուիրական խօսքերով զմեզ ձեռք ձեռքի տո՛ւր միայն, և այն ատեն մահը՝ այն սիրախանձ հրէջը ընէ ինչ որ կը ժափ ընել. կը բաւէ որ ժիւլիէդ Ի՛մ ըլլայ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ.— Այդ բուռն հաճույքներն բուռն վախճաններ կ'ունենան, և իրենց յաղթութեան կէտին կը փճանան իրրե հուր ու վառող՝ որք համբոյր մը տուած ատեննին կ'սպառին կը լմնան: Ամենէ անոյշ մեղրն յաիրանք կը պատճառէ իր անուշութեամբ խփ, և իր համովն ախորժ կը փախցնէ: Չափաւորութեամբ սիրէ՝ ուրեմն, տեական սէրը չափաւոր կ'ըլլայ. արտուրացողը յուշիկ գացողէն աւելի ուշ կը հասնի իր նպատակին:

ԺԻՒԼԻԷԴԻ ԿԷ ԴՈՒԷ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ.— Ահա հարսը: Ո՛հ, այսպիսի թեթե ոտք մը հազիւ ուրեմն կը կոխէ սալաքարը՝ առանց բնաւ մաշելու զայն. սիրահարք առանց իյնալու կրնան երիւարել այն նրբաթելերու վրայ՝ որք ամառնային տօթաղին շունչէն տարուբեր կը տատանին օդին մէջ. ամէն ունայնութիւն թեթե է արդէն:

ԺԻՒԼԻԷԴԻ.— Բար՝ իրկուն, սիրելի խոստովանահայրս:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ.— Բարեմաղթութեանդ համար թող Ռօմէօ մեր երկուքին տեղ շնորհակալ ըլլայ:

ԺԻՒԼԻԷԴԻ.— Անոր ալ կ'ըսեմ միւնտյն բար՝ իր կունը. եթէ ոչ տեղի չմնար իր շնորհակալութեան:

ՌՕՄԷՅՕ.— Ախ, սիրելիդ իմ ժիւլիէդ, եթէ սըրտիդ ցնծութիւնը չափ ու սահման չունի իմինիս նման, և եթէ՝ ինձմէ աւելի ճարպիկ՝ կրնաս զայն նկարագրել՝ այն ժամանակ քու քաղցրիկ շունչով բուրաւէտէ՝ չըջասփիւռ օդը, և ձայնիդ ներդաշնակ երաժշտութիւնը թող ըստ արժանւոյն արտայայտէ խտական այն երանութիւնը՝ զոր այսպիսի տեսակցութեան մը

պատճառաւ կ'զգան մեր երկուքին սիրտերը:

ԺԻՒԼԻԷԴԻ.— Զգացումը՝ աւելի սպաւորութեամբ քան խօսքերով հարուստ՝ իր խկութեամբ կը պարծի ու չէ թէ սեթեւեթներով: Աղքատ են անոնք՝ որք իրենց հարստութիւնը կրնան համրել. սակայն իմ բուռն ու ջերմաջերմ սէրս այնպիսի ծայրագոյն աստիճանի հասած է՝ որ անկարելի է ինձ գանձիս կիսոյն անդամ հաշիւը գտնել:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ.— Օ՛հ, քալեցէ՛ք երթանք, բանը շուտով լմնցնենք, քանզի՝ մի՛ նեղանաք ըսածիս՝ մինչև որ եկեղեցին չզուգէ ձեր երկուքը՝ դձեղ առանձին թողուլ չըլլար:

Կ'ԷԼԷՆ:

ԱՐԱՐԵՔ.

ՏԵՍԵՐԱՆ Ա.

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ՄԸ

ՄԵՐՔՈՒԶԻՐ, ՊԵՆՎՈՂԻՐ, Մանկաբույժի մը և
Սպասաւորներ.

ՊԵՆՎՈՂԻՐ. — Մերքուղիս, կ'աղաչեմ կլն'նք եր-
թանք ասկէ: Օղը տաք է և Բարուլեդք դուրսերը կը
գտնուին. եթէ հանդարնք իրենց՝ կուի մը կրնայ փըր-
թիլ, վասն զի այսպիսի տօթագին օրեր մարդուս ա-
րիւնը բորբոքած կ'ըլլայ չափազանց:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՐ. — Գիտես ո՞րոնց նմանեցար հիմայ.
այն մարդոց՝ որք կապելայ մը մտած առնե՝ սեղանին
վրայ կը դնեն իրենց սուրն՝ Աստուած քեզի կարօս
չընե ըսելով, և որք մէկ - երկու գաւաթ կո'նծկնուն
պէս՝ առանց որ և է պատճառի կապելապետին դէմ կը
քաշեն զայն:

ՊԵՆՎՈՂԻՐ. — Ի՞նչ, ևս ասո՞նց կը նմանիմ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՐ. — Ի՞նչ ըսեմ. Իտալացի որ և է
կարիճի մը չափ տաքցելուի մէկն ևս. սրտնեղութեանդ

համար պատրաստ է բորբոքումը, և բորբոքմանդ
համար ալ՝ սրտնեղութիւնդ:

ՊԵՆՎՈՂԻՐ. — Ի՞նչ խօսք է ադ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՐ. — Հը՛, եթէ քեզ նման երկու Պեն-
վօլիօներ գտնուէին՝ ոչ մին կը մնար և ոչ միւսը, քանզի
չատ չանչած միւս աշխարհ պիտի խրկէին զիրար: Դուն
այնպիսի մէկն ես՝ որ կ'ելլես մէկու մը հետ կուի կը
հանես սա՛ պատճառով միայն որ անոր մօրուքին մէջ
քու մօրուքէդ մէկ թեկ աւելի կամ մէկ թեկ պակաս
կը գտնուի եզեր: Եթէ մէկը սխալի ու ակոյտովը կա-
ղին մը կոտորէ քովդ՝ կը կազես հետը՝ աչքերուդ
կաղնեգոյն ըլլալը պատճառ բռնելով. քու աչքերուդ
նման աչքեր պէտք են այդ բանին մէջ կոռոյ առիթ
մը տեսնելու համար: Գլուխդ գժտութիւններով լե-
ցուն է՝ ինչպէս հաւկիթը լեցուն է ծիծիկներով, և
ամէն մէկ կուիի աճքան և աճքան անգամներ տը-
փուք կերած՝ որ մէջը պարպուած է կոտորած հաւկիթի
նման: Դուն ելած կոռուրտած ես թէ ի՞նչու մարդ մը
փողոցին մէջ հաղալով արևու տակ պառկած չունդ
արթնցուցեր էր. օր մը չելար պայքար չմղեցիր դեր-
ձակի մը հետ սա՛ պատճառով որ մարդը Զատիէն յա-
ռաջ նոր բաճկոն մը հագած էր, և ուրիշի մը հետ ալ
իր նոր մուճակներն հին երիզով մը կապած ըլլալուն
համար: Եւ ելեր ես ինձ քարո՞ղ կը կարդաս կուէ
զգուշանալու:

ՊԵՆՎՈՂԻՐ. — Եթէ ես կոռուրտան ըլլայի քեզի
չափ՝ կ'ելլէի կեանքիս չոր սեփականութիւնը (fee-
simple) կը ծախէի որ և է գնորդի մ'որ ժամուան մը
գոյութիւն ապահովէր ինձ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՐ. — Իր կեանքի չոր սեփականու-

Թիւերը սլիտի ծախէ եղեր, չո՛ր սեփականութիւնը :

የታግሀ.1,80 ለ ማጠቃለያ ነገር ማጠቃለያ :

ՊԵՆՎՈՂԻԹ .— Տե՛ս, կուգան Բարուկեղեանք :

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ.— Ճիւերս ի վար՝ եթէ կուգան:

ԹԻՊԱԼՏՕ՝ (իր քարակալներուն). — Պո՛ղոս եկեք,
պիտի խօսիմ իրենց հետ: Բարե՛ւ, պարոններ, ձեզմեջ
մէկունը խօսք մ'ունիմ ըսելիք:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՅՈՒՆ. — Խօսք մը միայն մեզմէ մէկուն.
քովը գէթ բան մ'ալ յարէիր. խօսք ու ծիծ համբն-
թաց քաղցնուր:

ԹԻՊԱԼՏՕ .— Պատրաստ էմ ասորը՝ միայն թէ ամենափոքր առիթ մը տաք :

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ.— Եւ առանց առիթ տրուելու՝ դուռն
չէս կարող հատ մ'տակդել :

ԹԻՊԱԼՏՕ . — Դունն Ռոմէյլի հետ աղէկ յարմարած էս, ՄԵՐՔՈՒԴԻՍ . ձեր ԵՐԿՈՒՔԷՆ ներդաշնակութեան ըսելիք չկայ :

ՄԵՐԲՈՒԶԻՑ. — Ներդաշնակութիւն մի. ի նշխար է ասիկա, ի նշ, ըսկ կ'ուզնս թէ մենք երկուքս նուազածուններ ենք: Եթէ նուազածուններ կ'ընես զմեզ՝ լսելիքդ խառնաճաշնութիւն է միայն: (Զեռնը թուրին վրայ դնելով): Սհաւասիկ իմ ճգոտս (fiddle-stick). ասով լաւ մը պարել պիտի տամ քեզ: Ներդաշնակութիւն, հէ:

ՊԵՆՎՈԼԻՐՈ .— Հոս հրապարակի վրայ կնք. կա՛մ առանձին տեղ մը քաշուի՛նք, կա՛մ ձևը վէճին վրայ հանդարտորէն տրամարանենք և կա՛մ ըամհուինք իրարմէ : Կը տեսնէք թէ ամէնուն աչքը մեր վրայ դարձած է :

ՄԵՐԲՈՒՋԻՑ .— Մարդոց աչքերն հղած են տեսնելու համար, թո՛ղ ուրեմն մեր վրայ զառնան ուղածնուն չափ: Ոչ ոք կարող է հեռացնել զիս այս տեղէս:

А.О.У.Ъ.О. 42 5726 :

ԹԻՊԱԼՏՕ՝ (Մերֆուլօյի). — Ինձ նայէ՛, քեզի հետ
դորձ չունիմ: (Ռօմէօն ցուցնելով): Ահա՛ իմ մարդս:

ՄԵՐԲՈՒՋԻԾ . — Քու մարդդ կ'ըսես . է՛հ , երբ
կրած է նա քու նշանադրեկառդ (livery) : Հապա , ե՛կ
կոռուոյ առարկէդը՝ ա՛յն ատեն քու հետեւորդդ կ'ըլլայ
Ռօմէօ , և այս կերպով՝ միայն քու Մեծութիւնդ
կրնայ իր մարդը կոչել զինք :

ԹԻՊԱԼՏՕ. — Ռօմէ՛օ՛, վրադ ունեցած ատելութիւնս մէ՛կ յարմար բառ միայն կրնայ գտնել քեզի համար. զուհն վա՛տ մ'իս :

ՌՕՄԷԾ. — Թիպա՛լտո, այն պատճառն որ զիս կը հարկադրէ սիրել Ղ. քեզ՝ մոռնալ կուտայ այդ տեսակ բարեի մը յարուցած կատղութիւնը...: Վատ չե՛մ ես...: Կը տեսնեմ թէ զիս չես ճանչնար, ուստի մնաս բարով կ'ըսեմ:

677-7- 4' 2222 :

ԹԻՊԱՆՏՕ. — Դու աղա՛յ, այդ խօսքերով չես կրնար մոռցնել ինձ ըրած թշնամանքներդ. զարձի՛ր ուրեմն ու սուրդ քաշելը նայէ՛ :

ՌՕՄԷՅՈՒՆ, — Ես զգալի երբեք չեմ թշնամանած, և երեւակայիլ կրցածէդ ալ աւելի կը սիրեմ իսկ՝ մինչև որ զու ևս իմանաս սիրոյս ներքին պատճառը... Գոհ եղի՛ր այս իմ խօսքերով, ո՛ր ազնիւ Գաբուշեղեան, և զիսոյ՛ր թէ անուշոյ սիրելի է ինձ իմինիս չափ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ.— Ի՜նչ պաղարիւն, անպատիւ ու անարդ հպատակութիւն՝ զոր թո՛ւրը միայն կրնայ սրբել: (Թուրը կը փաշէ): Մնչիքոր Թիպա՛լտօ, պիտի կլլե՛ս դիմացս:

ԹԻՊԱՆՏՕ.— Ինձի հետ ի՜նչ առնելիք տալիք ունիս. ի՜նչ կ'ուզես ինձմէ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ.— Բան մը չեմ ուզեր, երկչոտ ախոյեան. քու եօթ հողիներէդ մէ՛կը կ'ուզեմ միայն՝ որու հետ չափուիմ պիտի, որպէս զի այսուհետեւ հետս ունեցած վարմունքիդ համեմատ մնացած վեցին ալ վայն ի գլուխ բերեմ: Սա՛ թուրդ ականջներէն բռնա՛ծիդ պէս՝ դուրս քաջէ՛ շուտ՝ եթէ չես ուզեր որ դուրս քաջելէդ յառաջ ականջներդ իմ թուրիս շկահիւնը լսեն:

ԹԻՊԱՆՏՕ՝ քուր ի ձեռիմ.— Օ՜ն, ուրեմն:

ՌՕՄԷՑ.— Թուրդ տեղը դի՛ր, ագնիւ Մերքուզիօ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ՝ Թիպալտօյիմ.— Տեսնեմ սա քու աննման հռչակուած թրահարուածդ:

Կը հարչիւն:

ՌՕՄԷՑ.— Քաջէ՛ թուրդ, Պենալօիօ, վա՛ր առնենք սա մարդոց զէնքերը...: Ամօթ է, պարոններ, մի՛ ընէք այդպիսի բան: Թիպա՛լտօ, Մերքուզիօ. չէ՛ք գիտեր որ Իշխանը այսպիսի անվայել կռիւներ բացարձակապէս արգելած է վերոնայի փողոցներուն մէջ...: Թիպա՛լտօ, կեցի՛ր. կեցի՛ր, սիրելի՛ Մերքուզիօ:

Ռօմէօ եր ուրը հարչիւնբառ իջլէ կ'երիչնէ: Թիպալտօ Ռօմէօյի ինչն Դալիէն շարահալիս հարաւաշէլլէ՝ կը փախի եր հարալիւնբառն հետ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ.— Ո՛հ, վերաւորուեցայ...: Խերն եմ անիծեր երկու գերդաստաններուն ալ...: Բանս լմնցաւ...: Թիպալտօն գնաց, չվերաւորուեցա՛ւ ինք: Պենալօլիօ.— Ի՜նչ, դուն վերաւորուած ես:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ.— Այո՛, այո՛. ճանկութեւք մ'առի, այլ ճանկութեւք մը գէշ տեսակէն...: Ո՛ւր է մահակաւիկս: Տղայ՛, գնա՛ շուտ վերաբոյժ մը բեր:

Մաչլաւիւն կ'ելլէ:

ՌՕՄԷՑ.— Արիացի՛ր, բարեկամ, ծանր բան մ'ըլլալ պէտք չէ վէրքդ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ.— Ո՛չ. հորի մը չափ խորունկ չէ անշուշտ, և ոչ ալ ժամի դրան չափ լայնարձակ, բայց բաւական բան մ'է ու կրնայ գլուխս փորձանք հանել: Վաղը հարցո՛ւր Մերքուզիօն, ու իր գերեզմանը պիտի ցուցնեն: Ա՛լ գործս լմնցած է այս աշխարհի մէջ...: Անէ՛ծք երկու գերդաստաններուն գլուխն ալ...: Հը՛, նայէ՛ մէջ մը վիճակս. շուտ մը, չպիտու մեծաբան մը, անպիտան մը, կնծոտ մ'որ թուաբանական կանոնով կը մենամարտի, ինձի պէս մէկու մահացու վէրք մը տայ: (Ռօմէօիմ): Քու գործդ ի՜նչ էր որ մեր մէջտեղը մտար. հարուածը թևիդ տակէն ընդունեցայ:

ՌՕՄԷՑ.— Դիտաւորութիւնս առ բարին էր, ագնիւ և սիրելի Մերքուզիօ:

ՄԵՐՔՈՒԶԻՑ.— Սա տեղ մօտ տուն մը տա՛ր ինձ, Պենալօիօ, եթէ ոչ պիտի իյնամ մարիմ...: Անէ՛ծք ձեր երկու գերդաստաններուն գլուխն ալ. նա չէ՛ անդամ մը, իրենց կռիւներուն պատճառաւ կերպէ՛ անդամ մը, իրենց կռիւներուն պատճառաւ պիտի ըլլամ գերեզմանի որդերու...: Ո՛հ, լա՛ւ հար-

ուսած մ'էր այն յիրաւի, սքանչելի հարուած մը... :
Ախ, այդ երկու գերդաստանները... :

ՄԵՐՔՈՒՋԻՑ ՊԵՆՎԵՆԷՆԷ ԵՆՆԷՆԷ Կ'ԵԼԷՆԷ :

ՌՕՄԷՅՕ՝ առանձին .— Այսպէս ուրեմն ազնուական երկոտասարդ մը, մերձաւոր ազգական Իշխանին և իմ մտերիմ բարեկամս, մահացու կերպիւ վիրաւորուեցաւ իմ պատճառովս միայն՝ երբ Թիպալտո արիւնհարոյր նախատինք մ'ըրաւ իմ անուան, Թիպալտո՝ որ ժամէ մ'ի վեր ազգակիցս է եղած... : Ո՛հ, անուշիկ Ժիւլիէզոս, քու գեղեցկութիւնդ կնամարդի մէկն ըրաւ զիս և թուլցուց արիւնթեանս քաջամուկս պողպատը :

ՊԵՆՎՕՂԻՑ կը մտնէ :

ՊԵՆՎՕՂԻՑ .— Ո՛հ, Ռօմէօ, Ռօմէօ, միռա՛ւ պատուական Մերքուզիօն, այդ ազնիւ հողին՝ աշխարհէս կանուխ տաղտկացած՝ ամպերուն օդը կը չնչէ հիմայ :

ՌՕՄԷՅՕ .— Այսօրուան սև ճակատագիրը պիտի ծանրանայ ուրիշ օրերու վրայ ալ, նա կ'սկսի դժբաղդութիւնը . ուրիշ օրեր պիտի լրացնեն զայն :

ԹԻՊԱՆՏՕ ԵՆՆԷՆԷ կը հրէն :

ՊԵՆՎՕՂԻՑ .— Ահա կատաղի Թիպալտոն որ կը վերադառնայ :

ՌՕՄԷՅՕ .— Ինք ողջ է ու յաղթական, ու խնդճ Մերքուզիօ մեռած : Շրջահայեաց նորոգամտութիւն, զնա՛ թոխ մինչև երկինք, և զո՛ւն, հրացայտ մոլեղնութիւն, առաջնորդէ՛ զիս հիմայ : Դուն, Թիպալտո, որ վատ կոչեցիր զիս, ետ ա՛ռ այդ անունը

Մերքուզիօյի հողին տակաւին երկար ճամբայ ըրած չէ մեր զլուխներուն վերև, և քու հողույդ կ'սպասէ որ ընկեր ըլլայ իրեն : Պէտք է որ կա՛մ զուն, կա՛մ ես և կա՛մ երկուքս ալ իր հետն երթանք :

ԹԻՊԱՆՏՕ .— Դուն, եղիկի պատանի, զո՛ւն որ իր ընկերն էիր այս աշխարհի մէջ, զո՛ւն պէտք է որ ճամբայ ելլես իր հետ :

ՌՕՄԷՅՕ՝ սուրբ ֆաշիտի .— Սա՛ սուրն ահա պիտի լուծէ խնդիրը :

ԿԸ ԿՆՆԷՆԷ : ԹԻՊԱՆՏՕ Կ'ԵՆՆԷ Կ'ԵՆՆԷ :

ՊԵՆՎՕՂԻՑ .— Փախի՛ր, Ռօմէօ, հեռացի՛ր ասկէ . Թիպալտո մեռաւ ու ահա կը հասնին քաղաքայիք... : Այդպէս ապշած շուարած մի՛ մնար հոս : Եթէ բռնուիս՝ իշխանը մահուան պիտի դատապարտէ՛ զքեզ... : Մի՛ կենար, զնա՛, փախի՛ր :

ՌՕՄԷՅՕ կը շփոթէ :

ՔԱՂԱՔԱՅԻՔ ԴԵՆԷՆԷ կը հրէն :

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՂԱՔԱՅԻՑ .— Մերքուզիօն սպաննողն ո՛ւր փախաւ . ո՛ր կողմէն փախաւ մարդասպան Թիպալտոն :

ՊԵՆՎՕՂԻՑ .— Թիպալտոն կը հարցնես . ահա գետին փռուած է անկենդան :

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՂԱՔԱՅԻՑ .— Պարո՛ն, ե՛լ հետս եկուր . յանուն Իշխանին հնազանդէ՛ :

ԻՇԽԱՆԸ ԷՐ ԵՆՆԷՆԷ ԵՆՆԷՆԷ, ՄՈՆԴԱԿԷ, ՔԱՐՈՒԼԵԴ, ՏԻԿԻՆ ՄՈՆԴԱԿԷ, ՏԻԿԻՆ ՔԱՐՈՒԼԵԴ ԵՆՆԷՆԷ :

ԻՇԽԱՆԸ .— Ո՛ւր են այս կռուին պատճառ եղող անդամները :

ՊԵՆՎՈԼԻՍ.— Պերճաշուք իշխա՛ն, պատմեմ՝ ձեզ այս չարապետ կռուի բոլոր տխրագին պարագաները: (Թխալաջօյի դիակը ցուցնելով): Ահա՛ ան՝ որ սպաննեց ձեր ազգականը՝ Երիտասարդ Մերքուզիօն, ու յետոյ ինքն ալ Ռօմէօյէ սպաննուեցաւ:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵԴ.— դիակին վրայ խոնարհելով.—

Թխալաջօ... իմ եղբօ՛րս զաւակը... իմ սիրականն: Ի՛նչ չարաբաստիկ տեսարան. վա՛յ ինձ. սիրելի ազգականիս արիւնը թափեր է: Եթէ արդարասէր ես՝ իշխա՛ն, մեր արեան վրէժը լուծելու համար թափէ՛ Մոնղականց վատ արիւնը... Ո՛հ, իմ եղբօրորդիս, իմ սիրական եղբօրորդիս:

ԻՇԽԱՆ.— Պենվօլիօ, ո՛վ սկիզբ տուաւ այս արիւնահեղ կռուին:

ՊԵՆՎՈԼԻՍ.— Թխալաջօ՝ որ տապաստ ինկած է Ռօմէօյի ձեռք: Ռօմէօ հետն անուշութեամբ խօսեցաւ, զիտեղ տուաւ թէ ո՛րքան սնոտի վէճ մ'էր այն, և ձեր Մեծութեան կամաց հակառակ ըլլալն ալ յիշեցուց... Բոլոր այս բաներս թեպէտ անոյշ ձայնով, հանդարտ կերպարանքով ու ծնրադիր ազերսակուի մը խոնարհութեամբ ըսուած՝ չկրցան զստել Թխալաջօյի անսանձ մղեղմութիւնը, որ խուլականջ այս հաշտարար յորդորանքին՝ Մերքուզիօյի վրան իյնալով՝ անոր կուրծքին ուղղեց իր թուրին ծայրը: Մերքուզիօ՛ ինքն ալ կրակ ու բոց այս արիւնահեղ մենամարտին մէջ՝ թուրը թուրին դէմ կը բռնէ, մէկ ձեռքով ցրտաբեկ մահը կը խոտորէ ուղմաշունչ արհամարհանօք, և միւսով կը դարձնէ զայն Թխալաջօյի վրայ՝ որ հարուածն անոր կը վերադարձնէ ճարպիօրէն: Նոյն կէտին Ռօմէօ՝ Կեցե՛ք, բարեկամներ, բարեկամներ,

զատեցե՛ք կը գոչէ բարձրաձայն, և իր արտասանած խօսքերէն աւելի արագ շարժումով՝ կռուողներուն մէջտեղը կը նետուի՝ թեթեաշարժ բազուկովը վա՛ր խոնարհեցնելով երկու մահառիթ թուրերուն ձայրերը: Այս միջոցին՝ Թխալաջօյի մէկ նենգաւոր սրահարուածը Ռօմէօյի թևին տակէն անցնելով՝ կտրիճ Մերքուզիօն կը զրաւէ կեանքէ, և ինք՝ Թխալաջօ՝ կը ձգէ կը փախչի: Մէյ մ'ալ յանկարծ ետ կը դառնայ ու կ'իյնայ Ռօմէօյի վրայ՝ որու սրտին մէջ վրէժխնդրութեան խորհուրդը ծնած էր: Փայլակի արագութեամբ կը յարձակին իրար վրայ, ու ես զանոնք զատելու համար տակաւին թուրս չքաշած՝ Թխալաջօ կ'իյնայ դիաթաւալ, և Ռօմէօ ալ կը փախչի: Ահա ա՛յս է ճշմարտութիւնը, պերճաշուք իշխան, և մեռնի՛ Պենվօլիօ և թէ գործն այսպէս չէ:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵԴ.— Այս մարդն ազգական է Մոնղականց, և ազգակցութիւնը սուտ խօսիկ կուտայ իրեն. ըսածները ճշմարիտ չեն: Անոնցմէ քսանի չափ անձինք մասնակցեր են այս աղէտաւոր կռիւին, այդ քսանն ալ միացեր են մէկ հօգի մը սպաննելու համար: Արդարութիւն կը խնդրեմ, իշխան, չնորճէ՛ այդ արդարութիւնը. Ռօմէօ սպաննեց Թխալաջօն, ուրեմն այժմ է որ մեռնի Ռօմէօ:

ԻՇԽԱՆ.— Այո՛, Ռօմէօն սպաննեց զԹխալաջօ, այլ Թխալաջօն ալ սպաննեց զՄերքուզիօ. ո՛վ պիտի վճարէ ինձ Մերքուզիօյի աշխարհի սիրելի կեանքին գինը:

ՄՈՆԴԻՍԿԷ.— Պերճաշուք իշխան, վճարողը այժմ է որ Ռօմէօն ըլլայ, զի նա բարեկամ էր Մերքուզիօյի, իր յանցանքն ա՛յն է որ վերջացուց բան մը՝ զոր

ԻՇԽԱՆ. — Եւ այդ յանցանքին համար կը դատապարտեմ զինք անմիջական աքսորի։ Զեր թշնամութեանց երեսէն հ'ս ալ ունեցայ զժրադուլութեանց բաժինը. ազգականիս արիւնը թափուեցաւ ձեր վայրագ կռիւներուն պատճառով. ուստի ա'յնպիսի ծանր պատիժ պիտի տամ ձեզի՝ որ դուք ամէնքդ ալ զղջաք ինձ առթուած զժրադուլութեան համար։ Խուլ պիտի ըլլամ ջատագովութեանց, չքմեղանաց. արցունք, աղաչանք չպիտի կրնան ձեր յանցանքները մոռցնել. ուստի այս միջոցներն մի՛ ի գործ դրէք ի դուր։ Թող Ռօմէօ անմիջապէս ձգէ ելլէ մեր քաղքէն. եթէ երբէք Վերոնայի մէջ գտնուի նա՝ այդ գտնուած ժամը վերջինն ըլլայ իրեն համար... Վերցուցէ՛ք սա մնեալը, և հրազանդեցէ՛ք մեր հրամանին։ Մարգարտան զթուլութիւն մ'է այն՝ որ ներողութիւն կը չնորհէ մարդասպանին։

4'6.66 :

SUBJECT: C.

ԺԻՒԼԻԷԴԻ ՍԵՆԵԱԿԸ

ፊተኩረቱኑ ከጥ ሆኖ ሲጸና .

ԺԻԼԷԻԿԻ.— Ո՛ր, բողոտն նժոյգնե՛ր, դէպ ի փե-
րտս ընակարանն ետ զարձէ՛ք արչաւաստոյր. եթէ ձեզ
առաջնորդ ըլլար Փայետոն՝ զձեզ մտրակելով դէպ ի

արևմուտք՝ մուժթ գիշերը պիտի բերէր արդէն... : Տարածէ՛ քու թանձրախիտ վարագոյրդ , ո՛ր ցայդ սի-
րածին . վախստեայ ցերեկի աչքերը թող փակուին ,
ու Ռօմէօ թեւերուս մէջ ցատքէ աչքերէ անտես և ան-
նշմար : Տարփաւորք իրենց չնորհներու փայլով կրնար
տեսնել ըստ բաւականի՝ զիրար սիրելու համար , և՛
եթէ կոյր է սէրը՝ այդ պատճառաւ աւելի ևս կը յար-
մարի գիշերուան մութին հետ... : Հասի՛ր , երեկո՛յ
վահաչուք , պարզազգեստ սեւադղեաց օրօրունի՛ , քու
սեւաթոյր վերարկուով ծածկէ՛ իմ այտերս չառագնող
անընտել արիւնք , մի՞նչև որ վահերոտ սէրը՝ աւելի
համարձակութիւն գտած՝ սրբութիւն միայն տեսնէ
սիրոյ դոհացումին մէջ : Հասի՛ր , գիշեր , եկո՛ւ , Ռօ-
մէօ , եկո՛ւ , դու լոյս ի գիշերի՛ որ երբ կը հանիս
խաւարի թեւերուն վրայ՝ աւելի սպիտակաւալ կե-
րեկս քան նորատեղաց ձիւնն՝ ագռաւի թիկանց վը-
րայ : Եկո՛ւ , սիրուն գիշեր , եկո՛ւ սիրարժարծ մօայ-
լերես գիշեր , տո՛ւր ինձ իմ Ռօմէօս : Եթէ՛ երբէք օր
մի՛ իմ սիրական Ռօմէօս վախճանի՝ ա՛ռ դայն ու ման-
րելով պզտի աստղեր չինէ՛ , որոնցմով երկնից երեսը
ա՛յնքան լուսաւոր ու պայծառ պիտի երևայ՝ որ բո-
վանդակ տիեզերք քեզ սիրահարած՝ արեւու համաս-
փիւռ լոյսին երեսը նայող չափաւ ըլլայ... : Ո՛հ , սի-
րոյ սրալատ մը գնեցի ևս , այլ տակաւին չտիրացայ
անոր , ու ոչ ալ զիս գնողն տիրացաւ ինձի : Օ՛ր
ծանրատագրուել , ա՛յնքան երկար կերեկս ինձ՝ որ-
քան տօնի մը նախորդ գիշերը կերկի մանկան՝ որ
նոր լաթեր ունի հագնելիք ու տակաւին չկրնար հագ-
նելի... : Ո՛հ , ահա կուգայ դայեակս :

USUSNHE ԿԷ ԳԻԷ ԴԵՄԷԼԵՅ ԵԶՊԵՐԷԷ:

ՍՏՆՏՈՒ. — Այո՛, թափեց, թափեց թիպալտոյի
ալիւնդ:

ԺԻԻԼԻԵԴ. — Ո՛ճ սիրտ՝ պահուած ծաղկուն
դէմքի տակ. հրէշ մը, վիշտայ մը ասանկ չքնաղ ան-
ձաւի մը մէջ կը բնակի՝ հղեր: Գեղաղէմ՝ բունաւոր,
հրեշտակաւսիլ սատանայ, աղաւնիկետէր աղուաւ,
դաշխոտղխող գառն, անարգ նիւթ երկնատեսիլ,
պաշտելի ձեւի տակ գարշելի էակ, գեհնապարտ սուրբ,
աղնուաշուք ապիրատ: Որո՞ւ ուրեմն սահմանած էիր
դժոխքը, ո՞ր բնութիւն, երբ դեւ մը հողին սքանչելի
մարմնոյ մը մահկանացու զրախտին մէջ կը պարիա-
կէիր: Տեսնուած է երբէք գիրք մ'այսքան չքիղ կաղ-
մուած, և որ սյսքան անարգ պարունակութիւն ու-
նենայ: Սփսո՛ս, նենգութիւնն ալ ասանկ հոյակապ
պալատ մը կը բնակի՝ հղեր:

ՍՏՆՏՈՒ. — Էրիկ մարդոյ վստահիլ չըլար. ո՛չ
պատիւ ունին ոչ հաւատարմութիւն. ամէ՛նքն ալ
երդմնադրուծ, ամէ՛նքն ալ սրիկայ, ամէ՛նքն ալ կեղ-
ծաւոր: Ո՛հ, Աստուած իմ: (Թիկնաթոռի մը վրայ
կ'իյնայ): Պետրոսն ո՛ւր է: Ո՛ւր ես, Պետրոս, չո՛ւտ,
քիչ մ'օղի հասցո՛ւր ինձի: Այս վիշտերը, այս ցաւե-
րը, այս դժբաղդութիւնները ժամանակէ յառաջ պիտի
պառաւջնեն զիս...: Սմոթ քեզ, Ռօմէօ. երեսդ սև
ըլլայ:

ԺԻԻԼԻԵԴ. — Բերանդ պապանձի՝ որ ատանկ բան
չըսես Ռօմէօի համար, նա ծնած չէ որ երեսը սև ել-
լէ: Սմօթը ամօթահար կը մնայ անոր ճակտին վրայ
երեւալու. անոր ճակատն աթոռ մ'է՛ ուր պատիւը
կրնայ պսակուիլ իրրեւ միակ վեհապետ տիեզերքի:
Ի՛նչ հրէշ մ'էի ես որ կը թշնամանէի զինք:

ՍՏՆՏՈՒ. — Զարմիկդ սպաննողին համար կրնաս
բարի խօսիլ աղջիկ:

ԺԻԻԼԻԵԴ. — Կրնամ դէշ խօսիլ էրկանս՝ գլխա-
ւորիս համար: Ո՛հ, խեղճ ամուսինս, ո՞ր լեղուն պի-
տի գուլէ անուշո՞ւ երբ ես՝ քու հարսդ երեք ժամէ
հետէ՝ կը նշաւակեմ՝ զայն: Սակայն ինչո՞ւ զարմիկս
սպաննէիր, անօրէ՛ն: Է՛հ, եթէ այդպէս չըլլար՝ այդ
անօրէն զարմիկը պիտի սպաննէր իմ ամուսինս...:
Ե՛տ, ե՛տ գացէք, խօլ արցունքներ, դարձէ՛ք դէպ ի
ձեր բնական ակնը. չիթերու այդ տուրքը վշտի կը
վերաբերի միայն, և դուք սխարմամբ կ'ընծայէք զայն
ուրախութեան: Ամուսինս ողջ է՝ զոր Թիպալտօ
կ'ուղէր սպաննել, իսկ Թիպալտօ՝ որ կ'ուղէր զան
սպաննել՝ մեռած: Այս մտածումս միտիթարական չէ՞
միթէ. ինչո՞ւ ուրեմն արցունք թափեմ...: Միայն
թէ բառ մը կայ Թիպալտօյի մահէն յոռեղոյն՝ որ ա-
րիւնս ցամքեցուց: Կ'ուղեմ, կը փափաքիմ մտքէ հա-
նել այդ աղէտաւոր բառը, բայց, աւանդ, յիշողու-
թեանս վրայ կը ծանրանայ սոյն, ինչպէս մահացու
մեղք մը կը ծանրանայ զայն գործողին հոգեոյն վրայ:
Թիպալտօ մեռաւ ու Ռօմիօ... ւստորուեցաւ: Այդ
ւստորուեցաւ բա՛ռը միայն աւելի դառնագոյն է քան
բիւր Թիպալտօներու մահը: Մեծ դժբաղդութիւն մ'էր
Թիպալտօյի մահը, և բանը պէտք էր հող մնար: Եթէ
դառնակսկիծ աղէտը կ'ախորժի ընկերութենէ՝ եթէ
պէտք ունի ուրիշ աղէտներէ իրը չբաղիր իրեն՝ ինչո՞ւ
ձձմարս Թիպալտօն մեռաւ ըսելէ ետք՝ չաւելցուց նաւ՝
հայրդ ալ, մայրդ ալ, եւ կամ՝ հայրդ ու մայրդ ալ
մեռան. այս խօսքս սուլորական կսկիծ մը պիտի յա-
րուցանէր սրտիս մէջ: Սակայն Թիպալտօն մեռաւ ը-
սելէն ետք՝ իրը պահեաւ վաշտ մ'երեսն հանել Ռօ-
միօն ւստորուեցաւ, այս խօսքս արտաւանդը մի-

այն սպաննել՝ խողխողել է թէ՛ հայր, թէ՛ մայր, թէ՛
Թիպալտո, թէ՛ Ռոմէօ և թէ՛ Ժիւլիէզ։ Ռոմէօ ափ-
ստուեցաւ. ո՛չ վերջ, ո՛չ չափ, ո՛չ սահման, ո՛չ կո-
պար կայ այս մարդախոշոյ բառիս մէջ. չկայ ձայն՝ որ
կարենայ արտայայտել այդ աղէտը...։ Հայրս, մայրս
ո՛ւր են, ծծմար։

ՍՏՆՏՈՒ.— Թիպալտոյի դիակին քովն են. կուլան
ու կ'ողբան. եթէ կ'ուզես՝ իրենց մօտ տանիմ՝ դքեզ։

ԺԻՒԼԻԷԴ.— Իրենց արշուէնքներով անոր վէրքե-
րը կը լուան. երբ չորնան իրենց արտասուքները՝ ես
իմիներս Ռոմէօիս աքսորին համար պիտի թափեմ,
վերցո՛ւր մէջտեղէն սա չուանները...։ Խնդ՛՛ երա-
ւան, դուն ալ յօստախար մնացեր ես ինձի պէս, քան-
զի աքսորուեցաւ Ռոմէօ, նա որ դքեզ պիտի դոր-
ծածէր մինչև ինձի հասնելու համար։ Պատի՛ր յոյս.
կոյս աղջիկս՝ կոյս և այլի՛ մեռնիմ պիտի։ Գնա՛՛ աս-
կէ, դայեակ. սա չուաններն ալ մէկտեղ ա՛ռ։ Ես իմ
առագաստս կը մտնեմ. աւանդ, մահը պիտի տիրա-
նայ ինձ ու չէ թէ Ռոմէօս։

ՍՏՆՏՈՒ.— Գնա՛՛ սենեակդ քաշուէ՛. ես հիմայ
կը գտնեմ Ռոմէօն ու քեզ կը խրկեմ...։ Գիտեմ ա-
նոր ո՛ւր ըլլալը...։ Կը լսե՛ս. Ռոմէօդ այս գիշեր հոս
պիտի ըլլայ։ Նա Հայր Լօրենցօյի խցիկը պահուած է,
հիմայ կ'երթամ կը գտնեմ զինք։

ԺԻՒԼԻԷԴ.— մաստի մը հանելով մասէն.— Ո՛հ,
Աստծու սիրուն գնա՛՛, ծծմար, դա՛իւր հաւատարիմ ամու-
սինս, տո՛ւր սա մատնին իրեն, և ըսէ՛ որ մեկնելէ
յտուած դայ իմ վերջին բարեկեցութիւնը ընդունի։

Կ'եւէն։

ՏԵՍՏԻՄՈՆ Գ.

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆԶՈՅԻ ԽՑԻԿԸ

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆԶՈ ԵՒ ՌՕՄԷՅՈ կը մեկնեն.

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆԶՈ.— Եկո՛ւր, Ռ. մէօ, եկո՛ւր, ահա-
ւոր մարդ. մօրմոք ու կսկիծ սիրահարեր են քեզ, դու
նշանուած ես դժբաղդութեան հետ։

ՌՕՄԷՅՈ.— Ի՛նչ նոր լուր, հայր իմ. ի՛նչ եղած է
իշխանին վճիռը. ի՛նչ է այն նոր վիշտն ու ցաւը՝ զոր
ես չեմ ճանչնար դեռ և որ հետս բարեկամութիւն կա-
պել կ'ուզէ։

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆԶՈ.— Դու, որդեակ, սուրբ ես ար-
դէն այդ տխուր ընկերութեան. իշխանին վճիռը բերի
քեզ։

ՌՕՄԷՅՈ.— Եւ ի՛նչ վճիռ տուած կրնայ ըլլալ իշ-
խանը՝ որ մահուան վճռէն աւելի քաղցր ըլլայ։

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆԶՈ.— Մ'եւի գթոտ դատապարտու-
թիւն մ'ելաւ բերնէն. չէ թէ մարմնոյ մահ ալ մարմնոյ
աքսոր վճռեց նա։

ՌՕՄԷՅՈ.— Ահա, ի՛նչ կ'ըսես, հայր իմ, աքսոր մի.
Աստծու սիրոյն մահ վճռեց ըսէ՛։ Աքսորը չա՛տ ու
չա՛տ աւելի ահաւոր է քան թէ մահը։ Ո՛հ, մի՛ տար
ինձ աքսորի անուն։

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆԶՈ.— Իշխանին հրամանաւ այսօր-
ուընէ աքսորուած ես Վերոնայէ. համբերութիւն ըրէ՛,
աշխարհ լայն է և ընդարձակ։

ՌՕՄԷՅՈ՝— Վերոնայի պարխաներէն դուրս չկա՛յ աշխարհ ինձի համար. եթէ կայ՝ քաւարան, տանջանք ու նոյն իսկ գեհեմանն է: Վերոնայէ աքսորուիլն աշխարհէ աքսորուիլ ըսել է, և աշխարհէ աքսորն ալ ինձի համար մահ է. ուրեմն աքսորը մահ է կեղծ անուան մը տակ: Մահն աքսոր անուանելով՝ ոսկեղէն տապարով կը կտրես գլուխս, ու կը ժպտիս տուած ահուկի հարուածիդ վրայ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՈ՝— Մահացու մեղք կը դործես, ո՛ր ապերախտ: Մեր օրէնքի համեմատ, մահ էր քու յանցանքիդ պատիժը, այլ բարեգութ իշխանը՝ ի շընորհս քեզ կամակորեց օրէնքը, ու մահուան սև բառին տեղ աքսորը դործածեց: Ըրածը մեծ շնորհ մ'էր, և դուն չես զգար այդ բանը:

ՌՕՄԷՅՈ՝— Տանջանք է այդ և ոչ շնորհ՝ ինչպէս դու կ'անուանես զայն. Հո՛ս կը բնակի ժիւլիէդ, ըսել է հո՛ս է երկինք: Շուռն, մուկ, կատու, ամենէ անարդարարածն անդամ հոս արքայութեան մէջ ապրի՛ն և անոր հրեշտակային երեւոյ վայելին, և Ռօմէօ չկարենայ տեսնել զայն: Դիասուռն ճանճերն աւելի երջանիկ են քան Ռօմէօ, աւելի հարուստ, աւելի պատուաւոր՝ որ կրնան սիրական ժիւլիէդիս սպիտակափայլ սքանչելի ձեռքին վրայ հանդիլ, և անմահական համբոյր մը քաղել անոր կարմրաբար չրթանց վրայէն՝ որք իրենց կուսական անրիժ ողջախոհութեան մէջ աւելի ևս կը շառաղնին կարծելով մեղք դործած ըլլալ անոնց համբոյրներով: Իսկ Ռօմէօ տարադիր, աքսորակա՛ն՝ չկրնա՛ր ընել զայդ: Սմնառոյնի ճանճն ունի այդ երանութիւնը, իսկ ևս՝ տարաբաղդօ՝ չունի՛մ, բարէ: Ճանճը ազատ է, ևս՝ աքսորուած: Ու կ'ըսես թէ

մահ չէ՛ աքսորը: Ըսէ՛ ինձ, հայր իմ, չէ՛ր տրամադրեր սողոսկուն թոյն մը, ձեռքդ չկար սայրասուր զանակ մը, արագահաս մահուան օրեւէ դործի մը և զիս սպաննելու համա՛, աքսոր բա՛նն ունէիր միայն՝ որ ամենէ անարդն էր ու վատուէրը: Աքսոր. այդ բանն, հայր իմ, գեհեմապարտ հոգիները դործ կ'ածեն, ու կ'արտաբերեն զայն քառմենի ոռնուհներու մէջ: Ի՞նչպէս սիրող յառաջ կ'երթայ, դուն՝ քահանայ, դուն՝ հոգեւոր խոստովանահայր, դուն որ արձակում կուտաս մեղաց ու դքեղ բարեկամ կը ճանչնաս ինձ, տրորել ճղմիլ հոգիս այդ «աքսոր» անդուլթ բառով:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՈ՝— Լսէ՛ ի՛նչ պիտի ըսեմ, ո՛ր խելագարդ սիրոյ:

ՌՕՄԷՅՈ՝— Ո՛հ, նորէն աքսորի խօսք չպիտի ընես ինձ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՈ՝— Այդ բառէն անագիկի մնալու համար զրահ մը պիտի տամ քեզ. փիլիսոփայութիւնը՝ ձախողութեան այդ անուշակ կաթը՝ քեզ զօրաւիգ պիտի ըլլայ աքսորիդ մէջ:

ՌՕՄԷՅՈ՝— Դարձեալ աքսոր...: Գետինն անցնի քու ողորմելի փիլիսոփայութիւնդ: Եթէ չկրնար ժիւլիէդ մը շինել, քաղաք մը տեղափոխել, իշխանի մը վճիռը տապալել, մի՛ ըներ ինձ անոր խօսքն: Բանի մ'օգուտ չունի, դանդ մ'իսկ չարժէր այն:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՈ՝— Ո՛հ, կը հասկնամ, խենթն ա՛կանջ չունի խելու:

ՌՕՄԷՅՈ՝— Եւ ոչ ալ իմաստունն աչք՝ տեսնելու:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՈ՝— Օ՛հ, վիճե՛նք հանդարտօրէն քու կայութեանդ վրայ:

ՌՕՄԷՕ. — Դռն, հայր իմ, չես կարող չզգացած մէկ բանիդ վրայ խօսիլ: Եթէ ինձ պէս երիտասարդ սիրած ըլլայիր ժիւլիէզը, եթէ ժառանգ մ'ամուսնացած՝ սպաննէիր Թիւլիէզը, եթէ ինձ պէս ըլլայիր խելացնոր խելայիդ, ըլլայիր վտարաճի՛ աշն ատեն կըրհայիր խօսիլ, աշն ատեն կըրհայիր մագերդ փետրտել, և տարածուիլ գետին՝ ինչպէս կ'ընեմ ես հիմայ, գերեզմանիս չափն առաջէն աննկու համար:

Կը կ'է գետին կ'է՛յ: Դռն կը շարժէ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՕ. — Ե՛լ, ոտք ե՛լ, դուռը կը զարնեն... Գնա՛ պահուըտէ՛, սիրելի ՌՕՄԷՕ:

ՌՕՄԷՕ՝ միեւնոյն դիմելով մէջ. — Ո՛հ, չեմ պահուըտիր. միայն թէ իմ ցաւագին հառաչանքներ չուրջս ամպ մը ձեւացնելով՝ զիս անտես ընեն խուզարկու աչքերէ:

Դռն-ը կը շարժէ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՕ. — Ձեռն լսիր. ինչպէս կը զարնեն դուռը... Ո՞վ է ան... Ե՛լ, ՌՕՄԷՕ, պիտի բռնուիս... Հապա՛, ոտք ե՛լ, վազէ՛ աշխատանոցս մօտէր: (Նորէն կը զարնեն): Հիւ՛ս՛յ, հիւ՛ս՛յ... Տէր Աստուած, ի՛նչ խենթութիւն է աս... (Նորէն կը զարնեն): Եկա՛յ, եկա՛յ: Ո՞վ ասանկ ուժգին կը զարնէ: (Դեպ ի դուռ երթալով): Ո՞վ էս, ուստի՞ կուգաս, ի՛նչ կ'ուզես:

ՍՏՆՏՈՒ. — Բացէ՛ք, բացէ՛ք դուռը որ մտնեմ, ու գալուս պատճառը հասկցնեմ: Ժիւլիէզ տիրուհւոյս կողմէն կուգամ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՕ՝ դուռը բան չով. — Բարի եկար ուրեմն:

ՍՏՆՏՈՒ, կը շարժէ:

ՍՏՆՏՈՒ. — Ո՛հ սուրբ հայր, ըսէ՛ ինձ, սուրբ հայր, ո՛ւր է տիկնոջս նոր փեսան, ո՛ւր է ՌՕՄԷՕն:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՕ. — Ահա գետին թաւալած է՝ արցունքներու մէջ ողողուն և իր վշտովը հէք ու նկուն:

ՍՏՆՏՈՒ. — Ո՛հ, տիրուհւոյս վիճակը, ճիշդ անոր վիճակը:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՕ. — Ո՛հ, տարաբա՛ղ ճամակրու թիւն. ո՛հ, դառնակիւն վիճակ:

ՍՏՆՏՈՒ. — Այո՛, ան ալ ճիշդ ասոր նման թաւալած է գետին՝ ողբալով ու լալով, լալով ու ողբալով: (Դեպ ի ՌՕՄԷՕ կը խոնարհի): Օ՛հ, ոտք ելի՛ր, ոտք ելի՛ր նայիմ. ժիւլիէզի սիրոյն համար ըլլայ, անոր անուշիկ սիրոյն համար ըլլայ՝ ոտք ելի՛ր, կ'ըսեմ: Ինչո՞ւ ատանկ սեւ յուսահատութեան մէջ իյնաս:

ՌՕՄԷՕ՝ իբր ընդոս կանգնելով. — Դայեակ, դժուար էս:

ՍՏՆՏՈՒ. — Ո՛հ, պարո՛ն ՌՕՄԷՕ, պարո՛ն ՌՕՄԷՕ... Ի՛նչ է ադ. ամէնուս վերջը մահ է, ճար չկայ:

ՌՕՄԷՕ. — Ժիւլիէզի վրայ չէիր խօսիր. ըսէ, ի՛նչ վիճակի մէջ է իմ սիրուհիս. ի՛նչ կը մտածէ, ի՛նչ կ'ըսէ. ապիրատ մարդասպանի մը տեղ չընե՛ր զիս՝ որ իր մերձաւոր ազգականին արեամբ պղծեցի մեր նորածն երանութիւնը: Ո՛ւր է ինք, ի՛նչպէս է. երեսը պահած տիկինս ի՛նչ կ'ըսէ մեզմէ երես պահող անասն սիրոյ մասին:

ՍՏՆՏՈՒ. — Բան մը չըսիր, այլ կուլայ ու կ'ողբայ. մէկ նայիս՝ անկողնոյն վրայ կը նստուի, մէկ կ'ելլէ յանկարծ ու թիւլալտօ՝ կը կանչէ, ու ՌՕՄԷՕ՝ պոռալով նորէն կը փռուի կիցնայ:

ՌՕՄԷՕ. — Որպէս թէ անունս՝ մարդաստուգ հրացանէ մ'արձակուած՝ սպաններ զինք, ինչպէս այդ անունը կրողին անխնայարտ ձեռքն իր ազդականը սպաննեց...: Ռ'հ, ըսէ՝ ինձ, հայր պատուական, այս կմախքին ո՞ր անարգ մասին մէջ օթեանսմ է անունս. ըսէ՝ կ'աղաչեմ, որպէս զի քանդեմ բնաջինջ բնեմ՝ այդ քստմնելի որջը: (Սաւրը կը փաշէ խնկրեմ վարկու համար. դայեակը զինքն կ'առնէ ձեռքէն):

ՀՅՅՐ ԼՈՐԵՆՉՕ. — Ռօմէօ՝, չուտ, քաջէ՝ անյուսութենէ չարժող այդ ձեռքը: Մա՞րդ ես դու. ձեզ ու կերպարանքդ այո՛ կ'ըսէ, այլ կանաչի են այդ թափած արդունքներդ, և քու վայրագ չարժուածք գազանի մը բանաղուրկ մոլեգնութիւնը կը յայտնէ միայն: Զիս չուարման մէջ կը թողուս, ո՛ր կի՛ն անչնոր՝ զոր տեսնողը մարդ պիտի կարծէր. գաղա՛ն հրէշային՝ զոր տեսնողը թէ՛ մարդ պիտի կարծէր ու թէ՛ կին...: Կարգս վկայ, աւելի լաւ դադարաւոր ունէի քու վրայ, քու չտախտութեանդ, քու ոյ՛րիդ, քու հողւոյդ վրայ: Հերիք չէր որ սպաննելի թխալտոն, հիմայ ալ երբ ինքզինքդ սպաննել կ'ուզ'ս, և քու անձիդ դէմ խիստ զենեկաւարտ ատելութիւն մը ցուցնելով՝ սպաննել նաեւ այն կինն՝ որ քեզմով կ'ապրի միայն: Էր այս թշնամանքը քու կեանքի, երկնքի ու երկրի դէմ: Կեանք, երկինք ու երկիր միացած են ի քեզ, և դու կ'ուզես հրաժեշտ տալ այդ երեքէն միանգամայն: Ամօթ, ամօթ. դուն սեւերես կը թողուս անձդ ալ, սէրդ ալ, խեղքդ ալ: Դուն ինչքերով թաթաւուն վախճառու՝ այդ ինչքերէն և ո՛չ մէկուն օրինաւոր կիրառութիւնը կ'ընես. կիրառութիւն՝ որ պատիւ պիտի բերէր քու անձիդ, քու սիրոյդ ու քու խելքիդ:

Ազուատ'ով անձդ մօմէ պատկեր մ'է՝ միայն՝ զո՛ւրկ այրական կորովէ. երդուընցած թանկադին սէրդ անարգ ուխտագանցութիւն մ'է՝ սպաննելի այն զեղաչնոր՝ արարածին՝ զոր ի բոլոր սրտէ ուխտած էիր սիրել. խեղքդ՝ այդ զարդը գեղեցկութեան ու սիրոյ՝ անոնց երկութիւն ալ առաջնորդն է քայլամուրը. ինչպէս ձախաւեր զինուորի մը վառօղը՝ կրակ կ'առնէ այն՝ քու խիստ ազդուութեամբ, և փոխանակ պաշտպանելու՝ կը խեղէ զքեզ ու կը հաչմէ: Օ՛ն, արթնցիր, մա՛րդ, ժիւլիէդ ողջ է, այն սիրական ժիւլիէդը՝ որու համար հոգի կուտայիր ասկէ յառաջ. քեզի համար երանութիւն ու բաղդ չէ՝ այդ: Թխալտո՛ւ կ'ուզէր մեռցնել զքեզ, դուն թխալտոն մեռցուցի: Քեզի համար երանութիւն ու բաղդ չէ՝ այդ: Երկնքը՝ որ քեզ մահ կ'սպառնար, հետք կը բարեկամանայ և վճիռը աքսորի կը բարեփոխէ. քեզի համար բանութիւն ու բաղդ չէ՝ այդ: Դիտուդ վրայ կը տեսնան օրհնութիւնք. բաղդն իր ամենէ փառաւոր զարդօրանքները զրած՝ կը դարստաւ զքեզ, բայց դուն չ'ապագած երես առած ազդիւն մը նման զեզ ու մոլոս՝ կը դժգմիս (to pout) թէ՛ երջանութեան ու թէ՛ սիրոյ դէմ: Զգո՛յճ, զգո՛յճ, Ռօմէօ, այս ընթացքով կ'մեռնի մարդ եղկելի ու թշուառ: Հապա՛, վազէ՛ գնա՛ սիրականիդ քով՝ ինչպէս խօսք ըրեր էիք, ելի՛ր իր սենեակին ու մխիթարէ՛ զինք. բայց հող տա՛ր չե՛նալ հոն մինչև այն ժամն՝ ուր գիշերապահներու հսկողութիւնը կ'սկսի, ինչու որ ետքը չես կրնար Մանդուա երթալ՝ ուր պիտի մնաս մինչև որ պատահ ատիկի՝ զտեսնեք ամուսնութիւնդ յայտնելու, ձեր գերդաստաններն հաշտեցնելու և իշխանին ներողութիւնը ձեռք բերելով՝

գրեզ նորէն վերոնա դարձնելու: Այն ժամանակ բիւրասպատիկ աւելի ուրախութեամբ պիտի գաս հոս՝ քան որչափ տրտմութեամբ կը մեկնիս հիմայ...: Դուն, դայեակ, առջեւէն գնա՛, բարե ըրէ՛ տիկնոջդ, և ապապրէ՛ իմ կողմէս որ կանուխէն բոլոր անկողինները անկողին խրկէ. արդէն իրենց կսկծալի ցաւոց պատճառաւ պէտք ունին հանգստեան...: Ռամէօն ալ ետեւէդ կը հասնի:

ՍՏՆՏՈՒ.— Ո՛հ, ինչպէս գեղեցիկ կը խօսիս սուրբ հայր. խա՛չ վկայ, սիրտս կ'ուզէ հոս նստիլ բոլոր գիշեր՝ քու բարե խրատներդ լսելու համար: Ախ, ինչ աղէկ բան է եղեր գրող կարդացող ըլլալը: (Ռամէօյին): Ժիւլիէղին պիտի ըսեմ որ քիչէն պիտի գաս, այնպէս չէ՞:

ՌՕՄԷՅ.— Այո՛, անանկ ըրէ՛, և ըսէ՛ սիրականիս որ պատրաստուի զիս յանդիմանելու:

ՍՏՆՏՈՒ.— Ի գէ՛պ. ահա՛, պարոն, մատնի մը՝ զոր ապապրեց քեզ յանձնել. այլ չո՛ւտ, վազէ՛, զի ուշ է ժամանակը:

ՌՕՄԷՅ՝ մասնին դնելով.— Ո՛հ, սրտիս ինչպիսի սփոփանք տուաւ այս մատնին:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՅՕ.— Է՛հ, ե՛լ գնա, գիշեր բարե: Լաւ ուշադրութիւն ընես, ատի՛է կախեալ է բոլոր բաղդդ. ինչպէս ըսի՝ նայէ՛ որ գիշերապահներու հսկողութիւնը չսկսած՝ վերոնայէն ձգես ելլես, և կամ լուս - մօտ փախչիս ծաղտուն ու անծանօթ: Գնա՛ Մանդուա բնակէ. ես ատեն ատեն կը դտնեմ քու ծառադ ու անոր ձեռքով կ'իմացնեմ քեզ քու մասիդ պատահած ամէն նպաստաւոր անցքերը...: Տո՛ւր ձեռքդ նայիմ, ժամանակն ուշ է. երթա՛ս բարով. Տէ՛ր ընդ քեզ:

ՌՕՄԷՅ՝.— Պատուակա՛ն հայր, եթէ ամէն ուրախութենէ գերիվեր ուրախութիւն մը չի կանէ՛ր զիս՝ ցաւ պիտի ըլլար ինձ այսչափ շուտ ձեր քովէն հեռանալ: Ծառայ սուրբ կարգիդ:

Կ'ԵԼԷՆ:

ՏԵՍԵՐԱՆ Դ.

ՔԱՐՈՒԼԵԴԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

ՔՐԻՐՈՒԼԵԴ, ՏԻԿԻՆ ՔԱՐՈՒԼԵԴ ԵՒ ՊԱՐԻՍ կը մտնեն.

ՔԱՐՈՒԼԵԴ.— Այս միջոցիս այնքան ձախորդ անցքեր պատահեցան՝ որ մեր աղջկան հետ չորհրդով խօսք մ'ընելու ժամանակ չունեցանք: Ի՞նչ ըսեմ, ժիւլիէղ սաստիկ կը սիրէր իր Թիպալտօ գարմիկը, ինչպէս ես ալ կը սիրէի...: Այլ ի՞նչ ընես. միթէ ամէնքս ալ մեռնելու համար չ'ենք ծնած: Հիմայ ուշ է ժամանակը. աղջիկս ա՛լ այս գիշեր վար չիջնա՛ր: Աւելորդ է ըսել որ եթէ ձեր ազնիւ ընկերութիւնը չըլլա՛ր՝ ես ինքս ասկէ ժամ մը յառաջ անկողին պիտի գտնուէի:

ՊԱՐԻՍ.— Իրաւունք ունիք. այսպիսի դժբաղդ պարագաներու մէջ ամուսնութեան խօսք չըլլար: Գիշեր բարե, տիկին, սիրոյ բարեներս մատուցէ՛ք օրտորդին:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՐՈՒԼԵԴ.— Սիրով, պարոն, և վաղը

առտուռ կանուխ ալ իր միտքը կ'իմանամ: Այս գիշեր իր վշտին մէջ փակուած է նա:

ՔԱՅՈՒՆԻՆԻՆ՝ Պարխը կանչելով.— Աղնուական Պարխ, ևս աղջկանս չարացուցած՝ իր կողմէ սիրոյ խօսք կուտամ: Կը կարծեմ կամ մանուսնդ աներկբայ եմ թէ նա ամէն պարագայի մէջ իմ խօսքս կը բռնէ...: Ամուսինս, դուն անկողին մանկէ յառաջ դնա՛ անգամ մը տե՛ս զինք, հասկցու՛ր իմ Պարխ զաւակիս սէրը, ու նաեւ ըսէ՛ իրեն՝ կը լսե՛ս, թէ այս չորեքշաբթի... բայց կեցի՛ր, ի՛նչ է այսօր:

ՊԱՐԽ.— Այսօր երկուշաբթի է, տէր իմ:

ՔԱՅՈՒՆԻՆԻՆ՝.— Երկուշաբթի մի. է՛հ, ուրեմն չորեքշաբթին խիստ չուտ եղած կ'ըլլայ...: Ըսէ՛ իրեն թէ հինգշաբթի այս աղնուական Կամսին հետ պիտի պսակուի: Կրնա՞ս մինչև հինգշաբթի պատրաստուիլ. այսպիսի արագանաս պսակէ մը զո՛հ կ'ըլլա՞ս: Մեծ հարկիք չընենք, մէկ կամ երկու բարեկամ բաւական է, ինչու որ Թիպալտոյի սպաննուիլը շատ ժամանակ չէ: Եթէ մեծ ուրախութիւններ կատարենք՝ պիտի ըսեն թէ մեր աղգականին մահը հոգ չենք ընել. անոր համար հինգ — վեց բարեկամներ կը բաւեն: Բայց հինգշաբթին համար ի՛նչ ըսիք, Պարխ կոմս:

ՊԱՐԽ.— Տէր իմ, կ'ուզէի որ վաղը հինգշաբթի ըլլար:

ՔԱՅՈՒՆԻՆԻՆ՝.— Լաւ ուրեմն. հիմայ կրնաք մեկնիլ...: Հինգշաբթի ուրեմն, խօսքերնիս խօսք...: Դուն, ամուսինս, պատկել յառաջ անգամ մը ժիւլիէդին քով դնա՛, ու հինգշաբթի օրուան հարսնեքին պատրաստէ՛ զինք...: Երթաք բարեկաւ, աղնուական կոմս...: (Մառանեռուն): Տղա՛ք, լոյս բերէ՛ք սեն-

եակս. առջեւս, այնքան ուշ է՝ որ քիչ մը ժամանակ ալ անցնի՝ խիստ կանուխ եղած պիտի ըլլայ...: Գիշեր բարի:

Կ'եւէ՛ն:

ՏԵՍԵՐԱՆՆ Ե.

ԺԻՒԼԻԷԴԻ ՍԵՆԵԱԿԸ

ՌՅՄԷՅՈՒՆ ԵՒ ԺԻՒԼԻԷԴԻ ԿՐԸ մտնեն.

ԺԻՒԼԻԷԴԻ.— Ի՛նչ, կ'ուզես մեկնիլ այսքան շուտ. դու շատ ժամանակ կայ արշալոյսին. սոխակն էր այն և ոչ թէ արտօյտը՝ որու ձայնն ականջիդ վեհերտ փորոքին մէջ թափանցեց. այդ սոխակն ամէն գիշեր կուզայ ու կ'երգէ սա նո՛նեմիին վրայ. հաւատա՛, սէր իմ, սոխակն էր այն:

ՌՅՄԷՅՈՒՆ.— Ո՛չ, արտօյտն էր, աղգարարը արշալուստ, և ոչ թէ սոխակը: Տես՛, հոգիս, նախանձաբեկ նշոյլներ ի՛նչպէս արեւկան կողմէն ամպերուն եզրերը կը ժանկերեն (to lace): Գիշերն արդէն վառեց հատցուց իր վերջին ջահերը, և լուսաժպիտ առաւետը ոտուքներուն ծայրին վրայ կ'եկէ լերան ժառախալատ կատարը կը կանդնի չքեղօրէն: Պէտք է երթամ ու ապրիմ, և կամ մնամ ու մեռնիմ:

ԺԻՒԼԻԷԴԻ.— Ես դիտեմ, այդ լոյսը արշալոյսինը չէ. մշտեօրա մ'է այն՝ զոր արեւը կ'արտաշնչէ՝ այս գիշեր իբր ջահ մինչև Մանդուա համբաղ լուսաւորե-

լու համար: Կեցի՛ր ուրեմն պահ մը ևս. ինչու երթաս սոյգքան շուտ:

ՌՕՄԷՅՕ. — Այո՛, կը կենամ. թող բռնեն զիս, թող սպանեն զիս, ևս դո՛ւ կ'ըլլամ եթէ սիրականս այսպէս կ'ուզէ: Ես կ'ըսեմ որ հեռուանց տեսնուած սա միջնազ դորշութիւնը չէ թէ առաւօտեան առաջին ակնարկն է՝ այլ լուսնոյ ճակարկն տեղեկացնողն է. ու երգողն ալ այսպէս չէ՛ որ իր ձայնի ելեկջներով մեր զլուիններուն վերեւը երկնից կամարը կը թնդացնէ: Ո՛հ, ևս աւելի իղձ ունիմ մնալու՝ քան քան թէ կամք՝ մեկնելու: Թող զայ՛ն մահը, բարով եկաւ հազար բարով. Ժիւլիէդ այսպէս կ'ուզէ... Սիրականս, հոգի՛ս, ի՛նչպէս ևս. խօսի՛նք. տակաւ կալին չէ լուսցած:

Ժիւլիէդ. — Լուսցած է, լուսցած. դնա՛, Ռօմէօ, փախի՛ր, մի՛ կենար: Արտոյտն է որ անանկ անշահ ձայներ կը հանէ, խորթ կերպիւ կը ճռնայ՝ խստալուր կիսակերեր (sharps) շակի ընելով: Կ'ըսեն թէ արտոյտին ձայնը անոյշ է. բայց ի՛նչ տեսակ անուշութիւն է այս որ մեր սիրոյ անուշութիւնը կը խանդարէ: Կ'ըսեն թէ արտոյտն ու դարչակի դողօշը (toad) իրենց աչքերը փոխանակած են իրարու հետ. ո՛հ, ինչու չփոխանակէին իրենց ձայներն ալ, ինչու որ այդ ձայնը զմեզ կը բաժնէ իրարու թեւերէ, և արշալոյսը հրաւիրող իր ճշխններով գրեզ կը վանէ կ'արտաքսէ իմ զրկէս (21): Ո՛հ, դնա՛ ալ, դնա՛ Ռօմէօ. չնո՛ տեսներ, օրը երթալով կը լուսնայ:

ՌՕՄԷՅՕ. — Օրը երթալով կը լուսնայ, կ'ըսես... մեր դժբաղդութիւնը երթալով կը մթնայ, ըսէ՛:

ՍՏՆՏՈՒՆ ԿԸ ԴՈՒՆ ԺԷԷԷԷ:

ՍՏՆՏՈՒ. — Օրի՛ւրդ:

Ժիւլիէդ. — Ի՛նչ կայ, բարի ծծմար:

ՍՏՆՏՈՒ. — Մայրիկդ հիմայ սենեակդ պիտի գայ: Լուսցեր է. խոհմութիւն, զգուշութիւն:

Կ'ԷԷԷ:

Ժիւլիէդ. — պատշաճաբն քանակով. — Օ՛հ, պատշաճ, ներս ա՛ն լոյսը, ու՛ բարէ, դո՛ւրս հանէ կեանքս:

ՌՕՄԷՅՕ. — Մնա՛ս բարով, հոգիս, մնա՛ս բարով. համբոյր մը՝ ու կ'իջնամ վար:

Կ'ԷԷԷ: — ԴՈՒՆ: ՌԵԷԷ: ԷԷԷԷ:

Ժիւլիէդ. — պատշաճաբն վրայ ծոկով. — Ի՛նչ, կ'երթաս, կը հեռանաս այդպէս սիրականս, տէ՛րս, ամուսինս, բարեկամս: Օրուան մէջն մի ժամը պէտք է որ քու լուրերդ տայ ինձի. ո՛րքան ալ օրեր կան մէկ վայրկեանի մէջ: Ո՛հ, այս հաշուով պատուցած՝ թնթոկած պիտի ըլլամ այն երանելի օրն՝ ուր բաղդը պիտի ունենամ Ռօմէօս կրկին տեսնելու:

ՌՕՄԷՅՕ. — Մնա՛ս բարով, սէրդ իմ, ամէն առթիւ քեզ պիտի խրկեմ իմ լուրերս:

Ժիւլիէդ. — Ախ, կը հաւատաս, Ռօմէօ, թէ օր մը կրկին պիտի միանանք իրարու:

ՌՕՄԷՅՕ. — Ո՛հ, անտարակոյս. և բոլոր այս վիշտերն ու տաղանդներն մեզ համար խօսակցութեան քաղցր նիւթեր պիտի ըլլան:

Ժիւլիէդ. — Ո՛վ Սատուած իմ, տխուր նախազգացում մ'ունիմ հոգւոյս խորը: Հոգ՛ վարը՝ կեցած տեղդ, Ռօմէօ, ինձ այնպէս կ'երեւաւ իբր թէ մեռեալ

մ'ըլլայիր իր դամբանին մէջ. կա՛մ աչացս տեսութիւնը պզտորներ է, և կա՛մ զէմքդ մեռելական զեղնութիւն է առեր:

ՌՕՄԷՅՕ. — Հաւատա՛, սիրական, որ դուն ալ խիստ զեղնած կ'երեւիս աչքիս. չոր կակիծը ցամքեցուցեր է մեր երկուքին ալ արիւնը: Մնաս բարով, մնաս բարով:

ՌՕՄԷՅՕ Կ'էլէ:

ԺԻԻԼԻԷԴ. — Ո՛ր բազդ, բա՛ղդ. քմայոտ կը կոչէ զքեզ բոլոր աշխարհ: Եթէ քմայոտ ես իրօք՝ ի՞նչ գործ ունիս Ռօմէոյի հետ՝ որ բուն խիս հաստատամբութիւնն է: Ո՛հ, քմայոտ եղի՛ր, բա՛ղդ. զի այն ժամանակ կը յուսամ թէ զինք չալիտի պահես ընդ երկար ու ետ պիտի դարձնես ինձ:

ՏԻԿԻՆ ՔՍԲՈՒԼԵԴ. — Պո՛րսեմ. — Ժիւլիէ՛դ, աղջիկս, արթնցա՛ծ ես:

ԺԻԻԼԻԷԴ. — Ո՛վ է զիս կանչողը. մայրիկն է արդեօք. այսքան ուշ մնացեր է պառկելու կամ այսքան կանուխ արթնցեր է: Ի՞նչ արտաքոյ կարգի պատճառով կուգայ արդեօք սենեակս:

ՏԻԿԻՆ ՔՍԲՈՒԼԵԴ Կ'էլէ:

ՏԻԿԻՆ ՔՍԲՈՒԼԵԴ. — Է՛հ, հիմայ ի՛նչպէս ես նաչէք, Ժիւլիէ՛դ:

ԺԻԻԼԻԷԴ. — Աղէկ չեմ, մայրիկ:

ՏԻԿԻՆ ՔՍԲՈՒԼԵԴ. — Ի՛նչ, կուլա՞ն միշտ զարմրիկդ մահուան համար. ի՛նչ, քու արցունքներովդ կը լուա՞ն տակաւին անոր զերեզմանը. այդ կերպով կը կարծես պիտի ողջնայ: Ղաղրեցո՛ւր, վերջապէս:

այդ լացերդ. բանս էր վիշտ մը գորով կը յայտնէ, խիս ծայրայեղը՝ խելքի տկարութիւն:

ԺԻԻԼԻԷԴ. — Բո՛ղ, մայրիկ, որ լամ՝ այսպիսի դառն և զգալի կոյուստ մը:

ՏԻԿԻՆ ՔՍԲՈՒԼԵԴ. — Այդ կերպով աւելի բուն պիտի զգաս կորուսող՝ առանց աւելի մօտդ տեսնելու ողբացած բարեկամդ:

ԺԻԻԼԻԷԴ. — Ը՛նչա՞ր բուն կ'զգամ՝ այդ բարեկամին կորուստը՝ որ անկարելի կ'ըլլայ զայն չողբալ յաւէս:

ՏԻԿԻՆ ՔՍԲՈՒԼԵԴ. — Աղջիկս, կարծեմ՝ ողբերուդ պատճառը ոչ այնքան անոր մեռած ըլլալն է՝ որքան ա՛յն գաղափարը՝ թէ զայն մեռցնող անօրէնը կ'ապրի տակաւին:

ԺԻԻԼԻԷԴ. — Ո՞ր անօրէնը, մայրիկ:

ՏԻԿԻՆ ՔՍԲՈՒԼԵԴ. — Ո՛վ պիտի ըլլայ. Ռօմէօ անօրէնը:

ԺԻԻԼԻԷԴ. — Ռօմէօ և անօրէն հազարաւոր մզոններով հեռի են իրարմէ: Աստուած ներէ՛ իր մեղքին. ես՝ իմ մասիս՝ բոլոր սրտովս կը ներեմ իրեն, թեպէտ ինք և միայն ի՛նք ըլլայ զգացած բոլոր ցաւոցս պատճառը:

ՏԻԿԻՆ ՔՍԲՈՒԼԵԴ. — Այո՛, կը ցաւիս անշուշտ որ այդ չաբաղբո՛րը, այդ մարդասպանը կ'ապրի տակաւին:

ԺԻԻԼԻԷԴ. — Այո՛, մայրիկ, և այսքան հեռուն: Ո՛ւր էր որ այս թեւերը, և այս թեւերը միայն զարմրիկս մահուան վրէժը լուծէին:

ՏԻԿԻՆ ՔՍԲՈՒԼԵԴ. — Ո՛հ, մենք վրէժը կը լուծենք, կը լուծենք վրէժը, Ժիւլիէ՛դ, դուն՝ մի՛ լար

այդպէս: Եւ մարդ կը խրկեմ Մանդուա՝ ուր ալ տարագիր ստանալը կ'ապրի հիմայ, և ալ մարդն այնպիսի խմելիք մը կ'ուտայ անոր՝ որ ապահովապէս պիտի խրկէ զինք միւս աշխարհ՝ թիպալտօյի հետ ընկերութիւն ընելու. ա'լ այն ատեն կը յուսամ սիրտդ պաղշտիկ:

ԺԻԻԼԻԷԴ.— Այն ատեն միայն կը պաղշտիկ սիրտըս՝ երբ տեսնեմ Ռամէսն... այսինքն տեսնեմ զինք... մեռած. ո՞րքան դառնացած է սիրտս այնպիսի սիրական սղդական մը կ'որոնցնելու համար: Մայրիկ, եթէ թոյնը տանող մարդը գտնես՝ թոյնին պատրաստութիւնը ինձմէ. Ռամէս գայն խմածի՛ն պէս՝ հանգիստ քուն մը պիտի ննջէ... Ո՛հ, ի՛նչ սոսկալի տուայտ է սրտիս համար լսել անոր անունը ու չկրնալ քովն երթալ՝ որպէս զի զարմիկիս տածած սիրտը յագուրդ տամ իր վրայ՝ որ սպաննիչն եղաւ անոր:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵԴ.— Դուն միջոցը գտի՛ր, և մարդը կը գտնեմ: Բայց հիմայ, աղջիկս, քեզի ուրախալի լուրեր ունիմ տալիք:

ԺԻԻԼԻԷԴ.— Ո՞րքան յարմար ժամանակին կուգայ ալ ուրախութիւնը: Եւ ի՛նչպիսի լուրեր են առտոնք, սիրելի մայրիկ:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵԴ.— Գիտցած ըլլաւ, աղջիկս, որ դորովագուր չայր մ'ունիս. քու սրտիդ ցաւը փարատելու համար խնդութիւն մը մեծ երանութիւն մը պատրաստեց քեզ՝ որ ոչ քու մտքէդ կ'անցնէր և ոչ իմ:

ԺԻԻԼԻԷԴ.— Չըսես՝ աչքիս լոյս, մայրիկ. է՛հ, ի՛նչ է նայինք այդ մեծ խնդութիւնը, երբ պիտի գայ այն:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵԴ.— Այս հինգշաբթի առտու կանուխ Կարիս կոմի՛ը՝ այն ընտիր, վեհանձն և աղնուական երիտասարդը Սուրբ Պետրոսի տաճարն առաջնորդելով պիտի ընէ գեղի իր ցնծալից ամուսինը:

ԺԻԻԼԻԷԴ.— Ի՛ր ցնծալից ամուսինը պիտի ընէ եղեր զիս, ևս ալ կ'երգնում Սուրբ Պետրոսի տաճարին և նոյն խակ Սուրբ Պետրոսի վրայ թէ՛ զիս չպիտի ընէ իր ցնծալից ամուսինը: Չեմ հասկնար ի՛նչ արտօնք է այս. ինձ ամուսին ըլլալիք անձը տակաւին հետս երկու խօսք չըրած՝ պիտի ելլեմ պատկուրմ եղեր անոր հետ: Խնդրեմ, մայրիկ, ըսէ՛ հօրս ու ամուսնուս որ ևս կարգուիլ չեմ ուզեր տակաւին: Եթէ կարգուիմ երբէք՝ կ'զգամ թէ Ռամէսի հետ պիտի ըլլայ այն՝ զոր զիտէք թէ ո՞րքան կ'ատեմ, քան թէ այդ ձեր ըսած Կարիս կոմսին հետ... Համոզ լուրեր, չիտակը:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵԴ.— Ահա հայրդ կուգայ, դուն ինքդ տո՛ւր պատասխանդ. նայինք ան ի՛նչ պիտի ըսէ:

ՔԱՅՈՒԼԵԴ ԵՒ ԱՏԵՏՈՒ ԿԷ ԲԷԷ:

ՔԱՅՈՒԼԵԴ ԺԻԻԼԻԷԴԻ ՌԵԴԵԿԵՆՏԻ ՂԻՏԵԼՈՎ.— Երբ արեւ մարը մտնէ՝ ցօղ կը կաթկթէ երկրի վրայ. բայց եղբորորդւոյս արեւ մարը մտնելուն՝ յորդանոս է տեղացած տարափը: Ի՛նչ է ալ, աղջիկ. ի՛նչ, ջրորդան: զո՞ւն ևս դարձեր: Ի՛նչ, միշտ սրցունքի հեղեղներ: Թէ՛ նաւակ, թէ՛ ծով և թէ՛ հով կը պատկերես դու քու պտրտիկ անձիդ վրայ. աչքերդ՝ որք ծովու հետ կրնան բաղդատուիլ, արտասուաց մակընթացութիւն ու տեղատուութիւն մ'ունին յաւէտ. մարմինդ այն

նաւակն է՝ որ ծփայ կը տատանի անոր ազուտ կոնակներուն վրայ, իսկ հառաչանքներդ ա՛յն հովերն են՝ որք սաստկութեան մասին մըշկով արցունքներուդ հետ, հուսկ ուրեմն պիտի ընկղմեն ալեկոծ մարմինդ՝ եթէ յանկարծական հանդարտանք մը վրայ հասնի... : Ի՞նչ լրբեր, սիրելի ամուսինս, մեր որոշումը իմացուցիր իրեն :

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ. — Իմացուցի, տէր իմ, բայց ինք չնորհակալութիւն յայտնելով կը մերժէ : Եւ ի՞նչ աղջիկ, թող երթայ գերեզմանին հետ սրտակուի :

ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ. — Կամաց կամաց, ես այդպէս չեմ ըսեր, ես այդպէս չեմ ըսեր բնաւ : Ի՞նչ, չնորհակալութիւն յայտնելով կը մերժէ՞ եղեր : Ի՞նչ հպարտանք չ՛զգար, ինքզինք երջանիկ չսեպեր որ իր բոլոր անարժանութեամբ այսպիսի արժանաւոր փեսայ մը գտեր ինք իրեն համար :

ԺԻԻԼԻԷՂԻ. — Ես չեմ գգար հպարտանք, այլ չնորհակալ կ'ըլլամ ձեր առաջարկին մասին, չեմ կրնար հպարտանք զգալ այնպիսի բանի մը համար՝ որ տուի է ինձ, այլ չնորհակալ կ'ըլլամ այդ ատելի բանին համար՝ որու շարժառիթը սէր է :

ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ. — Ի՞նչ անարամարան ավիզեցիք խօսքեր : Հպարտանք կ'զգամ, հպարտանք չեմ զգար... : չնորհակալ կ'ըլլամ, չնորհակալ չեմ ըլլար... : Դուն, անխելք աղջիկ, մէկ կողմ գի՛ր նայինք քու հպարտանքներդ ու չնորհակալութիւններդ, եւ նազելի միտքդ ըրէ՛ որ հինգշաբթի օր սրտակուելու համար Պարիս կոմսին հետ Սուրբ Պետրոսի եկեղեցին երթաս, եթէ ոչ՝ ես ականջէդ քաշելով պիտի տանիմ բոնի : Կորսուէ՛ առջեւէս, գեղձած չոր-կաշի, հետա՛ծ, ջրիկ (22):

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ. — Մեզք քեզի, ժիւլիէդ՝ որ խելքդ կորուսեր ես :

ԺԻԻԼԻԷՂԻ. — Ժողովը պնդելով. — Սիրելի հայրիկ, կ'ազաւմ գրեղ ծնրադիր. խօսք մը միայն պիտի ըսեմ քեզ, հաճէ՛ մօտիկ ընել համբերութեամբ :

ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ. — Նայէ՛ ես ի՞նչ կ'ըսեմ, զիմադարձող սրլըրած աղջիկ : Հինգշաբթի եկեղեցի պիտի երթաս սրտակուելու, եւ կամ մէյ մ'ալ զիմացս չելես : Զայնդ կտրէ՛, պատասխան մի՛ տար, պատասխան պէտք չէ՛. եթէ պատասխանես՝ զիտցի՛ր թէ ձեռք պատրաստ է... : Ամուսինս, Աստուած մի՛նակ այս զաւակը տուած ըլլալուն համար մեր ամուսնութիւնն հազիւ օրհնուած կը սեպէինք, հիմայ կը տեսնեմ որ այս մէկ հոտն ալ շատ է եղեր, անիծից արմատ մը պարգևուեր է մեզ : Աչքս չտեսնէ՛ սա լիքտած շան զաւակը :

ՍՏՆՏՈՒ. — Թող Աստուած տէր ըլլայ այդ խեղճ աղջկան... : Աղէկ բան չէ այդ ձեր ըրածը, տէր իմ, այդ ի՞նչպէս երեսը վար սուրբ :

ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ. — Եւ ինչո՞ւ համար, տիկին իմաստութիւն, աղէկ բան չէ եղեր այս իմ ըրածս... : Դուն, խելացի խրատու, լեզուդ կարճ ըրէ՛ եւ զնա՛ քու պառաւ չաղփաղփ ընկերներուդ հետ շատախօսէ՛ :

ՍՏՆՏՈՒ. — Մեզայ, խօսք մը խօսելով մեղաւք եղայ :

ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ. — Դնա՛ սա տեղէն, ցնդա՛ծ պառաւ, զնա՛ առջեւէս :

ՍՏՆՏՈՒ. — Մեզայ, մարդ բերանը չբանայ բան մը չխօսի՞ :

ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ. — Պապանձէ՛, միմե քաւթա՛ր : Դնա՛

չատխոս պատառ ընկերներուդ թափել ադ լեզուները մենք
սէտք չունենք քու ավելցիկիդ խօսքերդ մօտիկ ընկու։

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ.— Շատ խիստ կը խօսիք,
տէր իմ։

ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ.— Իրաւ որ խնկւնալը բան մը ըսել
չէ։ Գիշեր, ցորեկ, ամէն ժամ, ամէն վայրկեան,
տունս, դուրսը, ստանձին կամ ընկերներուս հետ,
քուն թէ արթուն՝ խելքս միտքս ոչոք աղջիկը կար-
գելու վրայ էր։ Վերջապէս կը դանձամ իշխանական
ցեղէ սեպուն մը, ընդարձակ հողի ու տէր, երիտա-
սարդ, բարեկիրթ, աղնիւ յառաջ թիւններով օժ-
տուած անթերի փեսայ մ'որմէ աւելին չկրնար երե-
ւակայուիլ, ու նայիս որ լայկան անխելք ջլթիկ մը,
հեծեծան պուպրիկ (mammet) մը՝ որուն բաղդը ոտքին
կուգայ, երեսը դէմքը ծածկելով կ'ըսէ. ես չեմ կար-
գուիր, ես չեմ կրնար սիրել, ես չի ու պզտիկ եմ, քո-
ղե՛ք զիս, կ'աղաչեմ։ Ո՛ր նազելի, դուն չես կարգուիր
եղեր, այլ կը կարծես թէ երբէք կը ներեմ քեզի այդ
յիմարութիւնդ. դնա՛ գլխուդ ճարը տե՛ս, ես այսու-
հետեւ զքեզ տանս մէջ չեմ ընդունիր։ Խելքդ գլուխդ
ժողվէ՛, աղջիկ, լաւ մտածէ՛ ինչ որ կ'ըսեմ. ըսածս
կատակ չէ։ Մօտ է հինգչարթին, ձեռքդ սրտիդ վրան
դի՛ր ու աղէկ մը խորհէ։ Եթէ զաւակս ես՝ քեզ հաւանած
բարեկամիս պիտի տամ, եթէ զաւա՛ս չես՝ կորի՛ր դնա՛,
ինչ կ'ուզես եղի՛ր, մուրա՛, անօթի սատկէ՛ փողոցնե-
րու մէջ, հոգս անդամ չէ։ Աստուած վերը վկայ՝ որ
զքեզ զաւակ չպիտի ճանչնամ, ու փող մ'անդամ չպի-
տի թողում քեզի։ Այս այսպէս գիտցի՛ր, մտածէ. ես
խօսքս բոնող մարդ եմ։

Կ'ԵԼԷ՛։

ԺԻՒԼԻԷՂԻ.— Սմարտուն մէջ սառածնող զթութիւն
մը չկայ արդեօք որ իմ ցաւոյս անդունդները տեսնէ։
Ո՛հ, սիրական մայրիկ, զիս մի՛ ձգէք փողոց. ամիս
մը՝ դոնէ չարաթ մը ըլլայ՝ ուշացուցէ՛ք այս ամուս-
նութիւնը։ Եթէ ո՛չ առաջաստս պատրաստեցէ՛ք այն
խաւարչուտ դամբարանին մէջ՝ ուր կը հանգչի թի-
պալսո։

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՂԻ.— Ա՛լ ինձի բան մի՛ ըսեր,
ա՛լ բան մի՛ խնդրեր ինձմէ, վասն զի պատասխան
պիտի չառնես. ինչ որ սիրտդ կ'ուզէ՛ այն ըրէ՛. ամէն
բան լինցած է քու և իմ մէջ։

Կ'ԵԼԷ՛։

ԺԻՒԼԻԷՂԻ.— Աստուած իմ, Աստուած իմ...
Բարի ծծմարս, ի՛նչպէս կրնանք այս չարիքներուն
առջին առնել. ամուսինս երկրի վրայ է զեռ, իսկ ը-
րած երդումս՝ երկինքն է. ի՛նչպէս ուրեմն այդ եր-
դումը կրնայ նորէն երկիր իջնել՝ բայց միայն եթէ ա-
մուսինս երկիրը լքելով՝ դայն ինձ ետ խրկէ երկն-
քէն... Սփռի՛ք զիս, մխիթարէ՛ զիս, ծծմար. բարէ,
երկինք ինձ նման տկար արարածի մը դէմ այսպիսի
որոգայթներ կրնայ եղեր լարել։ Դուն ի՛նչ կ'ըսես,
բարի ծծմար, ուրախարար խօսք մը՝ մխիթարական
բառ մը չկլեր բերնէդ։

ՍՏՆՏՈՒ.— Մտիկ ըրէ՛, քեզ տալիք մխիթա-
րանքս այս է. աքսողուած է Ռօմէօ, որ և է կեր-
պով չպիտի համարձակի երբէք դալ դանել զքեզ, և
եթէ գտնէ ալ՝ զաղտագողի պիտի ըլլայ։ Ուստի՛ քա-
նի որ այսպէս է բանը՝ իմ կարծիքս այն է որ լաւ
պիտի ընես կոմսին հետ պատկուելով։ Հը՛, ի՛նչ սի-

ըստն ազնուականն կտրի՞մ մ'է Պարիս կոմսը . ո՞ւր քու Ռոմէօզ անոր տաքին պիտի հասնի . . . : Արծուին անգամ Պարիսի կայտառ , վառվռուն ու կենդանի աչուներն չունի : Հողիս վիս'յ , այս երկիրդ ամուսնութիւնը աւելի մեծ բաղդ մ'է քեզի համար՝ ինչու որ առաջինը կը գերազանցէ , և եթէ չգերազանցէ իսկ՝ սա կայ որ քու առաջին ամուսնութիւնդ սկսէ թէ վախճանած է կամ լաւագոյն էր որ վախճանած ըլլար , քանի որ ապրելով բանի մը չպիտի ծառայէր քեզի :

ԺԻԻԼԻԵԴ. — Սրտէ՛դ կը խօսիս այդ բաները :

ՍՏՆՏՈՒ. — Ոչ միայն սրտէ՛ս՝ այլ և հոգիէս . եթէ այդպէս չէ՝ երկուքն ալ Աստծու կ'ափի'ն դան :

ԺԻԻԼԻԵԴ. — Ամէ՛ն :

ՍՏՆՏՈՒ. — Ամէ՛ն կ'ըսես , ԺԻԼԻԵԴ , և ինչու համար :

ԺԻԻԼԻԵԴ. — Ո՛հ , այդ ի՛նչ սքանչելի , այդ ի՛նչ անմահ մխիթարանք էր որ տուի՛ր , ծծմար : Գնա՛րսէ մայրիկիս՝ որ հօրս սիրտը ցաւցուցած ըլլալով՝ Հայր Լօրենսօյի խցիկը կ'երթամ խոտովանանք ըլլալու և արծակում ընդունելու համար :

ՍՏՆՏՈՒ. — Շա՛տ ապրիս , աղ'իկս . այդ խոհմուծութիւնդ հաւնեցայ ահա :

Կ'ԵԼԷ :

ԺԻԻԼԻԵԴ. — Կորսուէ՛ աչքիս առջևէն , անիծեալ քաւթար , դարչելի խրատտու : Զգ'տեմ թէ ո՞րն է մեծագոյն մեղքդ . փափաքի՛լդ որ դրժեմ երդմանս , և կամ իմ տէրս ու ամուսինս գետնէ գետին զարնելդ այն միևնոյն բերանով՝ որ քանի քանի քանի անգամներ գոված երկինք հանած էր զայ' . . . : Կորի՛ր , չա՛ր

խրատուէի , ա՛լ ասկէ ետք քու և իմ սիրտս անդարձ կերպով հեռացած են իրարմէ : Երթամ խոտովանահօրս քով հարցնելու թէ ի՛նչ դարման կրնայ գտնուիլ այս չարեաց . եթէ չգտնուի դարման՝ ինքզինքս մեռցնելս ձեռքս է միշտ :

Կ'ԵԼԷ :

Ա Ր Ա Ր Զ Ք.

ՏԵՍԵՐԱՆ Ա.

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕՅԻ ԽՑԻԿԸ

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ ԵՒ ՊԱՐԻՍ՝ Կը մտնեն.

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ.— Հինգչաքթի՞ կ'ըսէք. միջոցը խիստ կարճ է, ազնիւ կոմս:

ՊԱՐԻՍ.— Քանի որ Քարուլեդ աներս այսպէս կ'ուզէ՝ ես ինչո՞ւ զանդաղեցնեմ իր արտորանքը:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ.— Կ'ըսէք թէ տակաւին չէք իմացած օրիորդին միտքը. այդպիսի ընթացք մ'ընդունելի չհրեիր ինձ, զի կանոնաւոր չէ:

ՊԱՐԻՍ.— Թխալտոյի մահուան վրայ ժիւլիէդ կուլայ ու կ'ողբայ ա՛նդադար, և այս պատճառաւ չկրցայ սիրոյս վրայօք խօսք բանալ իրեն. յայտնի է թէ արտասուակոծ տան մը մէջ չժպտիր Աստղիկ: Հայրը վտանգաւոր կը գտնէ որ յաւ ու մորմոք այս աստիճան տիրապետեն իր աղջկան սրտին ու հոգւոյն վրայ, և այդ արցունքներու անսպառ հեղեղը կասեցնելու համար՝ կ'ուզէ փութացնել մեր ամուսնու-

լիւնը: Այն վիշտը որ զժիւլիէդ համակած է առանձնութեան մէջ՝ կրնայ ընկերութեամբ փարատիլ: Հիմայ խմացաք կարծեմ այս արտորանքին պատճառը:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ՝ մեկուսի.— Երանի թէ զայն յապաղեցնելու պատճառը չգիտնայի: (Բարձր): Ահա՛ օրիորդն անձամբ հոս կուգայ:

ԺԻԻԼԻԷԴԻ ԿԷ ԿՐԷԷ:

ՊԱՐԻՍ.— Ի՛նչ բարեբաղդութիւն որ իրար կը հանդիպինք, իմ սիրուհի՛ս ու կինս:

ԺԻԻԼԻԷԴԻ.— Ձեր կէ՛նը. կրնայ ըլլալ այդ՝ երբ կարենամ կին ըլլալ:

ՊԱՐԻՍ.— Է՛հ, այդ կրնայ ըլլալ, սիրականս, և պիտի ըլլայ յառաջիկայ հինգչաքթի:

ԺԻԻԼԻԷԴԻ.— Ինչ որ պէտք է ըլլայ՝ այն պիտի ըլլայ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ.— Խիստ ճշմարիտ խօսք:

ՊԱՐԻՍ՝ (Ժիւլիէդիին).— Անշուշտ խոստովանանքի եկաք մեր պատուական հօր:

ԺԻԻԼԻԷԴԻ.— Պատասխանել այդ հարցման՝ ձեզ խոստովանանք ըլլալ ըսել է:

ՊԱՐԻՍ.— Խնդրեմ մի՛ պահէք, մի՛ պահէք իրմէ թէ կը սիրէ՛ք զիս:

ԺԻԻԼԻԷԴԻ.— Այո՛, կը խոստովանեմ ձեզ թէ կը սիրեմ զինք:

ՊԱՐԻՍ.— Ինչպէս անտարակոյս պիտի խոստովանեմ թէ կը սիրէք զիս ևս:

ԺԻԻԼԻԷԴԻ.— Ենթադրելով թէ այդպէս է՝ այդ խոստովանանքը եթէ ձեր բացակայութեան ըլլայ՝ աւելի յարգ կրնայ ունենալ քան թէ ձեր առջև:

ԺԻԻԼԻԻՅԴ.— Ո՛հ, միայն թէ չսպառնա Պարիսի հետ՝ ըսէ՛ ինձ որ սոյն բարձր կեռիքներէն (battlements) ինքզինքս վար նետուիմ, կամ առանձին զեքերիմ աւազակուտ ճամբաներ. ըսէ՛ ինձ որ օձարնակ վայրերու մէջ սողոսկիմ, անկողադոյ արջերու հետ շղթայուիմ, գիշերայն փակուիմ գերեզմանոցի ոսկերատան (charnel house) մէջ՝ ուր իրար բաղխուող մեռելոց ոսկերոտիք, կմախքներու դարչաճուտ մնացորդներ և այտաթափ զեղնած գանկեր գլխուս վերեկուտակուած ըլլան զէզաղէզ. հրամայէ՛ ինձ նորապեղ դամբան մը մտնել, և զիսկի մը հետ սլատանքուիլ միեւնոյն սաւանի մէջ. այո՛, հրամայէ՛ ինձ այնպիսի բաներ որոնց անունը միայն զարհուրանք ու սարսուռ կը պատճառէ, և պիտի կատարեմ անեկիւղ և անվարան սիրականիս անարատ ամուսին մնալու համար :

ՀԱՅՐ ԼՐՈՆՆԶՕ.— Մտիկ ըրէ՛ ուրեմն, աղջիկս, տուն գնա՛, ինքզինքդ զուարթ ցուցո՛ւր և ըսէ՛ թէ կը հաւանիս Պարիսի հետ կարգուելու: Վաղը չորեք-շաբթի է: Ուրեմն վաղը գիշեր հոգ տա՛ր որ առանձին քնանաս, և մի՛ թողուր որ դայեակը քու խուցդ պատկի: Անկողին մտնելուդ՝ սա սրուակը կ'առնես և կը խմես մէջի հեղուկը՝ որ թորանոցէ քաշուած է: Քնափական սառն հիւթ մը քու բոլոր կենսական ուղ-ւոցդ մէջ պիտի տարածուի իսկոյն, բազկերակը իր րնական շարժումը դադրեցուցած՝ ա՛լ չպիտի դարնէ. ո՛չ չունչ, ո՛չ ջերմութիւն կեանքի որ և է նշան չպիտի տան: Շրթանցդ և այտերուդ վարդափալ գոյնը պիտի խամրի և մոխրի աղօտ թոյրը պիտի առնէ. աչացդ

սլաւոսլաւները պիտի փակուին՝ որպէս թէ կենացդ օրը մահուամբ վերջացած ըլլար։ Էութեանդ մէջ մի մասը իրենց ձկուռութիւնն ու գործունէութիւնը կորուսած՝ պիտի մնայ մահուան նման պիւրկ, ցուրտ և անզգայ։ Այդ կեղծ ղիակութեան վիճակի մէջ լման քառասուն և երկու ժամ մնալէ ետք՝ անոյշ քունէ մ'արթնցածի պէս պիտի բանաս աչքերդ։ Առտուանց փեսացուդ Պարիսը զարթումը փութացնելու համար փեսացուդ Պարիսը զարթումը փութացնելու համար քուդ և կամ պահուն զքեզ մեռեալ գիտի գտնէ անկողնիդ մէջ։ Այն ատեն Իտալիոյ սովորութեան համեմատ՝ ամենէ գեղեցիկ հագուստներդ հագած ու բաց դադադի մը մէջ լըուած՝ զքեզ փաբուկեղեան տոնմի յատուկ հիմաւուրց նկուղը պիտի փոխադրեն։ Մինչ այս մինչ այն՝ տակաւին չարթնցած քու մահահանգոյն քունէդ՝ Ռօմէօ իմ նամակներովս եղելութեան իրազեկ պիտի գայ հասնի։ Ինք և ես պիտի հսկենք քու սթափման, ու միևնոյն գիշերը Ռօմէօ պիտի առնէ Մանդուա տանի զքեզ։ Այսպէս ահա պիտի սլծիս վերահաս անպատուութենէ՝ եթէ գործադրութեան պահուն որ և է սին քմայք՝ որ և է կանացի վհե-րոտութիւն քու արիւթիւնդ չսասանեն։

ԺԻԻԼԻԻԿԻ.— Տո՛ւր, հայր իմ, տո՛ւր այդ փրկա-
բար սրուակը, ու վախի խօսք մի՛ ընդեր ինձ։

ՀԱՅՐ ԼՈՐԵՆՉՈ՝ արուակը հարավ.— Ս՛ն, գ՛ն, շուտ, սրտակը, ու վախը իմ քոտից հեռու պահիր։

ԺԻՒԼԻԷՆԴՐ. — Սէր, ոէր, զոռն քու ոյժդ տո՛ւր
 ինձ, և այդ ոյժը զիս պիտի փրկէ: Մ'նա՛ս բարով, հայր իմ:

17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217-218-219-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-237-238-239-240-241-242-243-244-245-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000-1001-1002-1003-1004-1005-1006-1007-1008-1009-1010-1011-1012-1013-1014-1015-1016-1017-1018-1019-1020-1021-1022-1023-1024-1025-1026-1027-1028-1029-1030-1031-1032-1033-1034-1035-1036-1037-1038-1039-1040-1041-1042-1043-1044-1045-1046-1047-1048-

ՔԱՐՈՒԼԵԴՆԵՐՈՒ ՏԱՆ ՄԷՋ ՍՐԱՀ ՄԸ

ՔԱՐՈՒԼԵԴ՝ առաջին ծ, ռային ք, չոր մը յանձնելով.

ՔԱՐՈՒԼԵԴ.— Սա թուղթին վրայ նշանակուած ըսողոր անձերը երթաս հրաւիրես: (Ծառան կ'եղի): Ինձ նայէ՛ դուն ալ գնա՛ քսան վարպետ խոհակերներ գտիր: ԵՐԿՐՈՐԴ ԾԱՌԱՅ.— Ձեզ ընտիր խոհակերներ պիտի բերեմ, այնպիսի խոհակերներ՝ որք իրենց մատերը կը լիզեն:

ՔԱՐՈՒԼԵԴ.— Ի՞նչ, իրենց մատերը լիզելէ՞ն պիտի հասկնաս անոնց ընտիր խոհակերներ ըլլալը:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԾԱՌԱՅ.— Անշուշտ, մատերը չլիզող խոհակերը անչա՛ մէկն է. ես մատերը չլիզող եփածին համը չնայող խոհակեր չեմ բերեր:

ՔԱՐՈՒԼԵԴ.— Դնա՛. քեզ տեսնեմ: (Երկրորդ ծառան կ'եղի): Այս անգամ չնորհքով պատրաստութիւն չպիտի կրնանք տեսնել...: Ինձ նայէ՛, աղջիկս գնա՞ց հայր Լօրենձօյին:

ՍՏՆՏՈՒ.— Հրամներես ես, գնաց:

ՔԱՐՈՒԼԵԴ.— Նայինք, գուցէ իր բարի խորատները ազդեն ժիւլիէդի վրայ. ի՞նչ զիմադարձող պինդ-պլուխ աղջիկ:

ԺԻԻԼԻԷԴ Կ. Ժ. Ժ.:

ՍՏՆՏՈՒ.— Ահա աղջիկդ ուրախ գուարթ կը դառնայ խոստովանա՞լէ:

ՔԱՐՈՒԼԵԴ.— Ե՛հ, ո՛ւր գացիր նայինք, պինդ-պլուխ աղջիկ:

ԺԻԻԼԻԷԴ.— Գացի այն տեղն՝ ուր մէկը կը սորվի սորջանալ ձեզի եւ ձեր հրամաններուն անաստելով գործած անվայել մեղքին համար: Սրբակրօն հայր Լօրենձօն պատուիրեց ինձ ձեր ոտքն իյնալով թողու-թիւն խնդրել: (Հօր սոցնա կը ծնրադրի): Կ'աղաչեմ, կը պաղատիմ, ներէ՛ցէ՛ք ինձ, հայրիկ, այսուհետեւ ա՛լ ձեր խօսքէն չեմ ելլիր բնաւ:

ՔԱՐՈՒԼԵԴ.— Շատ աղէկ: Գացէ՛ք կոմսը կանչեցէ՛ք ու բանն իմացուցէ՛ք. կ'ուզեմ որ վաղը առաւօտ պսակը կատարուի:

ԺԻԻԼԻԷԴ.— Ես հայր Լօրենձօյի քով դռայ կոմսը, եւ վայելուչ կերպով իրեն յայտնեցի սէրս՝ որքան որ համեստութիւնս կը ներէր ընել:

ՔԱՐՈՒԼԵԴ.— Ո՛հ, լա՛ւ, խիստ լա՛ւ. շատ ուրախացայ. ապրի՛ս աղջիկս. տեսա՛ր հիմայ: Ոտք ե՛լ, նայիմ: (Ժիւլիէդ ոտք կ'եղի): Աս ասանկ կ'ըլլայ, հապա...: Հիմայ պէտք է կոմսը տեսնեմ: Տղա՛ք, դացէ՛ք կոմսը կանչեցէ՛ք: Ո՛հ, իրաւ որ շատ սուրբ մարդ մ'է սա հայր Լօրենձօն. բոլոր քաղաք անոր բարիքները վայելած է:

ԺԻԻԼԻԷԴ.— Ծծմա՛ր, հետս սենեակ եկո՛ւր որ օգնես ինձ վաղուան արդուարդիս համար հարկ եղած զարդարանքներն ընտրելու:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՐՈՒԼԵԴ.— Այդ ո՛րքան կ'արտօրաս, աղջիկս, մինչև հինգշաբթի ժամանակ կայ դեռ:

ՔԱՐՈՒԼԵԴ.— Սղջկանս ըսածը կատարէ՛, հետը գնա՛, ծծմար, վաղը եկեղեցի պիտի երթանք:

ԺԻԻԼԻԷԴ ԵՒ ՍՏՆՏՈՒ Կ'ԵԼԷ՛ն:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՌՈՒԼԵՐԻ. — Պատրաստութիւն տեսնելու ժամանակ չունինք, գիշերը հասնելու վրայ է արդէն:

ՔԱՌՈՒԼԵՐԻ. — Բա՛. ևս հիմայ մէ՛կ չարժիմ՝ ամէն բան կարգի կը մտնէ: Դուն՝ ամուսինս, գնա՛ ժիւլիէզին քով իր զարդարանքին (գնելու. ևս այս գիշեր չպիտի պառկիմ...: Մինակ թո՛ղ զիս. այս անգամ տանտիկնութիւնը կ'ս պիտի ընեմ...: Տղա՛ք, ինձ նայեցէ՛ք...: Ամէնքն ալ դուքս ելեր են: Ուրեմն ևս ինքս երթամ Դարիս կոմսը գտնեմ խմացնելու որ վաղ-ուան պատրաստ գտնուի: Այդ խնթ աղջիկին զեղջի գալէն ի վեր սիրտս թեթեւացած է:

Կ'ԵԼԷ՛:

ՏԵՍՏԻՐԱՆ Ե.

ԺԻՒԼԻԷՐԻ ՆՆՋԱՍԵՆԵԱԿԸ

ԺԻՒԼԻԷՐԻ ԵՒ ՍՏՆՏՈՒ Կը մտնեն.

ԺԻՒԼԻԷՐԻ. — Այո՛, սա՛ զարդարանքը լաւ է...: Բայց, սիրուն ծծմարս, կ'աղաչեմ որ այս գիշեր զիս մինակ թողուս. աղօթելու՝ երկա՛ր աղօթելու պէտք ունիմ որպէս զի Աստուած զթայ իմ՝ վիճակիս վրայ՝ որ՝ ինչպէս գիտես՝ թէ՛ ձախող է ու թէ՛ մեղապարտ:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՌՈՒԼԵՐԻ ԿԸ ԴՈՒ՛՛՛:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՌՈՒԼԵՐԻ. — Ի՛նչ կ'ընէք նայիմ. իմ օգնութեանս պէտք ունի՛ք:

ԺԻՒԼԻԷՐԻ. — Ձէ՛. մայրիկ, վաղուան համար պէտք եղած հագուստ - կապուստն ընտրեցինք: Խնդրեմ զիս հիմայ առանձին թո՛ղ, և դայեակս ալ այս գիշեր քեզի հետ մնայ, ինչու որ այսպիսի ստիպողական պարագայի մը մէջ հարկաւ շատ գործ կ'ունենաք:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՌՈՒԼԵՐԻ. — Ուրեմն գիշեր բարի, աղջիկս. անկողին մտի՛ր, հանգչէ՛, վասն զի պէտք ունիս հանգստի:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՌՈՒԼԵՐԻ ԵՒ ՍՏՆՏՈՒ Կ'ԵԼԷ՛:

ԺԻՒԼԻԷՐԻ. — Երթա՛ս բարով, մայրիկ...: Աստուած զիտէ թէ երբ նորէն պիտի տեսնենք իրար...: Տարտամ սրտադող մը այնպիսի սարսուռ մը կը սփռէ երակներուս մէջ՝ որ կենդանական ջերմութիւնը ներսս պիտի սառի կարծես...: Ետ կանչեմ գիրենք՝ որպէս զի սիրտ տան...: Ծծմար...: Ձէ՛, ի՛նչ պիտի դայ ընէ: Պէտք է որ միայնակ ձեացնեմ իմ սահակի խաղս: (Հայր Լօրենսօյի առած սրուակը կը հանէ կուրծքին): Հասի՛ր, սրուակ...: Հապա եթէ այս ջուրն չընէ՝ իր ներգործութիւնը: Ի՛նչ, վաղը առաւօտ պիտի պըսակուիմ կոմսին հետ...: Ո՛չ, ո՛չ...: Ատոր ճարը կը տեսնեմ...: Հո՛ս հանգչէ դուն: (Անկողնոյն փոխելով տեսնելով, որպէս զի մի գուցէ անսրտուութիւն գայ վրան սոս ամուսնութենէ յառաջ զիս Ռոմէօյի հետ զաղտնի պսակած ըլլալուն համար: Վախնամ որ այդպէս չըլլայ: Բայց անկախի է այդ. հայր Լօրենսօ սրբակրօն մարդ մը ճանչցուած է միշտ. այսպիսի յուր լաւակած մը պէտք չեմ մտքէս անցընել...: Հա-

պա թէ որ դերեզմանիս մէջ դրուելէս ետք՝ Ռօմէօ դեռ
դիս ազատիկ չեկած՝ աչքերս բանամ՝ արթննամ։ ո՛հ,
անուիլի բան է այդ։ Այն ժամանակ չեմ խղդուիր այդ
նկուղին մէջ՝ որու քստմնելի բերնէն մաքուր օդ
չմտնէր բնաւ, ու Ռօմէօյի հասնելէ առաջ չեմ մոռնիր
հեղձամղձուկ։ Կամ՝ եթէ ապրիմ խո՛հ հաւանական չէ՞
որ խաւարի ու մահուան զարհուրելի տապաւորութիւնը՝
տեղւոյն սարսափին հետ միացած . . . : Եւ յիրաւի այդ
նկուղը այն հինաւուրց ընդունարանն է՝ ուր երկար
դարերէ հետէ ամբողջութեամբ են իմ բոլոր նախահարցս
ոսկերտութիւնը, ուր արիւնազանգն թխալտօ տակաւին
նո՛ր մտած հողը՝ կը փտի իր պատանքին տակ, ուր՝
ինչպէս կը պատմեն՝ ուրուականք կը ժողովին զիշե-
րայն . . . : Ափսոս, միթէ հաւանական չէ՞ որ ժամա-
նակէ յառաջ արթննամ ժահահոտ արտաշնչութեանց և
հեծեծանքներու մէջտեղ, հեծեծանքներ՝ նմանող այն
արժատախիլ մանրագործներու (mandrakes) աղաղա-
կին՝ զոր մահկանացուք չեն կարող լսել առանց խն-
թենալու . . . (23)։ Ո՛հ եթէ այս կերպով արթննամ՝
չըջապատեալ այդ բոլոր քստմնելի արհաւիրքներէն՝
խելքս չպիտի թօցնեմ արդեօք։ Այն ժամանակ յիմար
ու խելաթափ՝ պիտի ուզեմ թերեւ խաղալ նախա-
հարցս կմախքներուն հետ, վիրալից թխալտօն դուրս
պիտի քաշեմ հանեմ իր պատանքէն, և այս մոլեգնու-
թեանս մէջ իմ մեծ - պապերէս մէկուն ոսկրը իբր
լախտ ձեռքս առած՝ պիտի խորտակեմ պայթեցնեմ իմ
յուսաթափ խելաթափ ուղեղ։ Ո՛հ, ի՛նչ է այս. կարծես
զարմիկիս ուրուականը կը տեսնեմ՝ որ Ռօմէօյի ետին
ինկած կը հալածէ, Ռօմէօյի՝ որ թուրով անոր մար-
մինը չամփրեց . . . : Կեցի՛ր, թխալտօ, կեցի՛ր։ (Սըր-

ուսկը շուրթերուն կը ֆանի) : Ահա կուգամ, Ռոմէօ,
ահա կուգամ իմ ամուսինն. քե՛զ կը վնասում. քե՛զ
համար կը խմեմ այս խոցիը :

ሀገራችን ማጥፋት የሚችል ሁኔታ ላይ ስለሚገኝ ማረጋገጥ፡

ՏԵՄԱՐԱՆ Դ.

ՔԱՐՈՒԼԵՂԻ ՏԱՆ ՄԷՋ ՄՐԱՀ ՄԸ

ՏԻԿԻՆ ՔԱՐՈՒԼԵՐ ԷՒ ՍՏՆՏՈՒ ԿՐ ՄՏՆԱՆ.

ՏԻԿԻՆ, ՔԱՖՈՒԼԵԴ.— Ա՛ն սա բանկիքները, ծըծ-
մար, ու գնա՛ ուրիշ համեմունք ալ բե՛ր:

ՍՏՏՏՈՒ.— Հաստեաներուն համար արմաւ ու սերկեւի կ'ուզեն:

ՔԱՐԱՆԻՆԵՐ ԿԸ ԴԴԷ :

ՔՍՆՈՒԼՆԵՐ. — Օ՛ն, չարժեցե՛ք, աքաղաղը երկու
անգամ խօսեցաւ. կրակ - մարի զանգակը (curfew-
bell) զարնուեցաւ արդէն. ժամը երեք է...: (Տիկին
Քարոլշեյի): Անժե՛րիքա, գնա՛ անգամ մ'եկուածներն
աչքէ անցո՛ւր. ծախքի խնայութիւն չընէք բնաւ:

ՄՏՆՏՈՒ՜ Բարուդեղիկն. — Դունն գնա՛, գնա՛, մեծ
մեծ գործեր տեսնողի մը պէս ոտքերնուս տակ մի՛-
ղառնար, զնա անկողին մտիր, այսպէս անքուն մնա-
լով՝ փաղր կը հիւընդնաս :

ՔԱՌՈՒԼԵՂ.— Պարտալ խօսք. ի՞նչ չնչին պատ-
ճառներով եւ գիշերն ի բուն անքուն անցուցեր եմ՝
առանց իրրէք հիւքնդնալու:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՌՈՒԼԵՂ.— Էհ, գիտեմ, գիտեմ թէ
պարտնը գիշերային անչա՛հ որսերու կ'ելլէր ատենով,
եւ անքուն գիշերներ կ'անցընէր, բայց ես ալ հիմայ իմ
անքուն աչքերս չորս բացած եմ իր վրայ:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՌՈՒԼԵՂ ԵՎ ՍՏՆՏՈՒՆ Կ'ԵԼԷ՛:

ՔԱՌՈՒԼԵՂ.— Ի՞նչ նախանձ կ'ին, ի՞նչ նախանձ
կ'ին. ամէնքն ալ մէկ հորի ջուր են: (Ծառաներ կը
մտնեն ձեռներին շամփուրներով, վառելի կոճղերով
ու կողովներով): Այդ ի՞նչ է, տա՛յ, ի՞նչ է այդ
ձեռքինդ:

ԱՌԱՋԻՆ ԾԱՌԱՅ.— Խոհակերին համար բաներ
են, ի՞նչ ըլլալը չեմ գիտեր:

ՔԱՌՈՒԼԵՂ.— Շո՛ւտ ըրէ, չո՛ւտ:

ԱՌԱՋԻՆ ԾԱՌԱՅ Կ'ԵԼԷ՛:

ՔԱՌՈՒԼԵՂ՝ երկրորդ ծառային.— Ծո՛, աւելի չոր
փայտեր չգտնայիր: Պետրոսը կանչէ՛, ան քեզի կը
ցուցնէ տեղը:

ԵՐԿՐՈՐԻ ԾԱՌԱՅ.— Ես փայտի կտոր գտնելու
համար այդ Պետրոս ըստած փայտի կտորին պէտք
չունիմ:

Կ'ԵԼԷ՛:

ՔԱՌՈՒԼԵՂ.— Անպիտանը լաւ պատասխանեց.
զուարճալիս լակոտ մ'է: Էհ, քու անունդ կը դնեմ
Փայտկոտորեան...: Այլ կը տեսնեմ թէ լուսցեր է.

հիմայ կոմսը կուգայ հետը նուագածուններ առած,
ինչպէս ըսած էր ինձ: (Դուրսէն երաժշտութեան ձայն):
Ահա կուգայ արդէն...: Ծմմա՛ր: Անժելիքա՛...: Չե՛ս
լսեր, ձմմար, վազէ՛: (Սննուն կուգայ): Գնա՛ ժիւ-
լիէդն արթնցո՛ւր. չնորհքով հագուեցնես. ես Պարի-
սին հետ պիտի խօսակցիմ...: Վազէ՛, չո՛ւտ. փեսա-
ցուն եկաւ արդէն. վազէ՛, կ'ըսեմ:

ՍՏՆՏՈՒՆ Կ'ԵԼԷ՛:

ՏԵՍԵՐԱՆ Ե.

ԺԻԻԼԻԷԴԻ ՍԵՆԵԱԿԸ ԺԻԻԼԻԷԴ՝ ԱՆԿՈՂՆՈՅՆ ՎՐԱՅ

ՍՏՆՏՈՒՆ կը մտնէ.

ՍՏՆՏՈՒ.— Խաթունի՛կ, խաթունի՛կ, օրի՛որդ,
ժիւլիէդ աղջի՛կս, ե՛լ, ե՛լ նայիմ անկողնէդ...: Ո՛ր-
քան ալ խորունկները գայեր է...: Ե՛լ գտնուելս,
ե՛լ անուշիկս, ե՛լ քնքշիկս, ե՛լ անկողնէ չկող ծոյլ
աղջիկս...: Ե՛լ, կ'ըսեմ, հողի՛ս, ե՛լ պզտի, սիրելի,
գեղանի հարմնցու. ե՛լ, փեսացուդ եկեր քեզ կ'սպա-
սէ...: Ի՞նչ, ձայն չե՛ս տար...: Մեղայ, Տէ՛ր Աստ-
ուած, ի՞նչ խորունկ քուն է աս. տատաղիս կարծես մէկ
չաբաթուան համար քունի պաշար կը ժողլէ...: Այլ
պէտք է արթնցնեմ ղինք...: Խաթուն, խաթունի՛կ,
անուշի՛կ, ե՛լ, ե՛լ կ'ըսեմ. հիմայ կոմսը պիտի գայ

քեզ անկողնոյդ մէջ գտնէ. նա քեզ ցնցելով ոտք պիտի հանէ: Ի՞նչ, սո՛ւտ կը դիտնաս ըսածս: (Անկողնոյ վարագոյրը փաշեղով՝ զժխլիկեղ կը զտնէ անկեղնա՞ն սարածուած): Աս ի՞նչ է. ի՞նչ է աս. հագուեր, շքուեր ու նորէն պառկե՛ր ես: Եւտք է որ ելլես, հոգիս. պէտք է որ արթնցնեմ քեզ, գառնուկս: Օրի՜որդ, օրի՜որդ, օրի՜որդ: Աստուած իմ, Աստուած իմ, ի՞նչ է այս. այս ի՞նչ աղէտ է. այս ի՞նչ դժբաղդութիւն է. պաղեր, փատ կտրեր, մեռեր է ժխլիկէզս: Հասէ՛ք, ո՛ւր էք, հասէ՛ք, մեռեր է խաթուհիս, մեռեր է անուշիկ ժխլիկէզս. Աս ի՞նչ սե օր է, աս ի՞նչ սե ժամ է. չորնայլի, մեռնէ՛ն, աչքերս կուր-նար ու չտեսնայի այս օրը, այս ժամը...: Ո՛ւր էք, ցքի հասցուցէ՛ք: Հասէ՛ք, տէր իմ, հասէ՛ք, տիկին, հասէ՛ք, ձիւն ու կարկո՛ւտ, վա՛յ եկաւ զլուխնուդ:

Տիկին ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Ի՞նչ:

Տիկին ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Ի՞նչ աղաղակ, ի՞նչ գոռում գոչում է աս, ծծմար, ի՞նչ կայ:

ՍՏՆՏՈՒ. — Յաւալի, ողբալի օր:

Տիկին ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Ըսէ՛, ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաւ:

ՍՏՆՏՈՒ. — Ի՞նչ պիտի ըլլայ: (Անկողնիւն շուրջնալով): Նայէ՛, նայէ՛, տիկին, նայէ՛, դժբա՛ղդ մայր. ո՛վ ձախորդ օր, ո՛վ սե օր:

Տիկին ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Վա՛հ գլխուս, վա՛հ գլխուս. զաւա՛կս, մէկ հատիկ զաւա՛կս, հոգիս. ի՞նչ է աղ, արթնցի՛ր, բա՛ց սիրուն աչքերդ, եթէ ոչ՝ ես ալ աչքերս պիտի գոցեմ, ես ալ պիտի մեռնիմ քեզ հետ: Հասէ՛ք, հասէ՛ք: (Սննդին): Հասէ՛ք պօռս:

ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Ի՞նչ:

ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Ի՛նչ, ա՛լ ամօթ է. բերէ՛ք ժխլիկէզը, փեսացուն եկեր կ'սպասէ:

ՍՏՆՏՈՒ. — Բե՛կտա՛ն, աղջիկդ մեռաւ, մեռաւ գառնուկս:

Տիկին ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Այո՛, մեռաւ ժխլիկէզը, խամրեցաւ մեր անուշիկ ծաղիկը: Այս ի՞նչ սե օր է, այս ի՞նչ սե ժամ է:

ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Ժխլիկէղի մօտեցաւ. — Տեսնեմ անգամ մը երեսը...: Վա՛յ ինձի, հազար վայ. մեռեր է, պաղեր է արդէն իմ անուշիկ աղջիկս: Արեւը կանկ է առեր. սառեր են իր գեղեցիկ անդամները. կիսնքը չափո՛նց բաժնուեր հեռացեր է իր չլիւսք-նիւրէն: Յուրս մահն իջեր է անոր վրայ ինչպէս վաղահաս սառցոյցը՝ դաշտին ամենէ անուշահոտ ծաղկին վրայ: Վա՛յ ինձի, վա՛յ թշուառ ծերունույս:

ՍՏՆՏՈՒ. — Ո՛վ դաւալի օր, ո՛վ ողբալի օր:

Տիկին ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Ո՛ւր ժամ, դժբա՛ղդ ժամ:

ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Մահը յափշտակեց զան սրպէս գիհեմ, և հիմայ ալ լեզուս կ'սպած կաշկանդած՝ չթողուր որ բան մը խօսիմ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆԶՈ. — Ի՛նչ, Ի՛նչ, Ի՛նչ ՊԱՐԻՍ. — Ի՛նչ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆԶՈ. — Նոր հարսը պատրաստ է եկեղեցի երթալու:

ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Այո՛, պատրաստ է երթալու եկեղեցի, այլ ա՛յնպիսի կերպով մ'որ մէջ մ'ալ ետ չդառնայ: (Պարխին): Զաւա՛կս, հարսանեացդ նախընթաց գիշերը մահը նշանածիդ անկողնիւն մտեր՝ ու քաղեր է այդ խեղճ ծաղիկը: Մահն է իմ փեսաս, նա է իմ

գարաններու տեղ զամրակներու սղալի զողանջիւննէ-
րը պիտի լսենք. զուարթ խնձոյց տեղ՝ թաղման տը-
խուր սեղանը պիտի ունենանք, հանգիսաւոր օր-
ներգութեանց տեղ ալ՝ դամբանական երգեր: Նոր
հարսի ծաղկեփունջը կ'ըլլայ մեռելի ծաղկեփունջ, վեր-
ջագէտ ամէն բան ներհակին կը դառնայ:

ՀԱՅՐ 10 ՐԵՆՁՈ.— Տէ՛ր իմ, ձեր սենեակը քաշ-
ուեցէ՛ք. դուք ալ, տիկին, դուք ալ, տէր Պարիս.
թող ամէն ոք պատրաստուի այդ սիրուն մեռեալին
ընկերանալ մինչև իր յետին կայանը: Աստուծոյ աջը
չգիտեմ ի՞նչ մեղքի համար կը ծանրանայ ձեր վրայ,
և իր անասանկի տնօրէնութեան ղէմ՝ մրմուլով՝ ալ
աւելի մի չարժէ՛ք իր բարկութիւնը:

Ք-բ-ւ-ւ-ւ-ւ, Տէ՛ր Ք-բ-ւ-ւ-ւ-ւ, Պ-բ-ւ-ւ
Հուր Լեւելոյն Կ'եւելէ:

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԱԺԻՇՏ.— Մեզ ուրիշ բան չմնար բ-
նել՝ բայց եթէ մեր նուագարաններն իրենց պատեա-
նին մէջ զնկով ձգել կրթալ:

ՍՏՆՏՈՒ.— Ի՞նչ պիտի ընէք հապա. այդպէս բ-
րէ՛ք, ելէ՛ք գացէք. կը տեսնէք թէ ի՞նչ ողբալի կա-
ցութեան մէջ կը գտնուինք:

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԱԺԻՇՏ.— Աստուած արտիկ ձեր
սրտերը, և փափոխէ ձեր տխուր վիճակը:

ՊԵՏՐՈՍ ԿԸ ՀԴՆԷ:

ՊԵՏՐՈՍ.— Երաժիշտներ, ինձ նայեցէք, երա-
ժիշտներ. կ'ազաչեմ խնդրիսն արտին նուագեցէ՛ք.
այո՛, խնդրիսն արտին նուագեցէ՛ք:

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԱԺԻՇՏ.— Եւ ինչո՞ւ նուագենք խըն-
դրիսն արտին:

ՊԵՏՐՈՍ.— Վասն զի սիրտս ինքը այս միջոցիս
սիրտս տխուր էն կը նուագէ: Ո՛հ, զուարթ մրմունջ
մը՝ զիս սփոփելու համար:

ԵՐԱԺԻՇՏ.— Մենք որ եւ մրմունջ
չենք նուագեր. նուագելու ժամ չէ՛ հիմայ:

ՊԵՏՐՈՍ.— Ի՞նչ, չէք հաւանիր նուագել:

ԵՐԱԺԻՇՏ.— Ո՛հ:

ՊԵՏՐՈՍ.— Ուրեմն պէտք եղածը ընեմ ես ալ:

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԱԺԻՇՏ.— Ի՞նչ է նայինք պէտք ե-
ղածը:

ՊԵՏՐՈՍ.— Ինչ որ կը վայել ձեզ ամէնքեւուդ.
գաւազանի լաւ տփոց մը:

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԱԺԻՇՏ.— Մնայեալն ծառայ:

ՊԵՏՐՈՍ.— Այո՛, ծառայ եմ, այլ ո՛չ անպիտան.
քանի որ՝ ինչպէս ըսի՝ տփոց մը պիտի տամ ձեզ՝ ը-
սել է թէ լաւ տփոց տալու պիտանութիւնն ունիմ.
սօ, բե, մին ձեր կոնակներուն վրայ պիտի լսէք,
պարտն անշա՛հ երաժիշտներ:

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԱԺԻՇՏ.— Որպէս թէ մեր ձեռքերը
խոտ ժողովին, այնպէս չէ՛:

ԵՐԱԺԻՇՏ.— Ինձ նայէ՛, աւելի աղէկ
կ'ընես փոխանակ գաւազանի ծայր ցուցնելու՝ խել-
քիդ ծայրը ցուցնես, բայց խելքն ուր ես գտեր:

ՊԵՏՐՈՍ.— Լաւ ուրեմն, խելքիս գաւազանը
ցուցնեմ... Մարդու պէս պատասխան տուէք նայիմ.

Երբ վիշտ ու թախիծ մեր սրտեր պատեն

Ու ցաւերն մեր միտք ճնշեն՝ այն ատեն

Երաժշտութիւն ձայնով արձաթեայ...

Ինչո՞ւ բանաստեղծը արժարեայ ձայն կ'ըսէ ինչո՞ւ

երաժշտութիւնն արծաթեայ ձայն կ'ունենայ: Պատասխանէ՛ նայիմ, Սիմոն Բամբ-թեկեան:

ԱՌՍԱԶԻՆ ԵՐԱԺԻՇՏ.— Է՛հ, որովհետեւ արծաթը խիստ ս'նոյշ ձայն ունի:

ՊԵՏՐՈՍ.— Պատուակա՛ն պատասխան: Դուն ի՛նչ կ'ըսեալ. Յովսէ՛փ Նուրբթեկեան:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՐԱԺԻՇՏ.— Երաժշտութիւնն արծաթեայ ձայն ունի, վասն զի արծաթի համար կը նուազեն երաժիշտք:

ՊԵՏՐՈՍ.— Այս ևս պատուակա՛ն...: Դուն պատասխանէ, Յակոբ Աւագեան:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՐԱԺԻՇՏ.— Ես պատասխան չունիմ:

ՊԵՏՐՈՍ.— Ո՛հ, լաւ, խիստ լաւ: Դուն միտք խելք ըստած բանը չունիս. բոլոր ունեցածդ ձայնդ է միայն. դուն խմբին երգիչն ես, ծիշդ է այս: Ես քու տեղդ պատասխանեմ: Երաժշտութիւնն արծաթեայ ձայն ունի, վասն զի ձեզի պէս երաժիշտներ չատ չատ՝ արծաթ կ'ունենան իրենց գրողանին մէջ, ոսկին անձանոթ աշխարհ է իրենց համար:

Երաժշտութիւն ձայնովն արծաթեայ

Մեղ անմիջապէս սիրտանք կուտայ:

Կը հեռու էրէւել:

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԱԺԻՇՏ.— Ի՛նչ լիբբ անպիտան ծառայ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՐԱԺԻՇՏ.— Թող գրողին երթայ, էջը ո՛վ զինք բանի տեղ կը դնէ...: Ելլե՛նք դուրս յուզարկաւորներուն սպասելու, ու ետքէն ճաշի կը մեանք:

Կ'էլլէ:

Ա Ր Ա Ր Զ Ե.

ՏԱՅԱԿԱՆ Ա.

ՄԱՆԴՈՒԱ. ՓՈՂՈՑ ՄԸ

ՌՕՄԷՅՈ կը մտնէ.

ՌՕՄԷՅՈ.— Եթէ քու նի ողորդալի հաւատարմութիւնն արժան է հաւատալ՝ տեսած երազներս ինձ կ'աւետեն թէ ուրախալի լուր մը պիտի տունեմ: Արտիս գերազանց մտածումը իր տիկոսին վրայ խաղաղիկ բաղմած է, և առտուրն է ի վեր անտախտ գուարթութիւն մը գեղածիծաղ մտածումներով կը բարձրացնէ զիս երկրէ ղէպ ի վեր: Երազիս մէջ տեսայ որ սիրականս եկեր ու զիս մեռած էր գտեր, (տարօրինակ երազ՝ որ մեռելի մը վրայ խորհելու կարողութիւն կը լիողու), և չրթունքներս համբուրելով այնպիսի ոգեւորութիւն մը մը տուեր էր ինձ որ վերածնունդ ու կայսր մը եղեր էի: Ա՛հ, ի՛նչ քաղցր երանութիւն պիտի զգամ սիրականիս տիրանալով: Երբ անոր տուելն անգամ այնպիսի անպատում հեշտութիւն կը պատճառէ իմ էութեանս:

ՊԱԼԹԱՋԱՐ Կը մտնէ:

ՌՕՄԷԾ — Հոս եկու՛ւր, բարեկամ... Կը տեսնեմ որ աղքատ ես, ահա՛ քեզի քառասուն տուփազ. չափ մը թոյն տաս ինձի, բայց անանկ զօրաւոր տեսակէն՝ որ հա՛զիւ տարածուած կեանքէ ծանծրոյթ զգացող մարդու մ'երակներուն մէջ՝ անմիջապէս մէկալ աշխարհն իրիկ զան: Կ'ուզեմ որ կենաց չունչն ա՛յնքան արտադ ու ա՛յնքան բուռն կերպիւ փախչի ելլէ անոր մարմնէն՝ որքան բոբրօքուն վառօզը՝ մահաչունջ թնդանթին բերնէն:

ԴԵՂԱՎԱՃԱՌ. — Ես ունիմ սյղպիտի վտանգաւոր զեղորաներ, ալ Մանդուայի օրէնքով զանոնք ծախողին պատիժը մահ է:

ՌՕՄԷԾ. — Ի՛նչ, դուն սյղքան թշուառ ու եղկեղի վիճակի մէջ՝ ու կը վախնաս մեռնել. անթիւ թիւեր նկարուած է այտերուդ վրայ, կարօտութիւն ու աստապանք իրենց վերջին չունջը կ'աւանդեն աչքերուդ մէջ, և ցնցոտաւոր թշուառութիւնը կ'ախուած է քու ուսերէդ: Աշխարհ և աշխարհի օրէնք բարեացակամ չեն քեզ նկատմամբ. զքեզ հարստացնելու օրէնք մը հանած է աշխարհ. ոչ ամենեկին՝ խորտակի՛ ուրեմն ալ օրէնքը, մի՛ բլլար աղքատ: (Դուսիւր ցուցնելով): Ա՛ռ ասիկա:

ԴԵՂԱՎԱՃԱՌ. — Աղքատութիւնս կը հաւանի, ալ ոչ՝ կամքս:

ՌՕՄԷԾ. — Ես ալ աղքատութիւնդ կը վճարեմ, և ոչ թէ կամքդ:

ԴԵՂԱՎԱՃԱՌ. — Գլխի ծրար մահելով կ'եկեի
կոտոր: ՌՕՄԷԾ:

ԴԵՂԱՎԱՃԱՌ. — Սա զեղը որ և է, հեղուկէ մէջ

դնելով կլլէ. հարիւր մարդու ալ ոյժ ունենաս՝ զքեզ միւս աշխարհը կը խրիկ չիտակ:

ՌՕՄԷԾ՝ խալիլ տաղով. — Ահա՛ աս ստակը. մարդու հոգւոյն համար թոյն մ'է այն աւելի վտանգաւոր և այս զգուշի աշխարհի մէջ աւելի մեծ պատճառ և առիթ սպանութեանց՝ քան այն խեղճ բաղադրութիւններն՝ որոնց վաճառութիւնը կ'արգիլեն քեզ: Ե՛ս կը ծախեմ քեզ թոյնը, և ոչ թէ դուն ինձի: Մ'նաս բարով. դնա՛ կտոր մը հաց դնէ ու փորդ կտացո՛ւր: (ԴեղաՎաճառին տուած սրտակիր ցրպակ դնելով): Դո՛ւ կենտաղեղ և ոչ մահաղեղ՝ եկու՛ր ինձի հետ միւլիկի գերեզմանը. հո՛ն պիտի դարձածեմ զքեզ:

ԿԵԼԷՆ:

ՏԵՍԱՐԱՆ. Բ.

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕՅԻ ԽՅԻԿԸ

ՀԱՅՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ կը մտնէ.

ՀԱՅՐ ՅՈՎՀ. — Յրանչիսքեան եղբայր, հայր Լօրենձօ, ո՛ւր ես:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ. — Սա ծայրը հայր Յովհաննէսին է... Մանդուայէ կուգաս. բարի եկար. Ի՛նչ կ'ընէ Ռօմէսն... Նամակ գրեց. տուր նայիմ նամակը:

ՀԱՅՐ ՅՈՎՀ. — Մեր Յրանչիսքեան կարգէն սանդալակիւր եղբօր մը գացեր էի՝ որ հետս պիտի ընկե-

բանար և որ քաղաքին հիւանդներն այցելելու գրա-
ղած էր : Առողջապահական տեսուչներ զմեզ երկուքս
տան մը մէջ գտնելով՝ որու վրայ կասկած կար թէ
վարակուած ըլլայ ժանտախտէ՝ դռները մեր վրայ
գոցեցին ու չթողուցին որ զուրս կլինք . ահա այս
պատճառաւ արգելուեցայ Մանդուա երթալ :

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ .— Ուրեմն նամակս ո՞վ տարաւ
Ռօմէօյին :

ՀԱՅՐ ՅՈՎՀ .— Ոչ ոք . ահա ձեր նանակը . չկը-
ցայ իր տեղը խրկել և ոչ ալ գտնել մէկը՝ որ զայն
ետ բերէ ձեզ , ինչու որ ամէն մարդ կը վախնար վա-
րակմանէ :

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ .— Ի՛նչ դժբաղդ պատահար . ան-
շշան նամակ մը չէր այս՝ այլ ամենակարեւոր գիր մը .
և այս յապաղումը կրնայ մեծամեծ աղէտներու պատ-
ճառ ըլլալ : Հայր Յովհաննէս , երկաթ լծակ մը դափր
ու չիտակ խցիկս բեր :

ՀԱՅՐ ՅՈՎՀ .— Երթամ բերեմ :

Կ'ԵԼԼԷ :

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕ .— Հիմայ պէտք է որ մինակս
գրեմ գերեզման : Երեք ժամէն կ'արթննայ ժիւլիէդ ,
Արդեօք ո՞րքան պիտի անիծէ զիս՝ պատահած անցքե-
րը Ռօմէօյի տեղեկացուցած չըլլալուս : Բայց նորէն
գիր գրեմ Մանդուա , ու մինչև Ռօմէօյի հասնիլը՝
ժիւլիէզը խցիկիս մէջ պահեմ . խեղճ զիտի կենդանի
փակուած մեռելի մը դամբանին մէջ :

Կ'ԵԼԼԷ :

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ .

Վ Ե Ր Ո Ն Ա

ԳԵՐԵՋՍԱՆԱՏՈՒՆ ՄԸ՝ ՈՐՈՒ ՄԷՋՏԵՂԸ ՔԱՐՈՒԼԵԳԵԱՆՑ
ԴԱՄԲԱՐԱՆԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՑ

ՊԱՐԻՍ կը մտնէ . ետեւէն ՄԱՆԿԼԱԻԻԿԸ՝ ձեռքի
ջան ու ծաղիկներ բռնած :

ՊԱՐԻՍ .— Զանց ինձի տո՛ւր , մանկաւիկ , և դուն
գնա՛ մէկ կողմ սպասէ . . . : Այլ ո՛չ , մարե՛ այդ Զանք .
չեմ ուզեր որ տեսնող մ'ըլլայ : Գնա՛ սա սմիղակնե-
րուն (yew - trees) տակ պառկէ՛ ականջդ գետնին մօտ
բռնած : Գերեզմանատան հողը փոսահատին բանջարե-
զամ անգամ փորուած ու քրքրուած՝ կակուղ կ'ըլլայ ,
և որ և է ոտնաձայն կ'իմանաս իսկոյն : Իմանալո՛ւզ պէս
կը սուշես ինձ , և այդ նշանէն կը հասկնամ որ մէկն
այս կողմերը կը մօտենայ . . . : Ինձ տո՛ւր այդ ծա-
ղիկները : Ըսածիս պէս ըրէ՛ . գնա՛ հիմա :

ՄԱՆԿԼԱԻԻԿ՝ մեկուսի .— Հոս այս գերեզմանա-
տան մէջ մնալը սոսկում կը պատճառէ , բայց ի՛նչ ը-
նեմ , կենալ պէտք է :

Մէկ Կ'Ե՛ ԼԵ Կ'Ե՛ ԼԵ :

ՊԱՐԻՍ .— Ժիւլիէ՛դ , ծաղիկ անուշաբոյր , ծա-
ղիկներով հան կը զարդարեմ քու առագաստի անկո-
ղինդ՝ որու ամպնովանին փոշեկներտ է , աւանդ , ու
քարաշէն , պիտի գամ ամէն զիւեր անուշակ ջրով ո-

ռողիկ գանսնք, և ի չգոյէ ջրոյ՝ հեծկտանքներէ կաթ-
կըթած արցունքներով: Այո՛, քու յուզարկաւորու-
թիւնդ պիտի տօնեմ ամէն գիշեր հոս գալով քու վրայ
ծաղիկներ սփռելու ու դառնալէս լալու համար:
(Սուշին մը կը շտուի): Մանկկա իկը կը սուլէ, ոտ-
նաձայն լսած պիտի ըլլայ: Որո՞նք են այն սրբապիղծ
ոտքերն՝ որ կուգան գիշեր ժամանակ գեփերիլ հոս և
խափանել սիրոյս դամբանական պաշտամունքը...:
Ի՞նչ է այդ, ջան մը...: Գիշեր, պահ մը ծածկէ՛ գիս
քու սեւթոյր քօղով:

Կը դառնայ:

ՌՕՄԷՕ Կը յարէ, Էրեւն՝ ՎԱԼԹԱԶԱՐ՝ Կե-լ

Չն, Բրէշ - Ընէ Կը Բաւա:

ՌՕՄԷՕ. — Տո՛ւր ինձ բրիչը և այդ երկաթեայ
խորտակիչ գործին: Սա նստակն ա՛ն, ու վաղը առ-
տու կանուխ յանձնէ՛ իմ հօրս ու զլիաւորիս...:
Լոյսն ինձ տո՛ւր: Եթէ չես ուզեր տուժիկ կեանքդ՝
մտիկ ըրէ՛ ու հրամանս կատարէ՛ անթերի. ինչ որ
տեսնես կամ լսես՝ մէկ կողմ սպասէ՛ միշտ առանց
գործիս խափան ըլլալու: Մահուան այս անկողնոյն
մէջ մտնելու նպատակը՝ իմ սիրալանիս երեսը տես-
նել ու մահաւանդ անոր անկենդան մատեն թանկա-
զին մատնի մ'առնել է, մ'առնի՛ գոր նուիրական գոր-
ծածութեան մը պիտի յատկացնեմ: Այսպէս ուրեմն
գնա՛ հեռացիր այս տեղէս...: Բայց գիտցած ըլլաս
որ եթէ կասկածի երթալով համարձակիս ետ դառնալ
ըրա՞ծս լրտեսելու համար՝ վկայ Աստուած՝ կտոր կտոր
կ'ընեմ քեզ, և անդամներդ կը տարածեմ այս դիա-

քաղց գերեզմանիս վրայ: Որոչումս վայրա՛դ է այս
ժամուս նման, աւելի վայրագ քան սովալլուկ վաղը
կամ ծովն անադնամոունէ:

ՊԱԼԹԱԶԱՐ. — Կերթամ, տէր իմ, ու ձեզ նե-
ղութիւն չեմ տար:

ՌՕՄԷՕ. — Այս կերպով անձնութեան ցուցած
պիտի ըլլաս...: (Քսակն անոր նեղելով): Ա՛ն սա,
ապրէ՛ ու երջանիկ եղի՛ր...: Երթան բարով, բարի
Պալթազար:

ՊԱԼԹԱԶԱՐ՝ մեկուսի. — Ես իր խօսքը մտիկ չեմ
ըներ, ու այս կողմերը տեղ մը կը պահուրտիմ. սոս-
կալի է կերպարանքը, կը վախնամ որ գէշ միտք մը
չունենայ:

Մէկ Գի Կը Կե-լ:

ՌՕՄԷՕ՝ շօսակն առած դեպ ի գերեզման երթալով. —
Ահեկի՛ վի՛ն, արդանդ մահու՛ որ երկրի ամենաթան-
կազին սրտատուր խճողեցար, քու նիստո կլաւիդ
պիտի բանամ բոնի՛ ու նոր զո՛ն մը պիտի խօթեմ
հոն: (Լծակով դամբարանին դուռը վեր կը վերցնէ
ու կը քանայ):

ՊԱՐԻՍ. — Ճանչցայ, տարագիր խրոխտ Մոնղակ-
եանն է ան՝ սպաննո՞ղն իմ սիրունոյս զարմիկին՝ որու
կոկիծէն, կ'ըսեն, մեռաւ այդ չփնայ արարածը: Նա
կուգայ հոս մեռեալները թշնամանելու վտա դիտու-
մով, պիտի ձերբակալեմ զինք...: (Կը յառաջանայ):
Դադրեցո՛ւր ամբարիշտ գործդ, ո՛ր գարշիլի Մոնղակ-
եան, վրէժխնդրութիւնը մահուրնէ անդի՛ն ալ կը չա-
րունակես: Կը ձերբակալեմ զքեզ, անդգամ՝ դատա-
ւարտ: Հնազանդէ՛ ու հետս եկո՛ւր. դուն ոչե՛տք է որ
մեռնիս:

ՌՕՄԷԹ. — Այո՛, մեռնիկ պէտք եմ, ու ճիշդ ատո՛ր համար եկած հոս...: Բարի և տղնիւ երիտասարդ, ինձ նման յուսահատ մէկը փորձութեան մէջ մի՛ խօթեք, ե՛լ գնա ասկէ ու թո՛ղ զիս առանձին...: (Գերեզմանները ցուցնելով)։ Սոսկա՛ բոլոր մեռեալները միտք բերելով...: Կ'աղաչեմ, կը պաղատեմ, երիտասարդ, նոր մեղքով մը մի՛ սեղներ հոգիս, զիս մի՛ մղեր կատաղութեան...: Ո՛հ, դնա՛ բանդ։ Աստուած վերը վրայ՝ անձէս իսկ աւելի կը սիրեմ գփեզ, վրէժս իմ անձիս դէմ է միայն։ Կ'ենքերս չեն փնտռեր ուրիշ դո՛հ։ Ո՛հ, մի՛ կենար, գնա՛ ասկէ։ ապրէ՛ ու ըսէ՛ օր մը թէ խելայեղի մը գթութեան կը պարտաւորիս կեանքդ։

ՊԱՐԻՍ՝ սուր ի ձեռիւն. — Պաղատանքդ ալ, գթութիւնդ ալ գետի՛նն անցնին։ Կը բռնեմ՝ գփեզ, ոճրագործ ապիրատ։

ՌՕՄԷԹ. — Ի՛նչ, կը խորխորաս, կը խիզախես ինձի դէմ։ (Սուրբ փաշեղով վրան կը նետուի)։ Ե՛լ նայիմ զիմացս, տղայ։

Կը կռուին։

ՄԱՆԿԼԱԻԻԿ. — Տէր Աստուած, կը մենամարտին, երթամ գիշերապահները կանչեմ։

Կ'ելլէ արտերէս։

ՊԱՐԻՍ՝ գեռին իյնալով. — Ո՛հ, սպանուեցայ...: Եթէ վեհանաճութեան նշոյլ կայ սրտիդ մէջ՝ բա՛ց գերեզմանը ու զի՛ր զիս ժիւլիէղի քով։

ՌՕՄԷԹ. — Վկայ երկինք, կ'ընեմ ըսածդ։ (Դիակին վրայ խոնարհելով)։ Դիտե՛մ, ճանչնա՛մ սա երեսը՝ հը՛, Մերքուզիոյ ազգական Պարիս ազնուական

կոմսն է։ Միտքս բերեմ, ծառաս ի՛նչ կ'ըսէր ճամբան։ Ա՛յնքան ալեկոծ էր հոգիս՝ որ չկրցայ խօսքերուն ուշադրութիւն ընել...: Զիտ վրայ էինք... կարծեմ կ'ըսէր թէ Պարիս ժիւլիէղի հետ պիտի պրտակուէր։ Այս խօսքս իրօք ըսած է ինձ կամ երազիս մէջ տեսայ և կամ ժիւլիէղի խօսքը լսելով՝ արդեօք ա՛յսպէս երեակայեցի յիմարօրէն։ (Դիակին քաղուկէն քռնելով)։ Ո՛հ, տո՛ւր ինձ քու ձեռքդ՝ դուն որ դառնաղետ ձախողութեան զրքին մէջ սրձանադրուած ես ինձ պէս։ Ես յաղթական գերեզմանի մը մէջ պիտի թաղեմ զքեզ...: Գերեզմա՛ն մը, ո՛հ, չէ՛, կենազրա՛ւ պատանի, ամենափայլուն սղալտի մը մէջ՝ վասն զի հո՛ն կը հանգչի ժիւլիէղ, և իր գեղեցկութեամբ տօնախումբի մեծապայծառ դահլիճ մը կը դարձնէ այս խաւարչուտ չիրիմ։ (Պարիսը դարձաւ ռանին մեջ դնելով)։ Հանգչէ՛ հող, ո՛ր դիակ՝ գիտէ մը թաղուած։ Շատ անգամ մարդիկ իրենց հոգեվարքին մէջ ուրախութիւն մը կ'ունենան, փաշակ մը մահուընէ յառաջ, ինչպէս զիրենք խնամողները կ'ըսեն...: Ա՛խ, ի՛նչպէս փաշակ անուանեմ զայս։ (Ժիւլիէղի սառնուցեալ մարմինը դիտելով)։ Ո՛ր իմ սիրականս, իմ կի՛նս։ Մահն որ քու չունչիդ անոյշ մղոր ծծեց, տակաւին չկրցեր է քու ճաշխարհիկ գեղեցկութիւնդ փճացնել, չկրցեր է նուաճել զքեզ, գեղեցկութեանդ բոցը քու քաղցրիկ շուրթերուդ և չքնաղ աշտերուդ վրայ բոսորագոյն է միշտ. այո՛, տակաւին պարզուած չէ՛ հոն մահու դունատ դրօշը...: (Ուրիշ դադաղի ձեռքալով)։ Թիպա՛լտօ, ա՛հ դուն ալ հող պառկեր ես քու արիւնաթաթաւ պատանքիդ մէջ։ Ի՛նչ աւելի մեծ չնորհ կրեմ ընել

քեզի. այս միևնույն ձեռքով որ երիտասարդութիւնդ հնձեց, քու թշնամեցդ երիտասարդութիւնն ալ պիտի փճացնեմ: Ներէ՛ ինձ, զարմիկ: (Ետ դառնալով ու ժխլիկեղի մարմինը թելերուն մեջ սեղմելով): Ա՛խ, սիրականս ժխլիկէդ, ինչո՞ւ այդքան գեղեցիկ ես տակաւին: Հաւատամ արդեօք որ մահուան ուրուականը քեզ սիրահարեր է, և թէ այդ անուշիկ կմախք - հրէջք իր հեշտութեան համար հոս խաւարին մէջ կը պահէ զքեզ...: Սոսկալի բան: Ես կ'ուզեմ հոս քովդ մնալ, ես գիշերի այս չարաշուք պալատէն դուրս չպիտի ելլեմ երբէք: Այո՛, հո՛ս, հո՛ս պիտի մնամ որդերուն հետ՝ որք քու սենեկուհիներդ (chamber - maids) եղած են, աւանդ: Այո՛, հո՛ս և միայն հո՛ս պիտի հաստատեմ իմ յաւիտենական հանգստարանս, և աշխարհէ զգուած տաղտկացած այս մարմինն ոխերիմ աստղերու զծովըմբեր լուծէն պիտի փրկեմ...: Աչուրներս, վերջին անգամ մ'ալ դիտեցէ՛ք. բազուկներս, վերջին անգամ մ'ալ զրկեցէ՛ք, և դուք, չրթունքներս, դուք՝ չնչառութեան դոճներ՝ սուրբ համբոյրով մը յաւերժական դաշինք մը կնքեցէ՛ք համագրաւող (engrossing) գերեզմանի հետ: (Սրուակը ձեռք առնելով): Եկո՛ւք, դառնահամ առաջնորդ, եկո՛ւք, լեզի ուղեցոյց: Օ՛, յուսակառուր նաւուղի՛դ, խաւքերու վրայ նետէ՛ շուտ իմ մորկատանջ նաւակս: Պաշտելի հրեշտակ, քեզի համար կը խմնմ գայս: (Կը խմէ): Ո՛հ, ճշմարիտ խօսեր ես, ո՛ր գեղաւաճառ, այս ի՛նչ կրակ ու բոց ազդու թոյն է եղեր...: Համբո՛յր, մը ես, մահո՛ւան համբոյրը ու կը մեռնիմ:

Կը մեռնէ ժխլիկեղ Գրիշ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՈ Կ'երէի Գրիշին: Գրիշին յետէ Կ'երէի:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՈ. — Սուրբ Ֆրանչիսքոս, դուն ինձ օգնութեան հասիր. քանի քանի անգամ է որ ծերացեալ ոտքերս գերեզմաններու կը զարնուին այս գիշեր: Ո՞վ է ան: Ո՞վ ես դուն որ գիշերայն մեռելներու հետ ընկերութիւն կ'ընես:

ՊԱԼԹԱՋԱՐ. — Բարեկամ մէկը որ գձեղ լաւ կը ճանչնայ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՈ. — Օրհնեալ ըլլաս, զաւակս...: Ըսէ՛ նայիմ ի՛նչ ջան է այն՝ որ ճճիներու և տպագուրկ գանկերու վրայ կը ափռէ իր անպէտ լոյսը: Վարդալեզներու զամբարանին մէջ կը վառի այն, այնպէս չէ:

ՊԱԼԹԱՋԱՐ. — Այո՛, հայր պատուական, և իմ տէրս՝ քու բարեկամդ հո՛ն է:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՈ. — Ո՞վ է քու տէրդ:

ՊԱԼԹԱՋԱՐ. — Ռօմէօն:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՈ. — Ո՞րքան ատենէ ի վեր նա կը գտնուի:

ՊԱԼԹԱՋԱՐ. — Կէս ժամ կայ ճշդիւ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՈ. — Հետս դամբարան եկո՛ւք:

ՊԱԼԹԱՋԱՐ. — Չեմ համարձակիր, հայր խո՛ւ. տէրս մեկնած կը կարծէ գիս, և սոսկալի խօսքերով մահուան սպառնալիքներ ըրաւ եթէ հոս մնալով դիտեմ իր ըրածները:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՉՈ. — Հոս կեցի՛ր ուրեմն, ես միշտակս կ'երթամ...: Կատկած կը մտնէ սիրտս. չա՛տ կը վախնամ որ մեծ աղէտ մը պատահած չըլլայ:

ՊԱԼԹԱՋԱՐ. — Սա ամիգակին (yew - tree) տակ պառ-

կամ միջոցիս՝ երազիս մէջ տեսայ թէ տէրս ուրիշ մէկու մը հետ կոռելով մեռցուց զան։

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆԶՈ՝ դեպ ի դամբարան երթալով.— Ռոմէ՛օ, Ռոմէ՛օ։ (Կանքելիս շոյսն ուղղելով դեպ ի դամբարանին մուտքը)։ Ափսո՛ս, ափսո՛ս. ի՛նչ արիւն է այս որ կը ներկէ սոյն գերեզմանին քարեղէն սեւամը։ Ի՛նչ կը նշանակեն այս երկու արիւնաթաթախ տիրազուրկ սուրերն՝ խաղաղութեան այս վայրը գետին նետուած դուռնաթափ։ (Դամբանատան մեջ կը մտնէ)։ Ռոմէ՛օ, ո՛հ, ո՛րքան տոգոյն է...։ Իսկ այդ միւսն ո՞վ է։ Ի՛նչ, Պարիս ալ արիւնաթաթաւ։ Ո՛հ, ի՛նչ դաժան ժամ է եղեր այն՝ ուր այսպիսի սոսկալի աղէտներ պատահեր են։ (Լոյսը Ժիւլիէի մօտեցնելով)։ Ժիւլիէդ կը չարժի։

ԺԻՒԼԻԷԴ.— Դո՛ւն ես, հայր իմ մխիթարիչ. ո՛ւր է տէրս և ամուսինս։ Կը յիշեմ թէ ո՛ւր պիտի գտնուէի, և իրօք ալ հոն կը գտնուիմ...։ Բայց ո՛ւր է Ռոմէօն։

ՀԵՆՐԻԷ՝ ՊԵՐԵԼԷ՝

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆԶՈ՝.— Ձայն կը լսեմ...։ Թո՛ղ, աղջիկս, մահուան, ապականութեան և անբնական քուռի այս քստմնակի բոյնը։ Անդամադրելի զօրութիւն մը մեր յատակագծերը քանդեց վեր ի վայր ըրաւ։ Ե՛լ, ե՛լ երթանք. ամուսինդ պառկած է հոս ծոցիդ վրայ, ահա Պարիսն ալ. եկո՛ւր հետս. կ'ուզեմ սրբակրօն միանձնուհիներու միաբանութեան մը մէջ դնել զքեզ։ Հարցումներ մի. ընե՛ր, դիշորայապահներ կը հասնին...։ Օ՛հ, երթա՛նք, սիրելի Ժիւլիէդ։ (Աղմուկը կը մօտենայ)։ Ա՛լ չեմ համարձակիր մնալ հոս։

ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆԷՆ Կ'ԵԼԷ Ե՝ ԱՆԵՐԷՂԻՆ Կ'ԵԼԼԱՅ։

ԺԻՒԼԻԷԴ.— Թո՛ղ զիս, ևս կ'ուզեմ հոս մնալ...։ Ի՛նչ է այս։ (Ռոմէոյի սառուցեալ ձեռքերէն սրուակը կ'առնէ)։ Սիրականիս ձեռքին մէջ սեղմուած բաժակ մը. թոյնով վերջ է տուեր իր անոջ կեանքին։ Վա՛յ անգութ. բոլորը խմեր է, բարերար կաթիլ մ'իսկ չէ թողուցեր՝ որ զիս ճամբայ հանէ իր ետեւէս...։ (Ռոմէոյի դիակին վրայ կ'իյնայ)։ Համբոյրներ գրոշմծ իր շրթունքներուն. գուցէ թոյնի յետին մնացորդ մը գտնուի հոն՝ որով մխիթարիչ մահ մը ըմբոշխնեմ։ (Կը համբարեի)։ Ո՛հ, շրթունքներդ տաք են, Ռոմէօ։ ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐԱՊԱՀ՝ քատրոնին ներսէն.— Մանկաբէ՛կ, ճամբայ ցուցուր...։ Ո՛ր կողմն է։

ԺԻՒԼԻԷԴ.— Այո՛, ձայն կուզայ. չո՛ւտ ընեմ ուրեմն։ (Ռոմէոյի դաշոյնը առնելով)։ Ո՛ր բարեգործ դաշոյն, ահա քու սլատեանդ։ (Ինքզինք կը զարնէ)։ Հող մխուած մնացի՛ր, և ես մնանիմ։

ՌՕԵԷՅԷ ԲԵՐԶԵՅԷ ՎԵՅ Կ'ԵՆԱՅ — ԷՆ ԲԵՆԷ՛

ԳԻՇԵՐԱՊԱՀ՝ ԵՒ ՊԱՐԻՍԻ ՄԱՆԿԱՆԻՒԼԻԿԷ՛ կը մտնեն։

ՄԱՆԿԱՆԻՒԼԻԿԷ՛ գերեզմանը ցուցնելով.— Հո՛ն է ահա, այն տեղն ուր ջահը կը վառի։

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐԱՊԱՀ՝ դամբարանին դրան առջեւ.— Գետինը բոլոր արիւնյուեայ է։ Գերեզմանատունը հետազօտեցէ՛ք։ Ձեզմէ քանի մը հողի երթան ու դտածնին ձերբակալեն։ (Բանի մը գիշերապահներ կ'եղնեն)։ Սրտաճմլիկ տեսարան, ահա Պարիս կոմսն ինկած զիտապաստ. Ժիւլիէդ՝ արիւնաթաթաւ...։ Գեռ տաք է մարմինը...։ Կո՛ր մեռած է հա՛ թեպէտեւ երկու օր յառաջ թաղուած ըլլար...։ Վաղեցէ՛ք բանն խմացուցէ՛ք իշխանին, վաղեցէ՛ք Բարուրիկներու տու-

նը, գացէ՛ք արթնցուցէ՛ք Մոնղականները... ուրիշ-
ներ ալ հետազոտութեան ելլեն: (Ուրիշ պահապաններ
ալ կ'եղին): Այո՛, կը տեսնենք այն վայրն՝ ուր ետե-
ւէ ետե պատահած են այս բոլոր դժբաղդութիւնք,
բայց անոնց շարժառիթն ու պարագաները չենք կա-
րող իմանալ առանց քննութեան:

ԲԱՆԷ ԴԻՇԵՐԱՊԱՆԶԵՐ ԿԵ ԴԻՇԷ՝ ՊԱԼԹԱՋԱՐԸ
ԲԵՐԵԼԷ՛:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐԱՊԱՆԶ. — Ահա Ռօմէօյի մարդը՝
գոր դերեզմանատան մէջ գտանք:

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐԱՊԱՆԶ. — Վար զրէ՛ք զան՝ մինչև
որ իշխանը գայ:

ԳԻՇԵՐԱՊԱՆԶ ՄԸ ԿԵ ԴԻՇԷ՝ ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆՁՕՆ
ԲԵՐԵԼԷ՛:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐԱՊԱՆԶ. — Ահա կրօնաւոր մ'որ կը
դողդայ, կը հառաչէ ու կուլայ: Գերեզմանատան այս
կողմէն կուգար՝ երբ սա լծակն ու բահն առինք ձեռքէն:

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐԱՊԱՆԶ. — Կասկածելի՛ պարագա-
ներ: Այդ կրօնաւորն ալ վար զրէ՛ք:

ԱԵԼԵ ԶԻԷԼԷ՝ ԼԵՅ: ԻՇԽԱՆԸ ԿԵ ԴԻՇԷ ԿԵ ԴԻՇԷ՝

ԻՇԽԱՆԸ. — Ի՛նչ կանխադրոյց դժբաղդութիւն է
այն՝ որ մեր առաւօտեայ հանգիստը կը վրդուի:

ՔԱՅՈՒԼԵՒ, ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՒ Ե՝ ԴԻՇԷ՝

ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Ի՛նչ կայ, ի՛նչ եղաւ. ի՛նչ է ամէն
կողմ գոռացող այս աղաղակներուն պատճառը:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Բոլոր ժողովուրդը փողոց-
ներն ինկեր է. որը՛ Ռօմէօ կը պօռայ... որը՛ Ժիւլիէզ
կը պօռայ և որը՛ Պարիս, և ամէնքը գոռում գոչու-

մով զէպի մեր դամբանատունը կը վազեն:

ԻՇԽԱՆԸ. — Այս ի՛նչ սարսափի աղաղակներ են՝
որք մինչև մեր ականջներուն մէջ կը գոռան:

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐԱՊԱՆԶ՝ ՊԻԱԿՆԵՐԸ ԳՈՐԳԵՆՈՎ. —
Պերճաշուք իշխան, ահա Պարիս կոմսը սա տեղ սպա-
նուած. ահա Ռօմէօ՛ մեռած. ահա Ժիւլիէզ՝ որու օր-
հասը քաղաքը կ'ողբար արդէն, նո՛ր սպանուած ու
տակաւին տաք:

ԻՇԽԱՆԸ. — Փնտռեցէ՛ք խուզարկեցէ՛ք ամէն կողմ,
և իմացէ՛ք թէ ի՛նչ պատճառաւ և ի՛նչ կերպով տեղի
ունեցիր են այս սոսկալի սպանութիւնները:

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐԱՊԱՆԶ. — Ահա կրօնաւոր մը և
վախճանեալ Ռօմէօյի ծառան՝ որոնց քովէն գերեզ-
մաններ բանալու գործիքներ գտնուած են:

ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Ո՛ւ տէր Աստուած: Տե՛ս, տե՛ս,
ամուսինս, մեր աղջիկը արեան մէջ թաթաւուն...:
Ձինք զարնող դաշոյնը սխալեր է. իր պատեանը Մոն-
ղակէի կողին վրայ թափուր թողլով՝ խնդճ աղջկանս
կուրծքն իրեն պատեա՛ն է ըրեր:

ՏԻԿԻՆ ՔԱՅՈՒԼԵՒ. — Այս ի՛նչ ձիւն, այս ի՛նչ
դժբաղդութիւն է որ եկաւ գլխուս. վայ, հազար
վայ ինձի. մահուան այս աղէտալի տեսարանը սգա-
ծայն զանգակ մ'է որ սպիտակ մազերս գերեզման կը
հրաւիրէ:

ՄՈՆԴԱԿԷ Ե՝ ԴԻՇԷ՝ ԿԵ ԴԻՇԷ՝

ԻՇԽԱՆ. — Եկո՛ւր, եկո՛ւր, Մոնղակէ. դու կա-
նուխ ելեր ես անկողնէդ՝ որպէս զի տեսնես թէ զա-
ւակդ, ժառանգդ աւելի կանուխ ժամու մէջ դերեզ-
ման է մտեր:

ՄՈՆԴԱԿԷ. — Մե՛ղ ինձ, պերճաշուք իշխան, ա-

մուսինս մեռաւ այս գիշեր. իր որդւոյն աքսորին պատճառաւ զգացած դառն կսկիծը վերջ տուաւ իր կենաց: Ան ճակատագիրս ի՛նչ նոր աղէտ, ի՛նչ նոր զժրագլուխ ինչ պատրաստած է ալեւոր տարիքիս զէմ:

ԻՇԽԱՆԸ՝ գերեզմանը ցուցնելով. — Նայէ՛ որ, հասկնաս:

ՄՈՆՆԱԿԷ՝ Ռօմէօն ճանչնալով. — Ո՛ր անդուխտ, ո՛ր անխրատ, չնորհքով բա՛ն է ըրածդ՝ որ ձերունի հօրմէջ յառաջ աղաչէս գերեզման կանխել փութաս:

ԻՇԽԱՆ. — Դադրեցո՛ւր ողբերն ու անէծքներն՝ մինչև որ կարող ըլլանք այս կեղակարծ անցքերուն լուծում մը տալ, և հասկնալ անոնց ծագումը, չարժաոյթն ու օղակցութիւնը: Այն ժամանակ ե՛ս պիտի ըլլամ գլխաւոր մասնակցողն ձեր աղէտից, և մինչև անգամ՝ եթէ հարկ ըլլայ՝ զձեզ առաջնորդողն ի մահ: Առ այժմ՝ զսպէ՛ ինքզինքդ, և թող վիշտը հպատակի համբերութեան...: Երկու կասկածելիներն բերէ՛ք առջևս:

Գիշերապահները Լօբէնջն և Պալաւաբը կը բերեն:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆԶՈ. — Որքան որ ապիկար գտնուեցայ չարեաց առջևն առնելու՝ ե՛ս եմ, այո՛, ամենէ կասկածելի անձը, ըստ որում թէ՛ ժամ ու թէ՛ վայր իմ վրաս կը թողուն այս սոսկալի սպանութեանց յանցանքը: Ահա հոս կեցեր եմ պատրաստ՝ զիս ամբաստանելու և ջատագովելու. պատրաստ՝ անձս դատաւարտած միջոցիս իմ անյանցութիւնս յայտնելու:

ԻՇԽԱՆԸ. — Խօսէ՛ նայինք բոլոր գիտցածդ:

ՀԱՅՐ ԼՕՐԵՆԶՈ. — Կարճ պիտի խօսիմ, քանզի վրաս մնացած պղտի չունչը երկար բարակ պատմութեան մ'անկարող կ'ընէ զիս: Ռօմէօն՝ զոր անշունչ

գետին տարածուած կը տեսնէք՝ ամուսինն էր ժիւլիէզի, և ժիւլիէզ՝ որ նոյնպէս ինկած է անկենդան, հաւատարիմ կ'ըննէր Ռօմէօյ: Զիրենք պսակողը ե՛ս եղած եմ, և այդ դադանի պսակի օրը թիպալտօյի կենաց վերջին օրն եղաւ, որու տարածամ մահուան պատճառաւ նորապսակ փեսան աքսորուեցաւ քաղաքէս: Ժիւլիէզին ողբն ու կոծը Ռօմէօյի համար էր և չէ թէ թիպալտօյի: (Խօսիլ Բաբուրեղի ուղղելով): Դուք իր կսկիծը փարատելու զիտումով զինք նշանեցիք և կ'ուզէիք իսկ պսակել բռնի Պարիս կոմսին հետ: Սոսկալի տագնապի ու անձկութեան մէջ՝ ժիւլիէզ եկաւ գտաւ զիս և շմորած կերպարանքով պաղատեցաւ որ միջոց մը գտնեմ այս երկրորդ ամուսնութենէ զինք ազատելու, եթէ ոչ՝ կ'ուզէր խցիկիս մէջ իսկ վախճան տալ իր յուսահատ կեանքին: Այն ատեն իմ արուեստիս ուժով աղջկանդ յանձնեցի թմբաղեղ մ'որ ակնկալութեանս համեմատ ըրաւ իր ներգործութիւնը, ու մահուան բոլոր երեւոյթները տուաւ անոր: Նոյն միջոցին զիր գրեցի Ռօմէօյին՝ որ այս աղէտալի գիշերս իսկ պիտի գար՝ թմբաղեղի աղղկցութիւնը վերջացած պահուն ժիւլիէզն հանելու իր կեղծ գերեզմանէն: Ի՛նչ սակաւն թղթատարս՝ Հայր Յովհաննէս ճամբան պատահարով մ'արդիւնած՝ երէկ գիշեր նամակս ետ բերաւ ինձ: Այն ժամանակ ճարահատ՝ իր արթննալու կանխորոշ ժամուն ելայ առանձին այս գերեզմանատունս եկայ այն մօտ, որ իր գերդաստանի նկուղէն հանկով զինք՝ տանիմ խցիկիս մէջ պահեմ՝ մինչև որ կարենամ բանն իմացնել Ռօմէօյի: Զարթումէն քանի մը վայրկեան յառաջ հոս, և սրտի անհնարին կսկիծով տեսայ որ աղնուական

Պարիսը և սիրոյ հաւատարիմ Ռօմէօն իրենց ծաղիկ կեանքը կնքած՝ արդէն ինկեր տարածուեր են գերեզմանին մէջ...: Կ'արթննայ ժիւլիէդ: Կ'աղաչւի կը թախանձեմ զինք ձգել ելլել այն սոսկալի վայրէն և համբերութեամբ տանիլ այս փորձութեան...: Նոյն կէտին դուրսէն լսուած աղմուկ մը կ'ստիպէ զիս հեռանալ դամբարանէն: Ժիւլիէդ՝ յետին յուսահատութեան անձնատուր՝ կը մերժէ ինձ հետ գալու, և անշուշտ նոյն կէտին դարկած սպաննած է ինքզինք: Բոլոր զիտցածս ա՛յս է: Դայեակը մասնակից էր սոյն ամուսնութեան դաղտնեաց: Եթէ այս բոլոր եղելութեանց մէջ դժբաղդութիւն մը պատահած է իմ յանցանքով՝ ալեւոր կեանքս իր պայմանօրէն քանի մը ժամ յառաջ թող զոհուի օրէնքի խստապահանջ անսպասելիքին:

ԻՇԽԱՆ. — Մենք մինչև ցայսօր իբր սրբակրօն մարդ մը ճանչցած ենք զքեզ...: Ռօմէօյի ծառան ո՛ւր է, տեսնե՛նք ան ի՛նչ պիտի ըսէ:

ՊԱԼԹԱԶԱՐ. — Ժիւլիէդի մահուան գոյժը երբ հաղորդեցի տիրոջ՝ Մանդուայէ իսկոյն մեկնեցաւ սուրհանդակով և շիտակ հոս այս գերեզմանատունս եկաւ: Հոն այս նամակն տուաւ ինձ որ կանուխկեկ հօրը տանիմ, և նկուղին մէջ մտած՝ մահու սպառնալիքով հըրամայեց ձգել հեռանալ անմիջապէս և զինք թողուլ առանձին:

ԻՇԽԱՆ. նամակը Պաքազարի ձեռքէն առնելով. — Տո՛ւր նայիմ սա նամակը...: Ո՛ւր է Պարիս կոմսին մանկաւիկը՝ որ գիշերապահները կանչեր էր: Ըսե՛ տեսնեմ, ի՛նչ ըրաւ տէրդ հոս:

ՄԱՆԿԼԱՒԻԿ. — Եկաւ նշանածին գերեզմանին վը-

րայ ծաղիկներ սփռելու և պատուիրեց ինձ որ մէկ կողմ կենամ, ևս ալ նոյնպէս ըրի: Մէյ մ'ալ նայիս մէկը ջահով եկաւ գերեզմանը բանալու: Քանի մը վայրկեան ետք տէրս սուրը քաշեց անոր դէմ. զայս տեսնելով վազեցի գիշերապահները կանչելու:

ԻՇԽԱՆ. նամակին վրայ ակնարկ մը ձգելով. — Այս նամակս կը հաստատէ Հայր Լօրենձօյի խօսքերը, և իրենց սիրոյ պատմութիւնը կ'ընէ: Ռօմէօ ժիւլիէդի մահը իմանալուն պէս՝ կ'երթայ խեղճ դեղավաճառէ մը թոյն ծախու կ'առնէ, և կը վազէ կուգայ այս գերեզմանատունս՝ որ հոն մեռնելով հանգչի իր սիրականին մօտ: (Չարս կողմը նայելով): Ո՛ւր են մինչև ցայսօր ոխերիմ ատելութեամբ զիրար հալածող այդ թշնամիները: Քաբուլե՛դ, Մոնդակէ՛ ձեր հօրեայ ատելութիւնը պատուհասելու համար նայեցէ՛ք թէ երկի՛նք ի՛նչ փորձանքներ բերաւ զիզեց ձեր գլուխը. նա՛ սէրը զէնք ըրաւ ձեր ուրախութիւնները քանդելու համար...: Եւ ես որ ձեր գժտութեանց վրայ աչք գոցեցի՝ երկու սիրելի ազգականներ կը կորսնցնեմ ահա, Մերքուզիօն ու Պարիսը: Ըսել է ամէնքս մեր պատիժը գտած ենք Աստուծոյ կողմէ:

ԲԱԲՈՒԼԵԴ. — Եղբայր Մոնդակէ, տո՛ւր ձեռքդ: (Մոնդակի ձեռքը կը սեղմէ): Այս թող ըլլայ աղճկանս բաժին ինկած իրաւունքը: Ուրիշ բան չեմ պահանջեր:

ՄՈՆԴԱԿԷ. — Բայց ես աւելին պիտի տամ քեզ. կ'ուզեմ սիրասուն աղջկանդ ոսկեծոյլ արծառն մը կանգնել: Որչափ ժամանակ որ Վերոնան Վերոնա մնայ չպիտի ըլլայ երբէք աւելի յարգի և աւելի մեծարելի դէմք մը քան հաւատարիմ և անձնուէր ժիւլիէդինը:

ՔԱՆՈՒԼԻԿ.— Կ'ուզեմ որ Ռամէօն ալ նոյն փառաւորութեամբ իր կնոջ քով տեւաւուն. մեր անողոր թշնամութեանց եղկելի զոհեր երկուքն ալ:

ԻՇԽԱՆ.— Առաւօտս թաղծալի խաղաղութիւն մը կը բերէ իր հետ. արեւն զգացած կսկիծէն այսպիսի չարաբաստիկ օր մը չպիտի ուզէ լուսաւորել իր ճառագայթներով: Երթա՛նք այս տխուր անցքերու վրայ աւելի երկարօրէն խօսելու: Ոմանց համար պատիժ պիտի տեսորինուի, ոմանց համար ալ՝ ներում, քանզի քան Ռամէօ և Ժիւլիէղինը աւելի աղէտալից պատմութիւն չէ՛ լսուած երբէք:

ԱճԷԻՆ Կ'ԵԼԷՆ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՔ

(1) Ողբերգութեան առաջին տատարանը ինչպէս ուրիշ տեսարաններ ու հատուածներ բազմաթիւ ձօնախաղեր (puns) կը պարունակեն՝ զորս չէ կարելի Թարգմանել: Մոնղականց ժառանգըն գործածած coal, colliers, choler, cellor բառերն ամենամօտ արտասանութիւն ունին անկիւնի մէջ, որով երկդիմի իմաստներ յառաջ կուգան սկիզբէն մինչ վերջ: Նոյնպէս բիշ մը վարն ալ գործածուած to move բայը Պարտաւորեցանք բառախաղի յարմար եկող հայ բառերով կազմել ինչպէս այդ տեսարանը՝ նոյնպէս և ուրիշ տեսարաններ հեղինակին յայտնել ուզած իմաստներն գրեթէ իրենց ամբողջութեան մէջ շօշափելով: «Դիւլ և Շարժել» բառերը բաւական եղան այս առաջին փորձին:

(2) Այս նախատինքս՝ որ իտալիայէ ծագում առած կը կարծուի, Շէյքսպիրի ժամանակներն հասարակ եղած էր Անկլիոյ մէջ:

(3) Քաղաքացիք այս աղաղակներով պահնորդները կը կանչէին:

(4) Հոս կարգ մ'անկլիաբանութիւններ գործածուած են՝ որոնց բնականաբար իմաստը միայն կրնայինք Թարգմանել:

(5) Ընթերցողը դիտեց հարկաւ թէ՛ ծառան յիշած չորս արհեստաւորներուն պատկանող գործիքներն իրար հետ կը շփոթէ ապշօրէն:

(6) Հին ատեն գառնալեզուն երևելի էր իր բուժական յատկութեանց համար: Հիմակ ալ Տէր Քնայրի դրոժեան մէջ բաւական մեծակալ դեր մը կը կատարէ այն:

(7) Ստորուն տան մէջ հին աղախինն է՝ շփացած ու մեծ ազատութիւններ առած. ստորին, անկիրթ և բարոյականը Թոյլ կնոջ մը կատարեալ տիպար: Իր խօսելու գոհիկ ձևերն հնար եղածին չափ պահած ենք Թարգմանութեան մէջ, Թեպէտ բերնէն փախուցած լիտի խօսքերը՝ որք բարուց ներկայ վիճակին մէջ զայնակողելի պիտի երևային, մեծապէս չափաւորած ու բարեփոխած:

(8-9) Այս խօսքերս ԺՁ. դարու սովորոյթները կը յիշեցնեն: Խմբովին պարահանդէս կ'երթային և անոնց առաջնորդ կ'ըլլար մերթ իբր Գուպիտոն ծպտած մէկը, և մերթ ընկեր մ'որ նախարանը կ'արտասանէր: Շէյքսպիր կը ծաղիւ ազնուական երիտասարդներու

գուարճանալու այս պայմանները, Ռոմեո չ'ահակիր ըլլալ կ'ուզէ, ըստ որում ջահակիրը ղիտոզ կ'ըլլար միայն՝ առանց բանի մը մասնակցելու:

(10) Այս ամբողջ տեսարանս [ինչպէս երկոստարդներու բոլոր տեսարանները] անհասկնալի պիտի ըլլայ, բառ առ բառ Պարզամտութեամբ Soles և souls, bound և bound, dun և done նմանահնչիւն բառերու և lie բառի ընծայած կրկնակի իմաստներու շնորհիւ անվերջ բառախաղեր և սրախօսութիւնն'ր կը շարունակուին երկոստարդ խօսակիցներու միջև՝ որոնց ըստ կարի մօտէն հետեւեցանք համագոր ձևերով և իմաստներով:

(11) Մապ զշխոյի սոյն նկարագրութիւնը՝ որ հիւսիսային երեւակայութեան ամենէ օղաթոյի բնային մէկ հրաշակերան է, Մերքուզիայ երգիծական խնային մէկ յատուկ արտաբերութիւն կը կրէ:

(12) Այս խանդավառ հատուածն՝ որ զուտ արեւելեան նկարագրով մը կը փայլի, հռչակաւոր է Անգլիայ մէջ ու մեծապէս զնահատուած:

(13) Հոս ժ.Չ. դարու պճնազարդ ոճը կուգայ նորէն կը խառնուի խոսակցական բծինքի, Ռոմէոյի նորարարած սիրոյ, պարամանդէսի բաղդը խօսակցութեան, և նոյն դարու յստ և մեծարանաց խօսքերով:

(14) Հողը՝ Ռոմէոն է, մարդը, մարդկային կաւը:

(15) Այս առթի մէջ ևս ի յայտ կուգան Մերքուզիայ երգիծարան ոգին և աշխոյժ կատակները. նա Ադամը և Կուպիտոնը՝ այսինքն Աստուածաշունչն ու զիցարանութիւնը կը խառնէ իրար «Թագաւորն ու աղքատ աղջիկը» կոչուած հին Պատերազմութեան մը մէջ յիշուած անուն մ'է Բոթեղուս:

(16) Բնագրին մէջ Մերքուզիո կ'ըլլէ Թիպալտոյի համար, ճշմարիտ վկայ, կատուններու իշխանէն աւելի բան մ'է նա, և Կատուններու իշխանը Աղուէտն անուն հին ասանդալթիան մէջ խիստ երկնոտ և ամենախոնկ մէկը՝ Թիպալտո անունը կը կրէ: Լաւագոյն համարեցինք ազատ Պարզամտեւ այդ հատուածը՝ բնագրին իմաստը պահելով միշտ:

(17) Անկլիացւոց մէջ այն ժամանակները մօտ գտնել ոկսած օտարոտի բառերն ու ձևերը ու նաև տարադր կը հեղնէ Շէքսպիրյո Form և bench բառերու միջև բանախաղ մը կար՝ զոր Պարզամտեւ համար հարկ եղաւ զրուցուածքին ձևը փոքր ինչ փոփոխել:

(18) Ռ. Արարբի այս չորրորդ տեսարանը մանաւանդ լուսա-

հատեցուցիչ դժուարութիւններ կ'ընծայէ Պարզամտին, Մերքուզիոն է խօսողը՝ որու անգղերում սրախօսութիւնները՝ ինչպէս նաև Ռոմէոյինները՝ պէտք կ'ըլլայ հայերէնի վերածել, Romeo առաջին ro վանկին և roeh (եղն) վրայ ձայնախաղով մը կ'սկսի նախ. երեսունէ աւելի բառախաղեր կը տեղան իրարու ետեւ՝ courtesy և pink բառերու ընծայած կրկնակ իմաստներու, և խօսակցութեան բոլոր ընթացքին մէջ պատահած սեպէ թէ ամէն բառերու վրայ, Բանախաղերու ճշմարիտ մենամարտ մ'է որ կ'սկսի իր ու Ռոմէոյի միջև single, sole, solely, singular, single - soled, singular for the singleness, little, litter և ինչ և ինչ բառերու վրայ: Ընթերցողը կը հասկնայ թէ տառական Պարզամտութիւն մ'անկարելի էր: Աշխատեցանք ուրեմն հայ բառախաղերով և տեսարանին ընդհանուր իմաստն ու ընթացքը պահելով նոր տեսարան մը վերախօսել Շէքսպիրեան ճաշակով:

(19 - 20) Ստնտոյի տղետ ու գռեհիկ կատակարանութիւններ Միշին դարու մէջ Ռ. բաղաձայնը շան գիրը կոչուած էր՝ այս կենդանոյն մրմուռքին հետ նմանութիւն ունենալով. բնութիւն:

(21) Մեկնարանք աշխատեալ կը բացատրեն ժիւլիէյի այս փոքր ինչ մօծ խօսքերու Դոգոյին աչքերն աղուոր են, իսկ արտոյտի աչքերը տղեղ: Ասկէ յառաջ կուգայ ժիւլիէյի անհարկած ժողովրդական գրոյցը թէ՛ «գոգոշն ու արտոյտը իրենց աչքերը փոխանակել են իրարու հետ»: Եթէ գոգոշն ու արտոյտն իրենց ձայներն ալ փոխանակած ըլլային՝ արտոյտին երգը պիտի դադրէր արեւուն ծագումն ազդարարելէ, ու հետեւաբար մեկնելու նշանը չպիտի տար Ռոմէոյի:

(22) Երբունի Քարուլեդ խրոխտ, բարկախիտ և իշխելու սորված՝ կատաղի ձն մը կուտայ իր հայրական սաստեղուն՝ զոր իր ժամանակի յատուկ բեկրեկ ու սեծեծ ոճով սկսած էր, և կարգ մ'անվայել բառեր կը զործածէ իր աղջկան դէմ: Այդ դարերու ամենէ շնորհքով զրուածներն՝ ամենէ քաղաքավար խօսակցութիւններն իսկ զերծ չեն այդ կոշտ ձևերէն՝ որք հիմակուան փափուկ լսելիքները կը վիրաւորեն: Մոլիէրի գործոց մէջ ալ ստեպ կը տեսնուին այսպիսի գռեհիկ ձևեր՝ զորս բարեփոխելու հարկն զգացած ենք մեր Պարզամտութեան մէջ:

(23) Միշին դարու անապաշտութիւնն այն կարծիքն ունէր թէ այդ արմատը հողէ խլուած միջոցին սոսկալի ձայներ կը հաներ՝ զորս

լսողը զարհուրանքէն կը խենթենար, կը մեռնէր: Առանց այս բացատրութեան սքանչելի հատուած մ'անհասկնալի պիտի մնար:

(24) Սանտուին լալագին ողբերն ու հրկաբանութիւնները սովորական են իր կարգէ ուսմիկ և ստորին կիներու:

(25) Դեղաւանդ (apothecary) մի.ին դարու մէջ տարրադէտ էր, բուսաբան, հոտարար, ծաղարար, և միանգամայն սպեղանիներ, համաշէղեր և անուշեղէններ ալ կը ծախէր:

1. —

ԳԺԸ ԳՄԴ
ԿՄ Ս

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0168802

